

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ

(Γ', Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού - Α', Β', Γ' Γυμνασίου)

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2015

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:****Μιχαηλίδης Ιάκωβος**, Αν. Καθηγητής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Συντονιστής)**Γιαννακόπουλος Νικόλαος**, Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών**Θώδης Γεώργιος**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ02**Μαρκαντωνάτος Δημήτριος**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ02**Μαστραπάς Αντώνιος**, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ02**Μουρέλος Ιωάννης**, Καθηγητής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης**Μπιργάλιας Νικόλαος**, Αν. Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών**Νικολάου Αικατερίνη**, Επίκ. Καθηγήτρια Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών**Πάχη Όλγα**, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ02**Σκαλιάπας Γεώργιος**, Σύμβουλος Α' ΥΠΑΙΘ**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:****Μπακάλη Γεωργία**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ02**ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ:****Βακαλούδη Αναστασία**, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ02**Θεριανός Κωνσταντίνος**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ10**Κανελακοπούλου Αγγελική**, Εκπαιδευτικός Ιδιωτικού Τομέα ΠΕ02**Καράμπελα Μαρία**, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ70**Λάζου Μπαλτά Καλυψώ**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ02**Μπέλης Κωνσταντίνος**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ02**Παύλου Νικόλαος**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ01**Τζόβλα Ειρήνη**, Εκπαιδευτικός Δημόσιου Τομέα ΠΕ70**«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών»
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»****ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ****Σωτήριος Γκλαβάς****Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής****Υπεύθυνη Πράξης****Γεωργία Φέρμελη****Σύμβουλος Α' Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής****Ευρωπαϊκή Ένωση**
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ**Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης****ΕΣΠΑ**
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το παρόν συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους στο πλαίσιο της πράξης «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών**» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**»

**ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

A΄ ΜΕΡΟΣ

1. Το μάθημα της Ιστορίας - Γενική Σκοποθεσία

Βασικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι η διαμόρφωση ενεργών δημοκρατικών πολιτών με ιστορική κριτική σκέψη και συνείδηση. Για να αναπτυχθεί στους μαθητές η ιστορική κριτική σκέψη απαιτείται η κατάρκτηση ιστορικών γνώσεων σε συνδυασμό με την κατανόηση ιστορικών όρων και εννοιών, έτσι ώστε αυτοί να είναι σε θέση να χειριστούν τις γνώσεις τους, να μπορούν να γενικεύουν και να είναι - στο βαθμό που τους επιτρέπει η ηλικία και το πνευματικό τους επίπεδο - ιστορικά εγγράμματοι (ιστορικός γραμματισμός).

Με την διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση επιδιώκεται οι μαθητές να αναπτύξουν την ιστορική τους σκέψη μέσω της μελέτης του παρελθόντος. Επιπροσθέτως, επιδιώκεται: α) η ενεργοποίηση του συναισθήματος και της φαντασίας των μαθητών και β) η απόκτηση, από μέρους τους, συνείδησης της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας.

2. Μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης

Η διδασκαλία της Ιστορίας στο ΠΣ βασίζεται στις σύγχρονες θεωρίες μάθησης του κοινωνικο-πολιτισμικού κονστρουκτιβισμού. Η μάθηση αναδεικνύεται ως μια διαδικασία κατασκευής της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι αλληλεπιδρούν σε ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης και δομούν τη γνώση πάνω στα υπάρχοντα γνωστικά σχήματα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτού του τύπου τη μάθηση είναι βοηθητικός και υποστηρικτικός. Η έννοια της υποστήριξης βασίζεται στην κοινωνικο-πολιτισμική θεωρία και βασική της αρχή αποτελεί η Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης (ΖΕΑ) (Zone of Proximal Development), η απόσταση δηλ. μεταξύ του επίπεδου ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται ο μαθητής σε μια συγκεκριμένη γνωστική περιοχή (αυτό που μπορεί να επιτύχει μόνος του) και του επιπέδου που ο μαθητής μπορεί να επιτύχει αν δεχθεί βοήθεια από πιο έμπειρους ενήλικους ή συνομήλικους (peers) στο να εσωτερικεύσει τα αντίστοιχα νοήματα (Vygotsky, 1978). Η ΖΕΑ έχει γίνει συνώνυμο στη βιβλιογραφία με τον όρο «σκαλωσιά» (scaffolding) ή «πλαίσιο στηρίγματος» (Κόμης, 2004). Η έννοια αυτή περιλαμβάνει όλα όσα προσφέρει ο εκπαιδευτικός στον μαθητή προκειμένου να τον υποστηρίξει και να τον εφοδιάσει με τρόπο τέτοιο, ώστε ο τελευταίος να καταστεί ικανός να προχωρήσει σε ένα επόμενο/άνωτερο επίπεδο από αυτό στο οποίο βρίσκεται, ενώ ο πρώτος αποσύρει σταδιακά τη βοήθειά/υποστήριξή του. Η θεωρία αυτή έχει σημαντική επίδραση στη συνεργατική μάθηση, καθώς προάγει την αντίληψη ότι τα μέλη μιας ομάδας πρέπει να έχουν διαφορετικά επίπεδα ικανότητας, για να μπορούν οι προχωρημένοι μαθητές να βοηθούν τους λιγότερο ικανούς να λειτουργήσουν εντός της ΖΕΑ.

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις της ιστορικής εκπαίδευσης έχουν σταδιακά εμπλουτιστεί με μεθόδους και τεχνικές όπως τα σχέδια μαθήματος, η εφαρμογή εκπαιδευτικών σεναρίων και η αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και έχουν υιοθετήσει διδακτικές πρακτικές που προάγουν την ομαδική εργασία, την αποκαλυπτική - διερευνητική μάθηση και τη βιωματική μάθηση. Ειδικότερα, οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται στο ΠΣ στοχεύουν να ασκήσουν τους μαθητές στη διερευνητική μάθηση στην υλοποίηση της οποίας συμβάλλουν:

- 1. Η αξιοποίηση των πηγών:** Στους μαθητές του Δημοτικού - πάντα με τη δέουσα προσοχή που επιβάλλει η ηλικιακή αυτή ομάδα - ως ιστορικές πηγές μπορούν να αξιοποιηθούν οπτικές πηγές (χάρτες, ζωγραφικοί πίνακες, φωτογραφίες, αφίσες, κόμικς), προσεχτικά επιλεγμένες από τον εκπαιδευτικό, οι οποίες λειτουργούν ενισχυτικά στη διδακτική διαδικασία και μπορούν να δώσουν διαφορετικές πληροφορίες και δυνατότητες ερμηνείας από αυτές που δίνει το βασικό εκπαιδευτικό υλικό (Παληκίδης, 2007). Η αξιοποίησή τους σε ποικίλες δραστηριότητες (παρατήρησης, συζήτησης, περιγραφής, ερμηνείας, σύγκρισης, συσχέτισης με άλλες πηγές, αντιπαραβολής, χαρακτηρισμών

προσώπων, σύνθεσης απόψεων) επιτρέπει στους μικρούς μαθητές να αρχίσουν να συνειδητοποιούν την αξία των εικόνων (οπτικός γραμματισμός) ως προς την άντληση πληροφοριών, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την κατανόηση του παρελθόντος.

Η αξιοποίηση των ακουστικών πηγών (ντοκουμαντέρ, τηλεοπτικές ταινίες) μπορεί να συμβάλει θετικά στη διδασκαλία της Ιστορίας, καθώς βοηθούν να δοθεί μια αίσθηση συγκεκριμενοποίησης των μακρινών γεγονότων, παρέχουν λεπτομέρειες για τις πιθανές σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων εκείνης της εποχής και μπορούν να θεωρηθούν πηγές πρωτογενών ιστορικών στοιχείων (Μαυροσκούφης, 2005). Στη χρήση όμως των ακουστικών πηγών είναι καταλυτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού, ο οποίος θα πρέπει να έχει ελέγξει εκ των προτέρων το υλικό που θα χρησιμοποιήσει ως προς το γενικότερο πλαίσιο που κατασκευάστηκε αυτό, τον φορέα που το έφτιαξε, το κοινό για το οποίο δημιουργήθηκε, τον σκοπό της δημιουργίας του, την εγκυρότητα των ιστορικών πληροφοριών που μεταφέρει, τους πιθανούς αναχρονισμούς, τις αντιλήψεις που πρεσβεύουν οι συντελεστές της πηγής και να το επεξεργαστεί με τους μαθητές κριτικά και σε σχέση με το σχολικό εγχειρίδιο.

Επίσης, η αξιοποίηση των απτικών πηγών με επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς/ιστορικούς χώρους με επιτόπια παρατήρηση/έρευνα σε ανθρώπινα λείψανα, εργαλεία, όπλα, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, ενδύματα, παιδικά παιχνίδια, κατάλοιπα του βιομηχανικού πολιτισμού μιας εποχής επιτρέπουν στους μαθητές να «συνδιαλεγούν» με το παρελθόν πιο αποτελεσματικά. Η επίσκεψη σε ένα μουσείο ή έναν αρχαιολογικό χώρο δίνει την ευκαιρία στους μικρούς μαθητές να έχουν άμεση επαφή με το θέμα που έχουν διδαχθεί, να το εντάξουν στο αυθεντικό του περιβάλλον, να προβληματιστούν γύρω απ' αυτό και να αλληλεπιδράσουν με αυτό. Οι επισκέψεις αυτές, όμως για να έχουν αποτέλεσμα απαιτούν καλή προετοιμασία από την πλευρά του εκπαιδευτικού με οργανωμένες ξεναγήσεις, φύλλα εργασίας, απόδοση ρόλων και άμεση ενεργητική εμπλοκή των μαθητών. Ακόμη, η συμμετοχή σε προγράμματα/επισκέψεις σε πάρκα προσομοίωσης ιστορικών γεγονότων/περιόδων ευνοούν την ενεργητική και βιωματική μάθηση πέρα από το σχολείο και μέσα από το παιχνίδι (Pluckrose, 1991). Οι επισκέψεις αυτές μπορούν να συνδεθούν και με την τοπική ιστορία, η μελέτη της οποίας, αναδεικνύει την ιστορικότητα του τοπίου, την οργανική σχέση του με τον άνθρωπο και συνδέει το σχολείο με την τοπική κοινωνία. Η προσέγγιση της τοπικής ιστορίας μπορεί να γίνει με βιωματικές δράσεις και σχέδια ερευνητικών εργασιών που βασίζονται σε ανοιχτές διαδικασίες μάθησης. Οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν και να αναπτύξουν υλικό για να αναπτύξουν μια δράση. Μέσα από την αλληλεπίδραση με το παρελθόν, αυτοί καταφέρνουν να εκτιμήσουν το παρόν τους. Έτσι ο τόπος τους μπορεί να συνδεθεί με τη γενική ιστορία, μέσω π.χ. ενός ήρωα ή ενός μνημείου. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εμπλέξει τους μαθητές σε μεθόδους ιστορικής έρευνας και αναζήτησης αναφορικά με τον τοπικό ήρωα ή το τοπικό μνημείο, ώστε να υλοποιήσουν αυτοί ένα πρόγραμμα (πολιτιστικό, περιβαλλοντικό, κτλ) σε σχέση με τα παραπάνω, το οποίο θα παρουσιάσουν στην τοπική κοινωνία.

Το διαδίκτυο στις μέρες μας εξελίσσεται σε σημαντικό πόρο για τη διδασκαλία της Ιστορίας, καθώς παρέχει στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές πρόσβαση σε μια ποικιλία πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών - γραπτές, οπτικές, ηχητικές και κινούμενες αποτυπώσεις. Οι διαδικτυακές πηγές επιτρέπουν πρόσβαση σε αξιόπιστους ιστοχώρους (websites) (πανεπιστήμια, διεθνείς ενώσεις ιστορικών, μουσεία) αλλά και σε ιστοχώρους που δεν έχουν ελεγχθεί για την αξιοπιστία τους. Για το λόγο αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να τις ελέγχει ως προς την αυθεντικότητα και την αξιοπιστία τους, πριν τις χρησιμοποιήσει στη διδακτική διαδικασία, καθώς δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο όπου διαδικτυακές πηγές περιέχουν παραποιημένες πληροφορίες.

- 2. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία:** Σύμφωνα και με τις γενικές αρχές του ΠΣ για το μάθημα της Ιστορίας προκρίνεται η συνολική εμπλοκή των μαθητών στο μάθημα της Ιστορίας ως μικρών ερευνητών. Προκειμένου να επιτευχθεί η ενίσχυση της μαθητικής πρωτοβουλίας, η συνεργατική μάθηση και ο κριτικός αναστοχασμός, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό στην ηλικία των οχτώ (8) ετών, απαιτείται η υιοθέτηση μεθόδων, όπως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Στο παραδοσιακό σχολείο και στη «δασκαλοκεντρικού» τύπου διδασκαλία η μαθησιακή διαδικασία

οργανωνόταν γύρω από μονολογικές διδασκαλίες και κατευθυνόμενο διάλογο, με τον ρόλο του εκπαιδευτικού και τον βαθμό ελέγχου της όλης διαδικασίας να κυριαρχούν σε σχέση με τον ρόλο των μαθητών. Αντίθετα στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία η οργάνωση και διεξαγωγή της διδακτικής διαδικασίας στηρίζεται στη δυναμική των διαμαθητικών σχέσεων. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει την αυτενέργεια των μαθητών, οι οποίοι μέσα από ομαδικές εργασίες δομούν την ιστορική γνώση και την προσεγγίζουν κριτικά και εξασφαλίζει, όταν ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, σημαντικά την ενεργητική εμπλοκή των μαθητών. Τέλος, επιλύει ικανοποιητικά οργανωτικά προβλήματα της διαδικασίας της διδασκαλίας, όπως το πρόβλημα της αξιοποίησης του χρόνου εμπλοκής των μαθητών στο μάθημα και το πρόβλημα της ανομοιογένειας της τάξης (Ματσαγγούρας, 1995). Ασφαλώς, η μέθοδος αυτή δεν αποτελεί πανάκεια αλλά συνεπάγεται κάποια νέα ζητήματα προς διαχείριση για τον εκπαιδευτικό, όπως τον παιδαγωγικό θόρυβο, το μέγεθος των ομάδων, τον τρόπο σχηματισμού τους, τον τρόπο εσωτερικής λειτουργίας τους, τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους, το παραδοτέο έργο τους, την αξιολόγησή του και τη διαχείριση του χρόνου που δεν πρέπει να ποικίλει ανάλογα με τη δυναμική της κάθε ομάδας, γιατί η διάρκεια της διδακτικής ώρας δεν είναι κάτι που δύναται να τεθεί υπό διαπραγμάτευση με τους μαθητές.

3. **Η διαθεματικότητα:** Μια, ακόμη, μέθοδος διδασκαλίας που προτείνεται στο ΠΣ είναι τα διαθεματικά σχέδια εργασίας. Αυτά παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα, όπως ότι εστιάζουν στη διαδικασία μάθησης και όχι στο αποτέλεσμα, στηρίζονται στην ομαδική εργασία, αξιοποιούν υπάρχουσες και νέες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή και τον προσωπικό ρυθμό μάθησης. Η διαθεματική προσέγγιση συνεισφέρει στην ολιστική προσέγγιση της γνώσης και ευνοεί τη συνδιδασκαλία διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων. Το ΠΣ της Ιστορίας του Δημοτικού είναι ανοιχτό στη διακειμενικότητα, επομένως στη διδακτική χρήση διαφορετικών ιστορικών κειμένων/πηγών. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσεγγίζει διαθεματικά τα θέματα αλλά να μεριμνά να μη χαθεί ο αυτοτελής και διακριτός ρόλος της Ιστορίας και να μη απολεσθεί η ταυτότητα του μαθήματος.
4. **Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ):** Ένας παράγοντας που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διδασκαλία της Ιστορίας είναι ότι οι μαθητές σήμερα έχουν διαφορετικές προσλαμβάνουσες από τους μαθητές των προηγούμενων ετών, καθώς η επαφή τους με την τεχνολογία έχει διαμορφώσει νέες ταυτότητες μαθητών (Κουτσογιάννης, 2012). Οι δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ και πιο συγκεκριμένα το Web2.0 έχουν ενσωματωθεί σε σημαντικό βαθμό στη σχολική πρακτική, καθώς μπορούν να προσφέρουν πολλαπλώς στους μικρούς μαθητές, μέσα από την πρόσβαση σε ιστορικές πηγές, ιστορικό υλικό, σε διαδικτυακά συνεργατικά εργαλεία, σε ιστοσελίδες ή/και ιστολόγια. Το σημαντικό στοιχείο της συνεισφοράς των ΤΠΕ είναι ότι οι μαθητές σταδιακά συνειδητοποιούν πως από απλοί καταναλωτές γνώσεων ανάγονται σε δημιουργούς νέας γνώσης και μπορούν να διαμοιράζουν το ψηφιακό υλικό που οι ίδιοι παράγουν σε όλη τη διαδικτυακή κοινότητα. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για την εφαρμογή καινοτόμων ιδεών με τη χρήση των ΤΠΕ στην διδασκαλία της Ιστορίας είναι η μετατόπιση του ίδιου του εκπαιδευτικού από τον παραδοσιακό του ρόλο σε ρόλο μετασχηματιστή της μαθησιακής διαδικασίας, ώστε να μπορέσει να εμπνεύσει στους μαθητές μια νέα θεώρηση της διδακτικής διαδικασίας με τη συνδρομή των ΤΠΕ.

Παρά το γεγονός ότι έως το πρόσφατο παρελθόν η διδασκαλία της Ιστορίας χαρακτηριζόταν από σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της αξιοποίησης των ΤΠΕ, πλέον εκτιμάται ότι αυτές μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικά μέσα από μια σειρά λογισμικά, εργαλεία (δημιουργία ψηφιακών χρονογραμμών, διαδραστικών χαρτών, ψηφιακών αφηγήσεων, εννοιολογικών χαρτών, ιστοεξερευνήσεων, ψηφιακών κολάζ και παζλ) και άλλες εφαρμογές (εικονικές περιηγήσεις, ηχογραφημένες αφηγήσεις, διαδραστικές παρουσιάσεις) που κάνουν τη διδασκαλία ελκυστική και αλληλεπιδραστική για τους μαθητές. Επιπλέον, σε αυτό συνέβαλε η ανάρτηση σεναρίων για την ιστορία με τη χρήση ΤΠΕ και η αλλαγή στον τρόπο δημοσιοποίησης των σχολικών βιβλίων από το Ψηφιακό Σχολείο (<http://dschool.edu.gr/>), στην ενότητα «Διαδραστικά

Σχολικά Βιβλία», όπου οι μαθητές μπορούν να γνωρίσουν έναν άλλο τρόπο εμφάνισης του σχολικού εγχειριδίου. Καθώς, επίσης, βρίσκονται σε φάση εμπλουτισμού με ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο για την Ιστορία τόσο τα Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία όσο και το Αποθετήριο Μαθησιακά Αντικείμενα της οικογένειας Φωτόδεντρο, αναμένεται να αυξηθεί το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών να εντάσσουν στη διδασκαλία τους έτοιμο εκπαιδευτικό ψηφιακό περιεχόμενο που σύντομα θα βρίσκεται αναρτημένο στους παραπάνω ιστότοπους.

Ιδιαίτερη προσοχή όμως θα πρέπει να δοθεί στον τρόπο αξιοποίησης των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας, καθώς κάποιες φορές οι παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών κινούνται στην κατεύθυνση της εργαλειακής χρήσης των νέων ψηφιακών μέσων, δηλαδή τα ψηφιακά αυτά μέσα εντάσσονται στη λογική της αξιοποίησης των ΤΠΕ σε εντελώς παραδοσιακό πλαίσιο, με τη λογική του βιβλίου ή με επιφανειακή χρήση της πολυτροπικότητας για λόγους εντυπωσιασμού, χωρίς αναστοχαστική διάθεση. Σημαντική όμως είναι η ενίσχυση της λειτουργικής διάστασης της ενσωμάτωσης των ψηφιακών μέσων και της κριτικής -αναστοχαστικής προσέγγισης που αποσκοπεί στην καλλιέργεια ενός ψηφιακού κριτικού γραμματισμού. Πιο απλά, οι μαθητές αξιοποιούν τα ψηφιακά μέσα και αναστοχάζονται για τον τρόπο χρήσης τους, με αποτέλεσμα να κατακτούν σταδιακά τη δυνατότητα κριτικής ανάγνωσης και ένταξης των ΤΠΕ στον κόσμο γύρω τους. Όλα τα παραπάνω βέβαια θα πρέπει πάντα να είναι προσαρμοσμένα στο μαθητικό προφίλ της τάξης και στις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

3. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, αποτελεί βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, καθώς μπορεί να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά και να δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες τόσο για το βαθμό επίτευξης των επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων της κάθε ενότητας όσο και για την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών και μέσων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία. Αποτελεί σημαντικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας, καθώς είναι ο συνεκτικός ιστός όλων των μερών της και τη διατρέχει από την αρχή ως το τέλος. Μέσα από την αξιολόγηση ελέγχεται ο βαθμός κατανόησης πληροφοριών, η εφαρμογή τους στην επίλυση προβλημάτων, η ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της κριτικής σκέψης, της συνθετικής ικανότητας και της φαντασίας των μαθητών. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται κατά την αξιολόγηση, ώστε να ελέγχονται όχι μόνο οι γνώσεις που αποκτώνται κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας - χαρακτηριστικό από το οποίο ταλανίζεται η ελληνική εκπαίδευση - αλλά και οι δεξιότητες και οι στάσεις που καλλιεργούνται στους μαθητές. Έτσι μπορούν να ελέγχονται δεξιότητες διερεύνησης ιστορικών πηγών, αξιοποίησής τους για άντληση πληροφοριών, καλλιέργειας συναισθήματος, συζήτησης, συνεργασίας, παραγωγής ομαδικών προϊόντων, αυτενέργειας, παρουσίας ομαδικών εργασιών στην ολομέλεια της τάξης. Ακόμη, μπορεί να ελέγχεται με την αξιολόγηση η ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στην ελληνική μυθολογία και τις ελληνικές αρχαιότητες, σε επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, στην αποδοχή και το σεβασμό της ιστορίας και του πολιτισμού άλλων λαών. Αυτονόητο είναι ότι οι δεξιότητες αυτές έχουν καλλιεργηθεί προηγουμένα κατά τη φάση της διδασκαλίας μέσα από δραστηριότητες που περιέχονται στο ΠΣ αλλά και άλλες εκτός αυτού με πολυμορφικό υλικό που ο εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει για να εξυπηρετήσει τους παραπάνω στόχους. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι επίσης η αξιολόγηση να είναι αντικειμενική και έγκυρη, να παρέχεται στους μαθητές ο απαιτούμενος σχολικός χρόνος για αυτήν, να έχει δομηθεί πάνω στις βασικές παιδαγωγικές αρχές και να είναι σαφής ως προς το περιεχόμενό της, ιδιαίτερα όταν απευθύνεται σε μαθητές οχτώ (8) ετών, οι οποίοι δεν έχουν μεγάλη εξοικείωση ακόμη με τέτοιου είδους πρακτικές.

Στόχευση του ΠΣ είναι ο περιορισμός της αποστήθισης, της αναπαραγωγής ιστορικών γνώσεων και της άσκοπης και παραθετικής γεγονοτολογίας από τους μαθητές και η ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, της κατανόησης ιστορικών εννοιών και γνώσεων, της ανάπτυξης της ιστορικής κριτικής σκέψης (ιστορικές έννοιες, συσχετισμοί, απλές γενικεύσεις), καθώς και δεξιοτήτων ιστορικής ερμηνείας με παράλληλη καλλιέργεια κοινωνικών και πολιτισμικών δεξιοτήτων. Η αξιολόγηση θα πρέπει λοιπόν να κινείται προς αυτούς τους

άξονες και να είναι σύμφωνη με το αντιληπτικό επίπεδο της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. Αυτή αποτελεί συνεχή και ανοικτή διαδικασία και δύναται να έχει πολλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως προφορική και γραπτή εξέταση με έμφαση στην καλλιέργεια της αφηγηματικής ικανότητας, η οποία πρέπει να καλλιεργηθεί στη συγκεκριμένη ηλικία, με διαθεματικές εργασίες, με δραστηριότητες οργάνωσης εκθέσεων, κατασκευής χαρτών, μακετών, ειδωλίων, σύνταξη φανταστικών ιστορικών εγγράφων, εφημερίδων κλπ. Ακόμη, μπορεί να είναι διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική, και να έχει προφορική η/και γραπτή μορφή.

Η διαγνωστική αξιολόγηση μπορεί να διεξάγεται ατομικά ή/και ομαδικά και να πραγματοποιείται στην αρχή κάθε θεματικής ενότητας, ώστε ο εκπαιδευτικός να ανιχνεύει τις πρότερες γνώσεις των μαθητών και να τις χρησιμοποιεί για να δομήσει τη νέα γνώση. Η διαμορφωτική αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια επεξεργασίας των θεματικών εννοιών, ώστε να ανιχνεύεται ο βαθμός κατανόησης της ύλης και ο βαθμός ικανοποίησης των διδακτικών στόχων που έχουν τεθεί από το ΠΣ και να επανακαθορίζεται η πορεία της διδακτικής πράξης. Μπορεί να έχει τη μορφή της προφορικής συζήτησης, των γραπτών φύλλων εργασίας, των ασκήσεων εμπέδωσης και της αυτοαξιολόγησης των αποκτηθέντων γνώσεων και μπορεί να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό. Η τελική αξιολόγηση πραγματοποιείται στο τέλος μιας θεματικής ενότητας ή κάποιων συναφών διδακτικών εννοιών και συνεισφέρει στην αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων αλλά και του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη κριτικής ιστορικής σκέψης και συνείδησης. Προς την κατεύθυνση αυτή η αξιολόγηση των μαθητών του Δημοτικού μπορεί να γίνεται με προφορικές ή/και γραπτές ερωτήσεις, οι οποίες θα πρέπει να στοχεύουν στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου θεωρούνται ότι πληρούν το κριτήριο της αντικειμενικότητας και προσφέρονται για αξιολόγηση ευρείας κλίμακας. Ωστόσο είναι μηχανιστικού τύπου και δεν ανταποκρίνονται σε στόχους υψηλού επιπέδου. Αντίθετα οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου συνεισφέρουν στην ισόρροπη απόκτηση ιστορικών γνώσεων και στην κριτική αξιοποίησή τους.

Τα κριτήρια αξιολόγησης για τους μαθητές του Δημοτικού θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν εργασίες συμπλήρωσης κειμένου, επιλογής σωστού-λάθους, αντιστοίχισης-σύζευξης, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμησης-κατάταξης σύμφωνα με κριτήρια που έχει θέσει ο εκπαιδευτικός, λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης ακροστιχίδας, σύντομης απάντησης ή οποιασδήποτε άλλης μορφής ο εκπαιδευτικός εκτιμά ότι ταιριάζουν στο μαθησιακό προφίλ της τάξης του.

Τέλος, μπορούν να συμπεριληφθούν μορφές αυτοαξιολόγησης του έργου που παρήγαγαν οι μαθητές σε ατομικό ή/και ομαδικό επίπεδο αλλά και ετεροαξιολόγησης από την υπόλοιπη τάξη με στόχο την ενσυνείδητη κατανόηση και συναντίληψη της μαθησιακής τους πορείας. Όλες οι παραπάνω μορφές αξιολόγησης μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο της όλης διδακτικής διαδικασίας, να ανατροφοδοτήσουν τον εκπαιδευτικό και να τον οδηγήσουν σε αναστοχασμό και τροποποίηση ή/και βελτίωση των μεθόδων που αξιοποιεί στην τάξη.

4. Βιβλιογραφικές αναφορές

Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Κουτσογιάννης, Δ. (2012). Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης. Στο: *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*. Α.Π.Θ.. 208-2. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.

Ματσαγγούρας, Η. (1995). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Μαυροσκούφης, Κ. Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Παληκίδης, Α. (2007). «Η εικονογράφηση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας». Στο: Α. Ανδρέου (επιμ.). *Η διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Pluckrose, H. (1991). *Children Learning History*. England: Basil Blackwell Ltd

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Σημείωση: Στο παραπάνω κείμενο το αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής κ.ο.κ.) χρησιμοποιείται καταχρηστικά για λόγους οικονομίας.

Β΄ ΜΕΡΟΣ
ΣΕΝΑΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Σχέδια μαθημάτων - σενάρια διδασκαλίας

Με τον όρο «σχέδιο μαθήματος» νοείται η λεπτομερής περιγραφή μιας διδασκαλίας. Η περιγραφή αυτή ως επί το πλείστον εστιάζεται στην καταγραφή των φάσεων/σταδίων μιας διδασκαλίας.

Με τον όρο «διδακτικό σενάριο», νοείται η λεπτομερής καταγραφή/περιγραφή μιας διδακτικής πορείας με συγκεκριμένο (α) γνωστικό αντικείμενο, (β) εκπαιδευτικούς στόχους, (γ) διδακτικές πρακτικές. Ένα διδακτικό σενάριο μπορεί να έχει χρονική διάρκεια μεγαλύτερη της μιας διδακτικής ώρας και υλοποιείται μέσα από μια σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αποτελούν λειτουργικά τμήματα του σεναρίου και μπορεί να είναι απλές ή περισσότερο σύνθετες.

Παρά τις μικρές διαφορές τους, στη σύγχρονη διδακτική, οι δυο όροι τείνουν να ταυτιστούν. Ως εκ τούτου ο όρος που χρησιμοποιείται παρακάτω αφορά σε σχέδια μαθήματος – σενάρια.

Επισήμανση: Κάποια από τα σχέδια μαθήματος - σενάρια που ακολουθούν προτείνουν απλά λογισμικά και εφαρμογές (ανήκουν σε αυτά που διδάσκονται στην επιμόρφωση β' επιπέδου) που δεν απαιτούν ιδιαίτερες γνώσεις ΤΠΕ. Ωστόσο ο εκπαιδευτικός που θα τα εφαρμόσει μπορεί να τα αντικαταστήσει με άλλα της προτίμησής του ή να υλοποιήσει κάποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες σε έντυπο υλικό (απλό φύλλο χαρτί), αν αυτό κρίνει αυτό ταιριάζει στον ίδιο και το προφίλ της τάξης του. Η διάρκεια των σχεδίων μαθήματος - σεναρίων είναι ενδεικτική. Τα προτεινόμενα φύλλα εργασίας έχει γίνει προσπάθεια να είναι σύντομα και περιεκτικά, ώστε να μπορούν να αναγνωστούν από τους μαθητές σε εύλογο χρόνο και να μην λειτουργούν αποθαρρυντικά γι αυτούς, εξαιτίας του όγκου τους.

Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 1: Η Κοσμογονία

Θεοί και θεές του Ολύμπου

Διατιθέμενος Χρόνος: 1 διδακτική ώρα

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών είναι οι μαθητές:

- Να γνωρίζουν τους θεούς και τις θεές του Ολύμπου
- Να γνωρίζουν τα σύμβολα των θεών, τις μεταξύ τους σχέσεις καθώς και τους επικρατούντες τρόπους λατρείας - τελετουργίας των αρχαίων Ελλήνων

Επισήμανση: Επιπλέον στόχοι που καλλιεργούνται στο σενάριο είναι:

- Η ανάπτυξη επιχειρηματολογικού λόγου και η βελτίωση των αδυναμιών των μαθητών στη δεξιότητα αυτή
- Η κινητοποίηση της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ατομική εργασία, Εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Εικονογραφημένα βιβλία που αναπαριστούν τη ζωή στον Όλυμπο, τις σχέσεις των θεών μεταξύ τους και τα σύμβολά τους

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη ενότητα αποτελεί την πρώτη ενότητα του μαθήματος της Ιστορίας, με το οποίο οι μαθητές έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή επιλέγεται μια παιγνιώδη δραστηριότητα που θα αναπτύξει τη φαντασία και δημιουργικότητα των μαθητών και θα τους εισαγάγει ομαλά στο μάθημα της Ιστορίας.

Αφόρμηση/Σύνδεση

Το σενάριο μπορεί να συνδεθεί με το προηγούμενο μάθημα που αναφέρεται στο τι πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες για τη γένεση του κόσμου και να έλθει ως συνέχεια αυτού.

Διδακτική Επεξεργασία

1. **Παρουσίαση και περιγραφή της σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα.** Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές στην ολομέλεια σχετικά με τις σχέσεις των θεών, τα χαρακτηριστικά, τα σύμβολά τους, τα προτερήματα και τα ελαττώματά τους, αφηγείται ή/και διαβάζει κάποιους μύθους της επιλογής του που αφορούν στα παραπάνω και επιδεικνύει στην ολομέλεια εικονογραφημένο σχετικό με το θέμα υλικό. Στη συνέχεια εξηγεί στους μαθητές ότι η εργασία που θα ακολουθήσει θα είναι ατομική και θέτει ως αποστολή της τάξης τη δημιουργία εικόνων από τη

ζωή των θεών, οι οποίες θα αποτελέσουν το περιεχόμενο βιβλίου που θα αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και θα παρουσιαστεί σε άλλα τμήματα του σχολείου.

- 2. Ατομική εργασία:** Οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν μια ζωγραφιά σε χαρτί A4 από κάποια σκηνή που φαντάζονται ότι διαδραματίζεται στον Όλυμπο με πρωταγωνιστές τους θεούς, τις θεές του Ολύμπου και τα σύμβολα εξουσίας τους. Στόχος είναι να αποδώσουν ελεύθερα πώς αυτοί φαντάζονται τη ζωή στον Όλυμπο, τις σχέσεις των θεών μεταξύ τους και να διαπιστωθεί ο βαθμός κατανόησης των μύθων που αφηγήθηκε/διάβασε ο εκπαιδευτικός. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αυτοσχεδιάσουν και να απολαύσουν αισθητικά τις δημιουργίες τους. Στη συνέχεια καλούνται να τιτλοφορήσουν τη ζωγραφιά τους ανάλογα με το περιεχόμενό της.
- 3. Εργασία στην ολομέλεια:** Οι μαθητές αφού ολοκληρώσουν τις δημιουργίες τους, καλούνται να συνθέσουν με αυτές ένα βιβλίο. Εξηγείται στους μαθητές η δομή του έντυπου βιβλίου, ότι δηλ. πρέπει να υπάρχει σε αυτό εξώφυλλο, πίνακας περιεχομένων, εικόνες, ονόματα συγγραφέων και εικονογράφων. Οι μαθητές δημιουργούν το βιβλίο, ορίζουν εκπροσώπους, οι οποίοι παρουσιάζουν το τελικό προϊόν της τάξης σε άλλα τμήματα του σχολείου και το αναρτούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά στους άξονες της γνωριμίας με τους θεούς και τις θεές του Ολύμπου, της κατανόησης των συμβόλων και των τρόπων λατρείας τους, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους, της ικανότητάς τους να αποδίδουν με λόγια αυτό που έχουν εκφράσει με εικόνες και της δεξιότητας να παρουσιάζουν ένα ομαδικό έργο σε ακροατήριο. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Μπορεί να λειτουργήσει διαμορφωτικά και εφόσον ο εκπαιδευτικός διαπιστώσει ότι κατά τη δημιουργία της ζωγραφιάς οι μαθητές έχουν κάποιες δυσκολίες να αντιστοιχίσουν τα σύμβολα με τους θεούς και τις θεές ή/και να αποδώσουν τις σχέσεις μεταξύ τους μπορεί να επανέλθει στην ενότητα με περισσότερες δραστηριότητες που θα εξυπηρετήσουν αυτούς τους στόχους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 1: Η Κοσμογονία

Θεοί και θεές του Ολύμπου

Ατομικό Φύλλο Εργασίας

1. Δημιουργούμε μία (1) εικόνα που να αναπαριστά μια σκηνή από τη ζωή των θεών στον Όλυμπο.
2. Στη ζωγραφιά μας γράψουμε έναν τίτλο σχετικό με το θέμα της.
3. Δημιουργούμε με τη βοήθεια του δασκάλου μας ένα βιβλίο.

Δεν ξεχνώ να αναφέρω: Τον τίτλο του βιβλίου, την ομάδα συγγραφής και εικονογράφησης και τα περιεχόμενα του βιβλίου μας.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 2: Οι ήρωες

2.1 Ο Ηρακλής

Οι άθλοι του Ηρακλή στην Πελοπόννησο

«Ταξίδι» στην άκρη της Γης

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι οι μαθητές:

- Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ήρωα-κυνηγού στο πρόσωπο του Ηρακλή
- Να κατανοούν τη σημασία των εννοιών: άθλος, δόξα, ήρωας

Επισήμανση: Επιπλέον στόχοι που καλλιεργούνται στο σχέδιο μαθήματος - σενάριο είναι οι μαθητές:

- να ανακαλέσουν τους άθλους του Ηρακλή και να τους συνδέσουν με βασικές λέξεις - κλειδιά
- να διακρίνουν την ιστορική πληροφορία μέσα από υβριδικά κειμενικά είδη
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν πληροφορίες και γνώσεις που απέκτησαν
- να έλθουν σε επαφή με την αξιολόγηση πολυτροπικών κειμένων

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Στο συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος - σενάριο ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει βασικές γνώσεις των εφαρμογών που προτείνονται, ώστε να μπορεί να εξυπηρετεί τους μαθητές κάθε φορά που αυτοί συναντούν δυσκολίες. Επίσης, συστήνεται να έχει ελέγξει τις ιστοσελίδες που προτείνει ως προς το υλικό που περιέχουν και την ενεργή ανταπόκρισή τους και να γνωρίζει τις βασικές αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, ώστε να δημιουργήσει τις ομάδες των μαθητών, από τη συνοχή των οποίων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιτυχία του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου.

Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν τη χρήση των βασικών συσκευών του Η/Υ, τη χρήση του διαδικτύου και τις βασικές λειτουργίες των λογισμικών που θα χρησιμοποιήσουν. Για το σκοπό αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει επιδείξει πριν την εφαρμογή του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου τις βασικές λειτουργίες των λογισμικών και να λειτουργεί επικουρικά προς τους μαθητές του κατά τη διάρκεια εφαρμογής. Ακόμη, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν εξοικειωθεί με την ομαδική εργασία, καθώς οι δραστηριότητες του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου λαμβάνουν χώρα σε ομαδική βάση και να έχουν αναπτύξει ικανότητες συνεργασίας, παράγοντες που συντείνουν στην επιτυχία της εφαρμογής.

Τέλος, το σχέδιο μαθήματος - σενάριο είναι σχεδιασμένο να υλοποιηθεί και με λιγότερο εξοπλισμό από τον προτεινόμενο, καθώς είναι έτσι δομημένο, ώστε οι δραστηριότητες να λειτουργούν ανεξάρτητα επιτρέποντας στον εκπαιδευτικό να επιλέξει ή/και να παραμετροποιήσει εκείνες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών του.

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, εργασία στην ολομέλεια, διερευνητική μάθηση

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Το σχέδιο μαθήματος – σενάριο αφορμάται από τη διδακτική ενότητα «Ο Ηρακλής», η οποία περιγράφει τη ζωή και τους άθλους του ήρωα.

Διδακτική επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της κοινής σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Παρουσιάζεται στους μαθητές η προβληματική του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου που είναι η ενασχόληση με τους άθλους του Ηρακλή και η παρουσίαση τους με διαφορετικό τρόπο στην ολομέλεια της τάξης.

2. 1^ο Φύλλο εργασίας¹ – Ομάδες. Κατά την πρώτη διδακτική ώρα οι μαθητές χωρίζονται σε 4 ομάδες μικτής ικανότητας των 3-4 ατόμων, στις οποίες οι ίδιοι δίνουν όνομα. Δίνεται στους μαθητές το 1ο κοινό για όλες τις ομάδες φύλλο εργασίας, στο οποίο η κάθε ομάδα καλείται να δημιουργήσει έναν εννοιολογικό χάρτη στο λογισμικό Inspiration ή στο διαδικτυακό λογισμικό <https://bubbl.us> (ή οποιοδήποτε άλλο ο εκπαιδευτικός εκτιμά ότι μπορεί να ικανοποιήσει τους στόχους του σχεδίου εργασίας – σεναρίου). Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές καλούνται γύρω από το όνομα του Ηρακλή να αναπτύξουν τους άθλους που αυτός πραγματοποίησε και στη συνέχεια τα ονόματα τα οποία εμπλέκονται σε αυτές. Οι εννοιολογικοί χάρτες επιτρέπουν την ενεργοποίηση της προγενέστερης γνώσης και την ενσωμάτωσή της στη νέα.

2η Διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Σύντομη συζήτηση για τους διαφορετικούς τρόπους παρουσίασης πληροφοριών.

Διδακτική επεξεργασία

1.2^ο Φύλλο εργασίας – Ομάδες. Κατά τη δεύτερη ώρα οι ομάδες - οι οποίες μπορεί να διατηρήσουν την ίδια σύνθεση ή να αλλάξουν - καλούνται να επεξεργαστούν το 2^ο κοινό για όλες τις ομάδες φύλλο εργασίας και να δημιουργήσουν, στη διαδικτυακή εφαρμογή www.wordle.net, «συννεφόλεξα» με καθένα από τους άθλους του Ηρακλή. Στόχος είναι με κάθε περιπέτεια να φτιάξουν ένα «συννεφόλεξο», στο οποίο θα περιέχονται λέξεις κλειδιά από τον άθλο στον οποίο αυτό αναφέρεται. Οι μαθητές των υπολοίπων ομάδων θα κληθούν να μαντέψουν σε ποιον άθλο αναφέρεται κάθε «συννεφόλεξο». Η επιτυχία ή μη θα δώσει την αφορμή για συζήτηση σχετικά με τις πληροφορίες που πρέπει να εμπεριέχονται σε ένα κείμενο και την ακρίβεια αυτών των πληροφοριών. Καθώς αναμένεται οι μαθητές να συναντούν κατά την παραπάνω επεξεργασία τις λέξεις *άθλος, δόξα, ήρωας* καλούνται να αναζητήσουν τις ερμηνείες τους είτε σε έντυπο λεξικό είτε σε ηλεκτρονικό και να δημιουργήσουν με αυτές προτάσεις, ώστε να καταστούν ικανοί να χρησιμοποιούν το παραπάνω λεξιλόγιο σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας.

2. Παρουσίαση. Αφού ολοκληρωθούν τα δύο (2) διαφορετικά φύλλα εργασίας, η κάθε ομάδα καλείται να παρουσιάσει τη δουλειά της στις άλλες ομάδες της τάξης ή/και σε άλλα τμήματα του σχολείου και να

1 Τα φύλλα εργασίας βρίσκονται στο Παράρτημα του παρόντος σχεδίου μαθήματος – σεναρίου και είναι κοινά για όλες τις ομάδες.

τεκμηριώσει (στο βαθμό που το επιτρέπει η ηλικία τους) τι διαφορετικό προσφέρει αυτή σε σχέση με τις άλλες. Η παρουσίαση του ίδιου θέματος με διαφορετικούς τρόπους θα επιτρέψει να γνωρίσουν οι μαθητές την πολυτροπικότητα, τους υβριδικούς τρόπους παρουσίασης ενός θέματος και την προστιθέμενη αξία των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας.

Τα φύλλα εργασίας μπορούν να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου, να εκτυπωθούν και να αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Δ. Αξιολόγηση

Το σχέδιο μαθήματος - σενάριο ακολουθεί τη χρονική κατανομή του ΠΣ γι αυτό και περιλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να υλοποιηθούν σε ένα δίωρο και στοχεύουν να ικανοποιήσουν τους διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί από αυτό. Η αυτονομία που υπάρχει στα φύλλα εργασίας επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να επιλέξει μέρος αυτών ή να τα παραμετροποιήσει ανάλογα με το προφίλ της τάξης και τις δυνατότητες των μαθητών του. Λειτουργεί επαναληπτικά ως προς τους άθλους, συμπληρωματικά και ισότιμα προς τους παραδοσιακούς γραμματισμούς (Χατζησαββίδης & Αλεξίου, 2012), φέρνει τους μαθητές σε επαφή με υβριδικά κειμενικά είδη μέσω των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και τους προτρέπει να τα αναπαραγάγουν.

Η επιλογή των κοινών φύλλων εργασίας στοχεύει τόσο στην καλλιέργεια ικανοτήτων ομαδικής εργασίας όσο και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτενέργειας και κριτικής προσέγγισης των γνώσεων που αποκτώνται μέσα από τις προς διδασκαλία ενότητες. Η γλώσσα τους είναι λιτή και περιεκτική, περιγράφοντας αναλυτικά τα βήματα που πρέπει να γίνουν, ώστε οι μαθητές να παραγάγουν την εργασία τους με τη λιγότερη δυνατή βοήθεια από τον εκπαιδευτικό. Στοχεύουν στην αξιολόγηση και λειτουργούν επαναληπτικά χωρίς να επιζητούν τη στείρα αποστήθιση αλλά εμπλέκοντας τους μαθητές σε δράσεις.

Ειδικότερα, η δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη αποσκοπεί στην ανάκληση της διδαχθέντων γνώσεων αλλά και στην κριτική αξιοποίησή τους, καθώς ζητείται από τα μέλη των ομάδων να συμπεριλάβουν σε αυτόν πέρα από τους άθλους και βασικές λέξεις που περιγράφουν αυτούς. Η δημιουργία «συννεφόμενων» καλλιεργεί την κριτική ανάγνωση, καθώς ζητείται από τα μέλη των ομάδων να επιλέξουν αντιπροσωπευτικές φράσεις του άθλου που θέλουν να περιγράψουν και ακολούθως να εμπλέξουν με παιχνιδιόδη τρόπο και τα υπόλοιπα μέλη της τάξης στην ανακάλυψη του περιγραφόμενου άθλου. Οι παιχνιδιώδεις δραστηριότητες ενδείκνυται για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, καθώς αυξάνουν το κίνητρο συμμετοχής και οδηγούν σε μονιμότερα μαθησιακά αποτελέσματα. Η αναζήτηση σε λεξικό της ερμηνείας των βασικών εννοιών της ενότητας και η ένταξή τους σε συγκεκριμένη κατάσταση επικοινωνίας στοχεύει στην ουσιαστική κατανόηση των εννοιών αυτών. Θεωρείται βέβαια αυτονόητο ότι πριν την υλοποίηση των φύλλων εργασίας ο εκπαιδευτικός έχει αφηγηθεί τους άθλους του Ηρακλή και έχει πραγματοποιήσει δραστηριότητες κατανόησης αυτών.

Ε. Βιβλιογραφικές αναφορές

Χατζησαββίδης, Σ., Αλεξίου, Μ.(2012). *Μεθοδολογία και διαδικασίες ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων στα Γλωσσικά μαθήματα. Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της γλώσσας και λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: στο πλαίσιο του τυπικού γραμματισμού, για διαθεματικές διδακτικές πρακτικές, για ημιτυπικές και άτυπες σχολικές πρακτικές, με διαδραστικούς πίνακες και φορητούς υπολογιστές*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 2: Οι ήρωες

2.1 Ο Ηρακλής

Οι άθλοι του Ηρακλή στην Πελοπόννησο

«Ταξίδι» στην άκρη της Γης

1ο φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Συνδεόμαστε με το διαδίκτυο και με την εφαρμογή <https://bubbl.us>. Επιλέγουμε ως γλώσσα εργασίας τα ελληνικά και στο κίτρινο τετράγωνο που εμφανίζεται πληκτρολογούμε το όνομα του Ηρακλή.

2. Με το πλήκτρο Control+ Enter δημιουργούμε γύρω από το όνομα του Ηρακλή κουτάκια με όλους τους άθλους και με τον ίδιο τρόπο σε επόμενο κουτάκι λέξεις - κλειδιά για αυτές. Όταν τελειώσουμε επιλέγουμε Export στην οθόνη εργασίας και αποθηκεύουμε στον φάκελο με το όνομα της ομάδας μας που υπάρχει στην επιφάνεια εργασίας την εργασία μας ως εικόνα.

3. Εκτυπώνουμε την εργασία μας, συζητούμε τον τρόπο που θα παρουσιάσουμε τη δουλειά μας στην ολομέλεια και τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουμε για να την αναδείξουμε.

2ο φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Συνδεόμαστε με το διαδίκτυο και με την εφαρμογή www.wordle.net. Ελαχιστοποιούμε την εφαρμογή και συνδεόμαστε με το [βιβλίο της Ιστορίας](#) στη σελίδα του Ψηφιακού Σχολείου. Επιλέγουμε από κάθε άθλο με τη μέθοδο της Αντιγραφής – Επικόλλησης φράσεις και λέξεις - κλειδιά.

Δεν ξεχνώ: Επιλέγουμε, αφού διαβάσουμε προσεχτικά την αντίστοιχη παράγραφο και ύστερα από συζήτηση με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μου, τις φράσεις που θεωρούμε ότι είναι αντιπροσωπευτικές του άθλου.

2. Επαναφέρουμε στην επιφάνεια εργασίας την εφαρμογή www.wordle.net και επιλέγουμε την εντολή Generate Randomize τη μορφή που θέλουμε να έχει η εργασία μας.

3. Εκτυπώνουμε την εργασία μας, συζητούμε τον τρόπο που θα παρουσιάσουμε τη δουλειά μας στην ολομέλεια και τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουμε για να την αναδείξουμε.

4. Παίζουμε το παιχνίδι «Μάντεψε ποιον άθλο παρουσιάζουμε», στην οποία καλούμε τους συμμαθητές μας, μέσα από τις λέξεις που έχουμε συμπεριλάβει στο «συννεφόλεξό» μας να βρουν ποιον άθλο παρουσιάζουμε και να μας προσδιορίσουν από πού το κατάλαβαν.

5. Αναζητούμε σε έντυπο ή ηλεκτρονικό λεξικό τις ερμηνείες των λέξεων *άθλος, δόξα, ήρωας* και δημιουργούμε με αυτές προτάσεις. Τις παρουσιάζουμε στην ολομέλεια και συζητούμε τις διαφορετικές ερμηνείες που έχουν οι προτάσεις κάθε ομάδας.

Υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό

[ψηφιακή έκδοση του βιβλίου της Ιστορίας της Γ΄ Δημοτικού](#)

http://www.komvos.edu.gr/mythology/ent2/2_iraklis.html

[Λεξικό Τριανταφυλλίδη](#)

3ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: 3. ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ

3.3 Οι περιπέτειες της επιστροφής του Οδυσσέα στην πατρίδα (νόστος)

Η επιστροφή του Οδυσσέα: Οι πρώτες περιπέτειες

Άνεμοι, γίγαντες και η μάγισσα Κίρκη μπαίνουν στο δρόμο του Οδυσσέα

Ο Οδυσσέας κατεβαίνει στον Άδη

Το «πέραςμα» του Οδυσσέα από τα νησιά του Ήλιου, της Καλυψώς και των Φαίακων

Διατιθέμενος Χρόνος: 4 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι οι μαθητές:

- Να γνωρίζουν τις περιπέτειες του Οδυσσέα, όπως έχουν διασωθεί από την Οδύσεια
- Να πληροφορούνται για τις επιβιώσεις των μύθων της Οδύσειας στην ελληνική παράδοση
- Να θαυμάζουν την εξυπνάδα, την τόλμη, την επιμονή, την υπομονή και την εφευρετικότητα του Οδυσσέα
- Να αναγνωρίζουν τα σημαντικότερα πρόσωπα της Οδύσειας και τα χαρακτηριστικά τους
- Να κατανοούν το συναισθηματικό κόσμο του Οδυσσέα ως προϋπόθεση του νόστου του

Επισήμανση: Ως επιπλέον στόχοι του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου μπορούν να οριστούν:

- να ιεραρχήσουν οι μαθητές τις περιπέτειες του Οδυσσέα και να τις κατατάξουν σε χρονολογική σειρά
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν αυτοί πληροφορίες και γνώσεις εντάσσοντάς τες στον άξονα του χρόνου

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ατομική εργασία, βιωματική Μάθηση εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: έντυπα φύλλα εργασίας, Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Με αφορμή τις περιπέτειες του Οδυσσέα και τη διακαή επιθυμία του να επιστρέψει στην πατρίδα οι μαθητές παρακολουθούν την ταινία «[Η καταστροφή της Τροίας και οι περιπέτειες του Οδυσσέα](#)».

Διδακτική Επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Γίνεται συζήτηση για τους διαφορετικούς τρόπους (δραματοποίηση, ταξινόμηση, δημιουργία ανατρεπτικής ιστορίας) με τους οποίους θα προσεγγιστούν οι περιπέτειες του Οδυσσέα.

2. Δραματοποίηση – Ομάδες. Η ανάπτυξη του θέματος θα ξεκινήσει με την ανασκόπηση των περιπετειών του Οδυσσέα που οι μαθητές έχουν ήδη διδαχθεί. Ύστερα από συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας και την ταινία που οι μαθητές έχουν παρακολουθήσει κατά τη φάση της αφόρμησης καλούνται να χωριστούν σε ομάδες, να χρησιμοποιήσουν το υλικό του σχολικού εγχειριδίου και της ταινίας, να επιλέξουν μία από τις περιπέτειες του Οδυσσέα και να τη δραματοποιήσουν. Η δραματοποίηση μπορεί να αποτελέσει ένα «ιδανικό» μέσο για τη διεύρυνση της σκέψης των μαθητών/τριών, αλλά και της μεταξύ τους επικοινωνίας, μέσω της ανάκλησης προσωπικών εμπειριών και της ανταλλαγής βιωμάτων, για την ανάπτυξη εντέλει της «εγγραμματοσύνης» τους, δηλαδή της κοινωνικής δεξιότητας και της κριτικής τους ετοιμότητας (Παπαρούση, Κοντογιάννη, Παπαϊωάννου, 2007).

Δίνεται ο απαραίτητος χρόνος, ώστε οι μαθητές να επεξεργαστούν το υλικό, να μοιράσουν ρόλους και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τη δουλειά τους. Στόχος είναι να ασκηθούν στον επικοινωνιακό λόγο προσαρμόζοντας το λόγο τους ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση και κυρίως ανάλογα με τον ρόλο που υποδύονται.

3. Ανατροφοδότηση ομάδων. Στο τέλος της παρουσίασης της κάθε ομάδας δημιουργείται ένα πάνελ στο οποίο ένας μαθητής - συντονιστής δίνει το λόγο στους υπόλοιπους. Αυτοί κάνουν παρατηρήσεις, προτείνουν στρατηγικές βελτίωσης στη δραματοποίηση που παρακολούθησαν, συγκρίνουν γνώμες και «διαλέγονται» ακούγοντας την άλλη άποψη.

Μετά το πέρας της δραματοποίησης στην τάξη μπορούν να κληθούν κάποια τμήματα του σχολείου να παρακολουθήσουν τη δραματοποίηση των ομάδων.

2η Διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

2η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Γίνεται συζήτηση σχετικά με το πώς ξεκίνησαν οι περιπέτειες και πώς αυτές εξελίχθηκαν μέχρι την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη και κάποιοι μαθητές καλούνται να αφηγηθούν κάποια από τις περιπέτειες του Οδυσσέα ή/και κάποια στιγμή που τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ή τους προβλημάτισε και ο εκπαιδευτικός προκαλεί σχετική συζήτηση γύρω από αυτούς τους προβληματισμούς με σκοπό να αναπτύξει την κριτική σκέψη των μαθητών.

Διδακτική Επεξεργασία

1. 1^ο Φύλλο εργασίας2 – Ατομικά. Οι μαθητές καλούνται ατομικά να αποτυπώσουν με ζωγραφική τις περιπέτειες του Οδυσσέα (σε διαφορετικό χαρτί την καθεμιά). Στη συνέχεια καλούνται να αναπτύξουν τη χρονογραμμή των περιπετειών του Οδυσσέα σε έντυπη φύλλο εργασίας και να προσθέσουν σε αυτή τις ζωγραφιές που δημιούργησαν. Η δημιουργία της χρονογραμμής αποβλέπει στο να αναπτύξουν οι μαθητές ικανότητες ιεράρχησης, κατάταξης και ταξινόμησης των γεγονότων. Στόχος είναι αφενός να αναπτυχθεί η

2 Τα φύλλα εργασίας βρίσκονται στο Παράρτημα του παρόντος διδακτικού παραδείγματος.

ικανότητα των μαθητών να εντάσσουν γεγονότα στο χωροχρόνο και αφετέρου να καλλιεργηθούν στους μαθητές δεξιότητες κριτικού γραμματισμού. Το τελικό προϊόν των ομάδων μπορεί να αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

3^η – 4^η Διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Αφόρμηση/Σύνδεση

Κατά το δίωρο αυτό ο εκπαιδευτικός ξεκινά συζήτηση και ανιχνεύει αν οι μαθητές γνωρίζουν περιπέτειες άλλων ηρώων που περιπλανήθηκαν πολύ όπως ο Οδυσσέας και γνωστοποιεί στους μαθητές τις περιπέτειες του Ροβινσώνα Κρούσου και τα ταξίδια του Γκιούλιβερ. Τους ωθεί να δημιουργήσουν ανατρεπτικές ιστορίες τις οποίες θα παρουσιάσουν στην τάξη και σε άλλα τμήματα του σχολείου.

Διδακτική Επεξεργασία

Οι μαθητές καλούνται ατομικά να επεξεργαστούν τα παρακάτω αποσπάσματα που αναφέρονται σε κάποιες από τις περιπέτειες των παραπάνω ηρώων.

Δίνονται σε όλες τις ομάδες τα αποσπάσματα:

Απόσπασμα 1: Ροβινσώνας Κρούσος

Χρόνια αργότερα, συμμετείχε σε μία αποστολή για να φέρει σκλάβους από την Αφρική αλλά στις 30 Σεπτεμβρίου 1659 ναυάγησε σε μία καταιγίδα περίπου 40 μίλια από ένα νησί (που ο ίδιος αποκαλεί Νησί της Απόγνωσης) κοντά στις εκβολές του ποταμού Ορινόκου. Όλοι οι σύντροφοί του έχασαν τη ζωή τους ενώ ο Κρούσος επέζησε του ναυαγίου μαζί με τρία ζώα: το σκυλί του καπετάνιου και δύο γάτες. Όταν συνήλθε, ο Κρούσος διαπίστωσε ότι είχε ναυαγήσει σε ένα έρημο νησί. Την πρώτη νύχτα την πέρασε ανεβασμένος σ' ένα δέντρο για τον φόβο των θηρίων. Όταν ξημέρωσε είδε πως ανάμεσα σε βράχους και ξέρες είχε κολλήσει το ναυαγισμένο πλοίο. Κολυμπώντας έφτασε στο πλοίο και αρπάζοντας ένα σχοινί που κρεμόταν, σκαρφάλωσε πάνω. Έχοντας ξεπεράσει την απελπισία του, από μερικά βαρέλια και δοκάρια έφτιαξε μία σκεδιά με την οποία μετέφερε στην ακτή διάφορα χρήσιμα είδη, όπως όπλα, εργαλεία και άλλες προμήθειες, πριν το πλοίο σπάσει και βυθιστεί. Έπρεπε πλέον να φροντίσει για μία σίγουρη κατοικία. Γρήγορα ανακάλυψε μία σπηλιά σ' ένα βράχο όπου έφτιαξε τη νέα και περιφραγμένη κατοικία του. Ο Κρούσος κρατούσε ημερολόγιο κάνοντας σημάδια σ' έναν ξύλινο σταυρό που κατασκεύασε ο ίδιος. Κυνηγούσε, καλλιεργούσε κριθάρι και ρύζι, αποξήρηνε σταφύλια για να φτιάξει σταφίδα για τους χειμερινούς μήνες, έμαθε αγγειοπλαστική και μεγάλωνε τις κατσίκες που είχε βρει στο πλοίο, κι όλα αυτά χρησιμοποιώντας τα εργαλεία του καθώς και πέτρες και ξύλα που μάζευε από το νησί.

Πηγή: Wikipedia

Απόσπασμα 2: Γκιούλιβερ

Κατά το πρώτο του ταξίδι, ο Γκιούλιβερ ξεβράζεται στην ακτή μετά από ένα ναυάγιο και βρίσκεται αιχμάλωτος μιας φυλής μικροσκοπικών ανθρώπων, λιγότερο από 6 ίντσες (περίπου 15 εκατοστά) ψηλών, οι οποίοι είναι κάτοικοι της νησιωτικής χώρας Λιλιπούτ. Αφού πρώτα τους δώσει διαβεβαιώσεις για την καλή συμπεριφορά του, του παραχωρείται μια κατοικία στη Λιλιπούτ και αναδεικνύεται σε ευνοούμενο της βασιλικής αυλής. Του δίνεται η άδεια να περιφέρεται στην πρωτεύουσα υπό τον όρο ότι δεν θα βλάπτει τους κατοίκους. Ο Γκιούλιβερ βοηθά τους Λιλιπούτειους να υποτάξουν τους γείτονές τους Blefuscuclians κλέβοντας τον στόλο τους. Αρνείται ωστόσο να καταστήσει την επίσης νησιωτική χώρα Blefuscu επαρχία της Λιλιπούτ, δυσαρεστώντας έτσι τον βασιλιά και την αυλή. Ο Γκιούλιβερ κατηγορείται για προδοσία επειδή «χύνει νερά» στην πρωτεύουσα (παρότι έσβηνε μια πυρκαγιά σώζοντας αναρίθμητες ζωές), μεταξύ άλλων «εγκλημάτων», και καταδικάζεται να τυφλωθεί. Με τη βοήθεια ενός ευγενικού φίλου, ο Γκιούλιβερ δραπετεύει στο Blefuscu,

όπου επισημαίνει μια εγκαταλειμμένη βάρκα, με την οποία ανοίγεται στο πέλαγος και τελικά διασώζεται από ένα περαστικό πλοίο, που τον μεταφέρει με ασφάλεια στην πατρίδα του.

Πηγή: Wikipedia

1.2° Φύλλο εργασίας – ατομικά. Οι μαθητές καλούνται να συνθέσουν μια δική της ιστορία με ανατροπές και αποκλίσεις από την κανονική διήγηση με στοιχεία από τις περιπέτειες του Οδυσσέα αλλά και στοιχεία από τα παραπάνω αποσπάσματα. Προτρέπονται να συνθέσουν υποθετικούς διαλόγους ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους ήρωες, να εμπλέξουν πρόσωπα από όλες τις ιστορίες, να δώσουν ένα δικό τους τέλος στην ιστορία και να ζωγραφίσουν σκηνές από την ιστορία τους. Στόχος είναι να αυτενεργήσουν, να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να απολαύσουν την όλη τη διαδικασία.

Δ. Αξιολόγηση

Τα φύλλα εργασίας του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου αποσκοπούν να εξυπηρετήσουν τους διδακτικούς του στόχους που είναι κοινί με τους στόχους του ΠΣ. Βέβαια, η αξιολόγηση δεν αποσκοπεί μόνο στην αποτίμηση των γνώσεων που προέκυψαν από την επεξεργασία της ενότητας αλλά κινείται και στους άξονες της πληρότητας της δραματοποίησης, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών, της ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος, και της ακρίβειας των απαντήσεων που θα δοθούν στα φύλλα εργασίας. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Το 1ο φύλλο εργασίας που προτείνεται αποσκοπεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων χρονολόγησης και κατάταξης. Οι μαθητές της Γ' Δημοτικού θα πρέπει να κατανοήσουν τις έννοιες του ιστορικού χώρου και του ιστορικού χρόνου, στο βαθμό που η ηλικία και το αντιληπτικό τους επίπεδο το επιτρέπει. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσα από τέτοιου τύπου δραστηριότητες. Η διόρθωση του 1ου φύλλου εργασίας γίνεται στην ολομέλεια δίνοντας την ευκαιρία στους μαθητές να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις που έχουν στις απαντήσεις τους κι έτσι να μάθουν μέσα από τη διαδικασία αυτή, ενώ λειτουργεί ανατροφοδοτικά και για τον εκπαιδευτικό επιτρέποντας του να εντοπίσει τυχόν αδυναμίες κατανόησης της διδαχθείσας ύλης.

Το 2° φύλλο εργασίας κινητοποιεί τους μαθητές να δημιουργήσουν μια ανατρεπτική ιστορία, επιτρέποντάς τους να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους, γεγονός που ευχαριστεί ιδιαίτερα τους μαθητές αυτής της ηλικίας. Η παρουσίαση της ιστορίας στην ολομέλεια της τάξης αλλά και σε άλλα τμήματα του σχολείου δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασκηθούν σε δεξιότητες παρουσίασης και ανάπτυξης επιχειρηματολογικού λόγου. Το τελικό προϊόν κάθε μαθητή αξιολογείται από τους υπόλοιπους μαθητές και τέλος όλα αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό. Η αυτονομία που υπάρχει στα φύλλα εργασίας επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να επιλέξει μέρος αυτών ή να τα τροποποιήσει ανάλογα με το προφίλ της τάξης και τις δυνατότητες των μαθητών του.

Ε. Βιβλιογραφικές αναφορές

Παπαρούση, Μ., Κοντογιάννη, Άλ. & Παπαϊωάννου, Θ. (2007). Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων μέσω της δραματοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. *Στα Πρακτικά του 10ου Διεθνούς Συνεδρίου «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα»*. Πάτρα ΚΕ.Δ.ΕΚ. Πανεπιστήμιο Πατρών 2007, τόμοι Α-Β-Γ-Δ

2. Όταν τελειώσουμε δημιουργούμε μια ζωγραφιά σχετική με την ιστορία μας.

3. Παρουσιάζουμε την ιστορία μας στην ολομέλεια και στη συνέχεια σε άλλα τμήματα του σχολείου.

Υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό

Οπτικοακουστικό υλικό [«Η καταστροφή της Τροίας και οι περιπέτειες του Οδυσσέα»](#)

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Χρυσός αιώνας

Κεφάλαιο. «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης»

Διατιθέμενος Χρόνος: 4 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι γενικότεροι στόχοι, όπως προτείνονται στο ΠΣ είναι:

- Η χρήση, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, επιλεκτικά των νέων τεχνολογιών, ώστε να αξιοποιούν οι μαθητές τις υπάρχουσες δυνατότητες ψηφιακής πρόσβασης σε δίκτυα πληροφοριών που παρέχονται από αρχεία, βιβλιοθήκες, μουσεία κ.ο.κ., αντλώντας αξιόλογο ψηφιακό υλικό (αρχεία ήχου, εικόνες, πολυτροπικά κείμενα, βίντεο)
- Η κατάκτηση της γνώσης μέσω της έρευνας με στόχο την ενεργοποίηση της διαίσθησης και της φαντασίας των μαθητών, ώστε η αναζήτηση και η διαχείριση της γνώσης να γίνεται με τρόπο κριτικό και δημιουργικό

Και ο ειδικότερος στόχος του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου, όπως προτείνεται στο ΠΣ είναι:

- Ο θαυμασμός των έργων τέχνης του «χρυσού αιώνα» ως αποτέλεσμα γνώσης κανόνων συμμετρίας και αισθητικής αγωγής.

Επισήμανση: Επιπλέον στόχοι του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου είναι οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την παραπομπή σε ηλεκτρονικές πηγές
- να γνωρίσουν το μεγαλείο του Παρθενώνα
- να γνωρίσουν τις περιπέτειες του ναού στο πέρασμα των αιώνων
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν πληροφορίες και γνώσεις
- να επιλέξουν κριτικά τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν σε μία πολυτροπική παρουσίαση

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, εργασία στην ολομέλεια, διερευνητική μάθηση

Η τάξη εργάζεται σε ομάδες, οι οποίες καλούνται μέσα από διαδικασίες συνδιερεύνησης να υπερβούν την αποστήθιση, να διερευνήσουν και να αναζητήσουν υλικό, να το αξιολογήσουν και τέλος να παράγουν συγκεκριμένο προϊόν (ταινία), το οποίο θα εντάξουν σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και περίσταση (παρουσίαση σε εκδήλωση του σχολείου). Εξηγείται στους μαθητές ότι η εργασία θα γίνει κυρίως με βάση τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (Η/Υ, διαδίκτυο, λογισμικά). Οι μαθητές χωρισμένοι σε 4 ομάδες των τεσσάρων - πέντε (4- 5) ατόμων ή άλλη σύνθεση που ο εκπαιδευτικός θα αποφασίσει, εργάζονται στην αίθουσα διδασκαλίας χρησιμοποιώντας φορητούς υπολογιστές ή εναλλακτικά στην αίθουσα υπολογιστών. Οι μαθητές χρησιμοποιούν και αποθηκεύουν τις εργασίες τους με το όνομα της ομάδα τους. Με αυτό θα εμφανιστούν

και οι εργασίες στην ιστοσελίδα του σχολείου, η ανάρτηση των οποίων θα εξοικειώσει τους μαθητές με νέες μορφές αναπαράστασης νοήματος.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Η/Υ, πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, η εφαρμογή Windows Movie Maker, βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Το σχέδιο μαθήματος – σενάριο για να υλοποιηθεί μπορεί να συνδυαστεί με τα γνωστικά αντικείμενα της Ευέλικτης Ζώνης, της Πληροφορικής και της Θεατρικής Αγωγής (σε σχολικές μονάδες που διδάσκονται τα δύο τελευταία γνωστικά αντικείμενα) και να χρησιμοποιήσει διδακτικές ώρες από τα εν λόγω γνωστικά αντικείμενα.

1^η, 2η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Αφετηρία του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου μπορεί να αποτελέσει η ενότητα «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης» που αναφέρεται στην ακμή της Αθήνας και στη δημιουργία του Παρθενώνα. Ο εκπαιδευτικός για να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών να εμπλακούν σε διαδικασίες διερεύνησης προβάλλει τα βίντεο που βρίσκονται αναρτημένα στον ιστότοπο του Ψηφιακού Σχολείου Φωτόδεντρο – Εκπαιδευτικά βίντεο και αφορούν την απόφαση για την [κατασκευή του Παρθενώνα](#) και [τις επιθέσεις](#) που αυτός έχει δεχτεί στο πέρασμα των χρόνων.

Διδακτική Επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της κοινής σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Ο εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα «Γιατί ο Παρθενώνας είναι τόσο σημαντικό μνημείο; Τι γνωρίζουμε γιαυτόν; Πώς θα μάθουμε περισσότερα;»

2. Αναζήτηση στο διαδίκτυο. Οι μαθητές ενεργοποιούνται να μάθουν περισσότερα για τον Παρθενώνα, να εμβαθύνουν στο θέμα και να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες γι' αυτόν στο διαδίκτυο. Για τον σκοπό αυτό και για να είναι πιο ολοκληρωμένη η γνώση που θα διαμορφώσουν για το θέμα ένας από αυτούς πληκτρολογεί σε κάποια μηχανή αναζήτησης τη λέξη «Παρθενώνας». Η αναζήτηση δίνει ένα πλήθος από υπερσυνδέσμους και αυτοί οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι πρέπει να κάνουν συγκεκριμένες αναζητήσεις. Στόχος είναι να καλλιεργηθεί ο κριτικός γραμματισμός και οι μαθητές να ανατρέξουν σε ιστοσελίδες επίσημων και αξιόπιστων φορέων.

3. 1^ο Φύλλο εργασίας. Δίνεται το πρώτο φύλλο εργασίας που είναι διαφορετικό για την κάθε ομάδα και στο οποίο η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να μελετήσει συγκεκριμένη θεματική για τον Παρθενώνα. Το τελικό προϊόν της κάθε ομάδας θα χρησιμοποιηθεί στη δημιουργία ταινίας που θα παρουσιαστεί σε εκδήλωση του σχολείου.

Ενδεικτικοί ιστότοποι για την άντληση πληροφοριών είναι:

[Ψηφιακή εφαρμογή της ζωφόρου](#)

[Αθηνά, η θεά της Ακρόπολης](#)

[πλοήγηση στον Παρθενώνα](#)

[εικονική περιήγηση στην Ακρόπολη – Παρθενώνα](#)

[εικόνες των γλυπτών](#)

[ψηφιακή περιήγηση στην Ακρόπολη](#)

Υλικό από το Ψηφιακό Σχολείο [εδώ](#), [εδώ](#), [εδώ](#)

Οι ομάδες και οι τίτλοι των εργασιών που θα αναλάβουν ενδεικτικά θα μπορούσαν να είναι:

Α΄ ομάδα: Αετώματα - Ζωοφόρος

Β΄ ομάδα: Γλυπτά

Γ΄ ομάδα: Αρχιτεκτονική

Δ΄ ομάδα: Λεηλασίες

Η παραπομπή στους παραπάνω ιστότοπους θα βοηθήσει τους μαθητές να μην πελαγοδρομούν σε ατέρμονες αναζητήσεις στο διαδίκτυο, αλλά στοχευμένα να ασχοληθούν με τη διερεύνηση και συλλογή υλικού από ιστότοπους που έχουν ελεγθεί για την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους από τον εκπαιδευτικό. Στόχος είναι οι μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες στους συνδέσμους που τους δίνονται και ακολούθως να μπορέσουν να επιλέξουν κριτικά αυτές που χρειάζονται για την εργασία που έχουν αναλάβει. Στη συνέχεια θα τις εντάξουν σε αρχείο, και τέλος θα διαλέξουν ποιες από αυτές θα συμπεριλάβουν στην ταινία που θα δημιουργήσουν. Στο σημείο αυτό μπορεί να αναπτυχθεί συζήτηση σχετικά με την αξιολόγηση ιστοσελίδων, τον έλεγχο της ταυτότητας και της αξιοπιστίας των ηλεκτρονικών πηγών (προσωπική ιστοσελίδα, φορέας της ιστοσελίδας, ηλεκτρονικές διευθύνσεις με αναξιόπιστες πληροφορίες). Η συζήτηση μπορεί να αναπτυχθεί γύρω από τους λόγους για τους οποίους πρέπει να αναφέρονται οι πηγές, το είδος των πηγών στις οποίες είναι καλό να ανατρέχουν για να αναζητούν πληροφορίες και τι πρέπει να ελέγχουν σε αυτές. Τέλος, ζητείται από τους μαθητές να κάνουν αναφορά στην πηγή από την οποία άντλησαν το υλικό τους. Στόχος είναι να αναπτυχθεί ο κριτικός γραμματισμός των μαθητών. Η συζήτηση θα κινηθεί στο γνωστικό επίπεδο της ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνεται. Ο εκπαιδευτικός συνεπικουρεί τις ομάδες κατά τη δημιουργία της ταινίας.

3η διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Αφόρμηση/Σύνδεση

Η δημιουργία της ταινίας και η παρουσίαση της σε εκδήλωση του σχολείου θα αποτελέσουν το έναυσμα συζήτησης για τη δημιουργία ανακοίνωσης και πρόσκλησης στην εκδήλωση.

1. **2^ο Φύλλο Εργασίας.** Το 2^ο φύλλο εργασίας καλεί τις ήδη δημιουργημένες ομάδες να διαμορφώνουν σε χαρτί ή στον επεξεργαστή κειμένου ανακοίνωση την οποία θα αναρτήσουν στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου και πρόσκληση την οποία θα αποστείλουν με συμβατικό ή ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε πρόσωπα και φορείς της τοπικής κοινωνίας. Εξηγείται στους μαθητές η δομή μιας ανακοίνωσης και μιας πρόσκλησης και το περιεχόμενό τους (οι μαθητές έχουν διδαχτεί ήδη τα συγκεκριμένα κειμενικά είδη σε προηγούμενες τάξεις) και αφήνονται αυτοί να αυτενεργήσουν και να τις δημιουργήσουν. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός και υποστηρικτικός καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

4^η διδακτική ώρα

- 1. 3^ο Φύλλο Εργασίας -Παρουσίαση.** Κατά την ώρα αυτή οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης την ταινία, την πρόσκληση και την ανακοίνωση που η καθημέρα έχει δημιουργήσει. Οι 4 ταινίες ενοποιούνται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού σε μία και ενσωματώνεται σε αυτή μουσική που επιλέγουν οι μαθητές. Στο τέλος, κατόπιν ψηφοφορίας, επιλέγεται η πρόσκληση και η ανακοίνωση και αποστέλλεται στους φορείς. Οι υπόλοιπες προσκλήσεις και ανακοινώσεις αποφασίζεται να γίνουν κολάζ είτε σε χαρτόνι είτε με το κάποιο πρόγραμμα ψηφιακού κολάζ (ενδεικτικά picasa) και αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και του σχολείου. Τόσο οι μεμονωμένες εργασίες όσο και το τελικό προϊόν αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και την ιστοσελίδα του σχολείου.

Δ. Αξιολόγηση

Τα φύλλα εργασίας του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου αποσκοπούν να εμπλέξουν τους μαθητές στην αναζήτηση της γνώσης μέσα από διαδικασίες που έχουν νόημα για αυτούς. Η δημιουργία ταινίας από τους ίδιους τους μαθητές και η παρουσίαση της στη σχολική μονάδα μετατρέπει τους μαθητές σε μικρούς ερευνητές και τους εξοικειώνει με μορφές υβριδικών κειμενικών ειδών. Η χρήση των ΤΠΕ επιλέγεται γιατί προωθεί δεξιότητες συνδιερεύνησης, βελτιώνει την αλληλεπίδραση μέσα στην τάξη, καλλιεργεί δεξιότητες ερμηνείας και αξιολόγησης των πηγών, επιτρέπει την πρόσβαση σε μεγάλο όγκο πληροφοριών σε σύντομο χρόνο και με πολυτροπικό τρόπο και αυξάνει το κίνητρο για μάθηση. Ωστόσο η άκριτη χρήση της πληροφορίας που παρέχεται από το διαδίκτυο ενέχει κινδύνους και το σχέδιο μαθήματος - σεναρίου στοχεύει να «υποψιάσει» τους μαθητές για αυτό. Έτσι το 1ο φύλλο εργασίας καλεί τους μαθητές να αξιολογήσουν οι ίδιοι ποιες (λίγες) πληροφορίες θα συμπεριλάβουν στην ταινία τους, και να τις επιλέξουν κριτικά από αυτές που προκύπτουν στις προτεινόμενες από τον εκπαιδευτικό ιστοσελίδες. Ακόμη, τους επιτρέπει να έλθουν σε επαφή - στο βαθμό που το γνωστικό τους επίπεδο τους επιτρέπει - με την αξιοπιστία των πηγών.

Το 2ο φύλλο εργασίας στοχεύει να αξιολογήσει τις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αναφορικά με την ανακοίνωση και την πρόσκληση και να τους εμπλέξει να εντάξουν αυτοί την παρουσίασή τους σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο. Το 3ο φύλλο εργασίας αξιολογεί τις δεξιότητες παρουσίασης και διαπραγμάτευσης των θέσεων των μαθητών. Τα δύο αυτά φύλλα εργασίας συνδέουν διαθεματικά το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας με το γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας και προωθούν την ολοκληρωμένη γνώση. Βέβαια, η αξιολόγηση δεν αποσκοπεί μόνο στην αποτίμηση των γνώσεων που προέκυψαν από τη διερευνητική διαδικασία αλλά κινείται και στον άξονα της ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (συνεργασίας των μελών των ομάδων, συνεισφοράς στην παραγωγή του συνολικού έργου). Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές αξιολογούνται στο επίπεδο της πληρότητας των μικρών ταινιών που δημιούργησαν, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους, της ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος, της κατανόησης και της κριτικής αξιοποίησης των πληροφοριών που επεξεργάστηκαν, της συνθετικής τους ικανότητας, της συλλογικής δράσης και της αυτενέργειας. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Τα τελικά προϊόντα αξιολογούνται στο πλαίσιο της κάθε ομάδας, ετεροαξιολογούνται από τα μέλη των άλλων ομάδων και τέλος αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό.

Σημείωση: Στα παραπάνω σχέδια μαθήματος - σεναρία το αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής κ.ο.κ.) χρησιμοποιείται καταχρηστικά για λόγους οικονομίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διδακτικό παράδειγμα για την Δ΄ δημοτικού

Ενότητα: Χρυσός αιώνας

Κεφάλαιο «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης»

1^ο Φύλλο Εργασίας – Κοινό για όλες τις ομάδες

1.Επισκεφθείτε τους ιστότοπους που σας δίνει ο δάσκαλός σας. Συλλέξτε εικόνες και πληροφορίες για τη θεματική που έχετε αναλάβει. Αποθηκεύστε τες σε έναν φάκελο στην επιφάνεια εργασίας.

2.Από την ένδειξη «έναρξη» του υπολογιστή σας ανοίξτε το πρόγραμμα Window Movie Maker. Εισάγετε στην επιλογή «Τίτλοι και συντελεστές» τον τίτλο της θεματικής σας και το όνομα της ομάδας σας. Σε επόμενη διαφάνεια εισάγετε ένα μικρό κείμενο 4-5 γραμμές με πληροφορίες που έχετε ήδη συλλέξει στον φάκελο της ομάδας σας. Εισάγετε τις εικόνες που έχετε αποθηκεύσει από την αναζήτησή σας και ολοκληρώστε τη δημιουργία σας.

2^ο Φύλλο Εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Δημιουργήστε σε χαρτί A4 έναν εννοιολογικό χάρτη, που να περιλαμβάνει τις πληροφορίες που απαιτούνται για μια πρόσκληση και για μια ανακοίνωση (φορέας- διοργανωτής, τίτλος έργου, ημερομηνία, ώρα, τόπος, υπογραφή). Εναλλακτικά μπορείτε να τον δημιουργήσετε στο λογισμικό Inspiration.

2. Ενεργοποιήστε μια μηχανή αναζήτησης από τις εγκατεστημένες στην επιφάνεια εργασίας και αναζητήστε εικόνες για τον Παρθενώνα. Διαλέξτε τις εικόνες που θέλετε και αποθηκεύστε τες σε έναν φάκελο στην επιφάνεια εργασίας.

3. Σε χαρτί A4 κολλήστε μια εικόνα που σας αντιπροσωπεύει ή εναλλακτικά ενεργοποιήστε το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και εισάγετε την εικόνα που σας αρέσει. Γράψτε «Πρόσκληση για την εκδήλωση του Παρθενώνα» ή αντίστοιχα «Ανακοίνωση για την εκδήλωση του Παρθενώνα» και στη συνέχεια το κείμενο της πρόσκλησης και της ανακοίνωσης για την εκδήλωση, αφού συμβουλευτείτε τον προηγούμενο εννοιολογικό χάρτη. Εισάγετε περίγραμμα στις δημιουργίες σας και βάλτε στο περίγραμμα το χρώμα που επιλέγετε εσείς. Επιλέξτε οριζόντιο προσανατολισμό. Μορ-φοποιήστε όπως θέλετε τις δημιουργίες σας. Αποθηκεύστε τες και εκτυπώστε τες.

3ο Φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Η κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια την ταινία της, την πρόσκληση και την ανακοίνωση σας. Ψηφίστε και αποστείλετε με συμβατικό ή ηλεκτρονικό μήνυμα και επισυναπτόμενο αρχείο την επικρατούσα πρόσκληση στα πρόσωπα και τους φορείς που θέλετε να καλέσετε στην εκδήλωσή σας.

2.Ελάτε να ενοποιήσουμε τις 4 ταινίες σε μία. Στην αρχική διαφάνεια γράψτε τα στοιχεία του σχολείου μας, το τμήμα, την ημερομηνία και το θέμα της ταινίας. Στην τελευταία διαφάνεια γράψτε τους συντελεστές της ταινίας δηλ. τα ονόματα σας και τις πηγές από τις οποίες αντλήσατε τις πληροφορίες. Ελάτε να διαλέξουμε τη μουσική για την ταινία μας.

3. Δημιουργήστε με τις προσκλήσεις και τις ανακοινώσεις που δεν ψηφίστηκαν ένα κολάζ σε χαρτόνι ή χρησιμοποιήστε το πρόγραμμα picasa και εκτυπώστε το. Αναρτήστε το στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου.

4. Ανεβάστε με τη βοήθεια του δασκάλου σας τις δημιουργίες σας στην ιστοσελίδα του σχολείου.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Κλασικά Χρόνια

Κεφάλαιο. «Η μάχη των Θερμοπυλών»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Η μάχη των Θερμοπυλών (480 πΧ) αποτέλεσε μία μεγάλη στιγμή για όλο το δυτικό πολιτισμό. Έλαβαν μέρος 300 Σπαρτιάτες και 700 Θεσπιείς που πολέμησαν με τα πολυάριθμα στρατεύματα της Περσικής αυτοκρατορίας. Η θυσία των Ελλήνων εδώ αποτέλεσε αιώνιο παράδειγμα ανθρώπων με ελεύθερη σκέψη που δεν υποτάσσονται.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Κύριος στόχος είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τα γεγονότα που προηγήθηκαν της μάχης και την ίδια τη μάχη των Θερμοπυλών.

Επιπλέον:

- ✓ Να γνωρίσουν οι μαθητές παραδείγματα θάρρους, αυτοθυσίας και υπακοής στους νόμους της πατρίδας
- ✓ Να ενημερωθούν για την ευγνωμοσύνη των μεταγενέστερων γενεών στους ήρωες της μάχης των Θερμοπυλών

Μεθοδολογικές τεχνικές: Η μάχη των Θερμοπυλών είναι ενταγμένη στη γενικότερη ενότητα των Περσικών πολέμων. Ο διδάσκων καθοδηγεί τους μαθητές, χρησιμοποιώντας κυρίως την αφήγηση, ώστε να κατανοήσουν πως η μάχη αποτελεί μέρος της συνολικής προσπάθειας που κατέβαλλαν οι Έλληνες για να απωθήσουν την Περσική εισβολή.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας, αφού οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν και τις εδαφικές ιδιαιτερότητες που παρουσίαζε η περιοχή των Θερμοπυλών.

Προαπαιτούμενη γνώση: Οι μαθητές ήδη έχουν διδαχτεί για τη διαίρεση της Ελλάδας σε πόλεις-κράτη, καθώς και για τα χαρακτηριστικά της Σπαρτιατικής πολιτείας. Ταυτόχρονα γνωρίζουν τις βλέψεις της Περσικής αυτοκρατορίας για την Ελλάδα.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο διδάσκων γράφει στον πίνακα λέξεις-κλειδιά του μαθήματος, και τονίζει ότι οι μαθητές πρέπει να τις γράψουν στο τετράδιό τους εξηγώντας πως θα πάρουν απαντήσεις για τη σημασία τους στη συνέχεια. Αυτές είναι:

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ- ΣΠΑΡΤΙΑΤΕΣ- ΘΕΣΠΙΕΙΣ- ΛΕΩΝΙΔΑΣ-ΞΕΡΞΗΣ- ΕΦΙΑΛΤΗΣ

Αφήγηση: Η αφήγηση επικεντρώνεται στα εξής σημεία:

- ✓ Τα γεγονότα που προηγήθηκαν της μάχης
- ✓ Η επιλογή των Θερμοπυλών- Οι ιδιαιτερότητες της περιοχής
- ✓ Οι δύο στρατοί. Έλληνες και Πέρσες
- ✓ Οι Σπαρτιάτες και οι Θεσπιείς. Ο βασιλιάς Λεωνίδα
- ✓ Η προδοσία
- ✓ Η τιμή για τη θυσία

Επεξεργασία

Δραστηριότητα 1. Ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να γράψουν κάτω από κάθε λέξη-κλειδί τα χαρακτηριστικά που τη διακρίνουν, αφού πλέον έχουν διδαχτεί τα γεγονότα. Στη συνέχεια κάνει συζήτηση με την τάξη, επεξηγώντας και απορίες που πιθανόν έχουν οι μαθητές.

Δραστηριότητα 2. Άσκηση «Ο ιστορικός»

Ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να απαντήσουν στην εξής άσκηση:

«Υποθέστε ότι είστε ιστορικός και σας ζητάνε να περιγράψετε τη μάχη των Θερμοπυλών. Ποια στοιχεία της θα τονίζατε και γιατί;»

Δραστηριότητα 3. Ο δάσκαλος μοιράζει στους μαθητές ένα φύλλο το οποίο περιέχει το ποίημα του Κ.Π. Καβάφη «Θερμοπύλες». Αφού διαβαστεί και δοθούν οι απαραίτητες εξηγήσεις, κάνει μία πολύ σύντομη αναφορά στην κεντρική ιδέα του που περιστρέφεται γύρω από το καθήκον. Στη συνέχεια ζητάει να υπογραμμίσουν οι μαθητές λέξεις που συνδέονται με τη διδακτική ενότητα.

«Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των

ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.

Ποτέ από το χρέος μη κινούντες·

δίκαιοι κ' ίσιοι σ' όλες των τες πράξεις,

αλλά με λύπη κιόλας κ' ευσπλαχνία·
γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν
είναι πτωχοί, πάλ' εις μικρόν γενναίοι,
πάλι συντρέχοντες όσο μπορούνε·
πάντοτε την αλήθεια ομιλούντες,
πλην χωρίς μίσος για τους ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμή τούς πρέπει
όταν προβλέπουν (και πολλοί προβλέπουν)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε».

(Από τα Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος 1984)

Ανακεφαλαίωση : Ο διδάσκων προχωρεί σε ανακεφαλαίωση της ενότητας. Στόχος του είναι να μετουσιωθεί και εδώ το διδακτικό αγαθό σε μάθηση. Επικεντρώνεται κυρίως στον ηρωισμό και τη θυσία των Σπαρτιατών και των Θεσπιέων, χωρίς όμως να παραλείψει να τοποθετήσει τη μάχη μέσα στο ιστορικό της πλαίσιο.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Πρόκειται για ένα απλό σενάριο διδασκαλίας με δραστηριότητες που αποβλέπουν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν το μεγαλείο της θυσίας των Ελλήνων στις Θερμοπύλες.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Βαρμάζης Ν. Δ. επ. (2007). *Η κλασική εποχή. Οι περσικοί πόλεμοι: Η πεντηκονταετία*, Κατερίνη: Μάτι. (χρήσιμο βιβλίο και για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση)
- Δεσποτόπουλος Αλέξ. (1971). «Η μάχη των Θερμοπυλών», στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Β', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, σσ. 323-327

3^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Ελληνιστικά Χρόνια

Κεφάλαιο. «Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου διασπάται

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου (Ιούνιος 323 π.Χ.) η αυτοκρατορία του, ύστερα από τις συγκρούσεις των στρατηγών του, χωρίζεται και δημιουργούνται τα ελληνοιστικά βασίλεια που έχουν, κατά κανόνα, πολυεθνικό χαρακτήρα και διακρίνονται για τη μείξη του ελληνικού πολιτισμού με τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των κατοίκων τους.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Κύριος στόχος είναι να αποκτήσουν οι μαθητές βασικές ιστορικές γνώσεις για την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου και το σχηματισμό των ελληνοιστικών βασιλείων.

Επιπλέον:

- ✓ Να κατανοήσουν πως πλέον το επίκεντρο της ελληνικής ιστορίας δεν είναι οι πόλεις-κράτη της κλασικής περιόδου, αλλά τα ελληνοιστικά βασίλεια.
- ✓ Να γνωρίσουν κάποια βασικά χαρακτηριστικά των ελληνοιστικών βασιλείων.

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ο διδάσκων καθοδηγεί τους μαθητές, για να μάθουν πως τα ελληνοιστικά βασίλεια ιδρύθηκαν στη θέση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, και αποτελούν τόπους στους οποίους ο ελληνικός πολιτισμός ήταν βασικό συστατικό.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας που θα βοηθήσει να επεξηγηθούν χαρακτηριστικά που αφορούν την έκταση και τα εδάφη που κατείχαν τα ελληνοιστικά βασίλεια.

Προαπαιτούμενη γνώση: Οι μαθητές ήδη γνωρίζουν για το τέλος του Μ. Αλεξάνδρου. Επομένως περιμένουν να γνωρίσουν την τύχη της οικογένειάς του και της αυτοκρατορίας που είχε ιδρύσει.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση:

Τα ελληνιστικά βασίλεια

(Πηγή: Θεόδωρος Κατσουλάκος, Χριστίνα Κατσάρου, Μαρία Λένα, Ιφιγένεια Καρυώτη.

Ιστορία Δ' Δημοτικού. Στα Αρχαία Χρόνια, Αθήνα: ΟΕΔΒ)

Ο δάσκαλος αναπαράγει τον παραπάνω χάρτη των ελληνιστικών βασιλείων σε φωτοτυπίες, τον δίνει στους μαθητές, και εξηγεί πως περιέχει τη συνέχεια της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, που θα την αφηγηθεί.

Αφήγηση: Η αφήγηση, λιτή και περιεκτική, περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- ✓ Η τύχη της οικογένειας του Μ. Αλεξάνδρου
- ✓ Οι συγκρούσεις των στρατηγών
- ✓ Τα ελληνιστικά βασίλεια - Ο ονομαστικός τους προσδιορισμός (βασίλειο Αντιγονιδών, βασίλειο Σελευκιδών, βασίλειο Πτολεμαίων, βασίλειο Ατταλιδών) - Κάποια βασικά χαρακτηριστικά

Επεξεργασία

Δραστηριότητα 1. Αντιστοίχιση

Οι μαθητές καλούνται, έχοντας εμπρός τους το χάρτη των ελληνιστικών βασιλείων, να αντιστοιχήσουν τις λέξεις της στήλης Α με αυτές της στήλης Β

ΣΤΗΛΗ Α΄

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΣΥΡΙΑΣ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΙΓΥΠΤΟΥ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΝΤΙΓΟΝΙΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΠΕΡΓΑΜΟΥ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΤΤΑΛΙΔΩΝ

ΣΤΗΛΗ Β΄

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΕΡΓΑΜΟΣ

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

ΠΕΛΛΑ

Δραστηριότητα 2. Επιλογή προτεινόμενων λέξεων

Οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν, με τις λέξεις που προτείνονται, το παρακάτω κείμενο:

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ: ΠΕΛΛΑ, ΒΑΣΙΛΕΙΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΠΕΡΓΑΜΟΥ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ, ΣΥΡΙΑΣ,

Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου οιχώρισαν την

αυτοκρατορία του και δημιούργησαν δικά τουςΑυτά

ήταν το βασίλειο της Αιγύπτου, το βασίλειο της και

το βασίλειο της Μακεδονίας. Αργότερα ιδρύθηκε το βασίλειο της.....

Πρωτεύουσα του βασιλείου της Μακεδονίας ήταν η και

της Αιγύπτου η

Δραστηριότητα 3. Σωστές-λανθασμένες προτάσεις

Ο δάσκαλος γράφει τις παρακάτω προτάσεις στον πίνακα, και ζητάει από τους μαθητές να τις χαρακτηρίσουν ΣΩΣΤΕΣ ή ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΕΣ, αιτιολογώντας την απάντησή τους.

- ✓ ΔΕΝ ΥΠΗΡΞΑΝ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ
- ✓ Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΝ ΑΦΗΣΕ ΔΙΑΔΟΧΟ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ
- ✓ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΗΤΑΝ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΕΙΧΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΝ ΠΕΛΛΑ
- ✓ Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΗΤΑΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ
- ✓ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΖΟΥΣΑΝ ΠΟΛΛΟΙ ΛΑΟΙ

Ανακεφαλαίωση της ενότητας: Στην ανακεφαλαίωση θα τονιστεί ο χωρισμός της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου σε βασιλεία που ιδρύθηκαν από τους στρατηγούς του, ώστε αυτό να αποτελέσει το επίκεντρο της διδακτικής ενότητας και να παραμείνει ως μάθηση στη σχολική τάξη.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας χρησιμοποιώντας απλές δραστηριότητες, αποβλέπει να κατανοήσουν οι μαθητές βασικά ζητήματα που αφορούν τη συνέχεια της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου και τα ελληνιστικά βασίλεια.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Droysen Johann-Gustav (2002), *Ιστορία των Διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου*, μετ. Ρένος Ηρ. Αποστολίδης Αθήνα: Τράπεζα Πίστωσης
- Walbank, F. W. (1993), *Ο Ελληνιστικός κόσμος*, μετ. Τάσου Δαρβέρη, Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για την Ελληνιστική περίοδο
www.ime.gr/chronos/06/gr/politics/

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια

Κεφάλαιο. «Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Η εποχή της Ρωμαϊοκρατίας στην Ελλάδα (146 π.Χ. κ.ε.)

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα, εφόσον ο διδάσκων δεν επιλέξει να χρησιμοποιήσει όλες τις δραστηριότητες εμπέδωσης. Προαιρετικά, αν παρουσιαστεί όλο το σενάριο ολοκληρωμένο, θα πρέπει να διατεθεί 1 ακόμη διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να γνωρίσουν οι μαθητές την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού και τις αλλαγές που έγιναν εξαιτίας του, στο ρωμαϊκό τρόπο ζωής. Να καταλάβουν τα κοινά σημεία που δημιουργήθηκαν από τη συνύπαρξη Ελλήνων-Ρωμαίων, και να κατανοήσουν έτσι την έννοια του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού

- Επιπλέον:
 - ✓ Να κατανοήσουν τη δύναμη και την αξία των πολιτιστικών αγαθών και το ρόλο που έχουν στη συνύπαρξη λαών και ανθρώπων
 - ✓ Να αποκτήσουν ερεθίσματα για την κατανόηση της επίδρασης του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού
 - ✓ Να μάθουν για την κινητικότητα στη ρωμαϊκή εποχή, κάτι που θα χρησιμεύσει για την κατανόηση αντίστοιχων σημερινών καταστάσεων
 - ✓ Να εντοπίσουν στο χάρτη τις θαλάσσιες διαδρομές που γίνονταν, για να μεταφερθούν τα πολιτιστικά αγαθά από την Ελλάδα στη Ρώμη
 - ✓ Να γνωρίσουν τις αντιδράσεις Ρωμαίων στο νέο τρόπο ζωής που δημιουργήθηκε μετά τη γνωριμία με τον ελληνικό πολιτισμό

Μεθοδολογικές τεχνικές: Οι μαθητές εξετάζοντας κείμενα και εικόνες που φανερώνουν την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στον τρόπο ζωής των Ρωμαίων και βγάζοντας συμπεράσματα, δρουν ως μικροί ιστορικοί που προσπαθούν να ερμηνεύσουν νοοτροπίες, συμπεριφορές και αντιλήψεις που δημιουργήθηκαν στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Χρησιμοποιείται η ομαδοσυνεργατική μορφή, όλη η τάξη συνεργάζεται για την απόκτηση των νέων διδακτικών αγαθών. Από τη μεριά του ο διδάσκων θα χρησιμοποιήσει την αφήγηση ως μέσο παρουσίασης της

ενότητας, δίνοντας συνεχώς ερεθίσματα αυτενέργειας στους μικρούς μαθητές, ώστε μόνοι τους να κατακτήσουν τη νέα γνώση.

Σύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα: Το διδακτικό αντικείμενο μπορεί να συνδεθεί με ενότητες των μαθημάτων της Γεωγραφίας, της Γλώσσας-Λογοτεχνίας και των Εικαστικών

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι οι Ρωμαίοι έχουν κατακτήσει την Ελλάδα, και τα ελληνικά εδάφη αποτελούν μέρος της μεγάλης αυτοκρατορίας. Κατανοούν λοιπόν ότι ο ελληνικός χώρος, ως τόπος παραγωγής πολιτισμικών αγαθών θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των Ρωμαίων, ενώ η Ρώμη είναι για πολλούς Έλληνες ένας τόπος ευκαιριών, και προσπαθούν, είτε επειδή έχουν πουληθεί ως σκλάβοι είτε καταφεύγοντας στην αιώνια πόλη, να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες που ενδεχομένως θα παρουσιαστούν.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση και αφήγηση: Χρησιμοποιείται ο αφηγηματικός μονόλογος. Ο δάσκαλος αφηγείται το ιστορικό πλαίσιο της συνάντησης ελληνικού πολιτισμού-ρωμαϊκού τρόπου ζωής.

Κύρια σημεία της αφήγησης:

1. Ο ελληνικός πολιτισμός που γνωρίζουν οι Ρωμαίοι έχει δεχτεί επιδράσεις της Ανατολής.
2. Στη θρησκεία, στα γράμματα, στις τέχνες, στην κατασκευή κατοικιών, στο ντύσιμο κ.α. είναι εμφανής η προσπάθεια μίμησης του ελληνικού τρόπου ζωής
3. Η ελληνική γλώσσα αρχίζει να γίνεται η lingua franca της εποχής
4. Ρωμαίοι αυτοκράτορες, όπως ο Αδριανός (76-138) και πλούσιοι δαπανούν χρήματα για να κοσμήσουν με έργα ελληνικές πόλεις, κυρίως την Αθήνα
5. Δεν λείπουν όμως και οι αντιδράσεις από τη διείσδυση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρώμη

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1. Η μεταφορά των έργων τέχνης

Είδηση που αφορά έκθεση στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο για το Ναυάγιο των Αντικυθήρων (από την ιστοσελίδα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου

www.namuseum.gr/exhibitions/temporary/n_temporary-gr.html)

«Η νέα περιοδική έκθεση που διοργανώνεται από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο τον Απρίλιο του 2012 και θα έχει διάρκεια ενός έτους, αφορά στην πρώτη παρουσίαση του συνόλου των

αρχαιοτήτων, οι οποίες ανελκύσθηκαν κατά τα έτη 1900-1901 και 1976 από το περίφημο Ναυάγιο των Αντικυθήρων, νοτίως της Πελοποννήσου. Η μερική ανέλκυση του ναυαγίου συνιστά την πρώτη μεγάλης έκτασης ενάλια έρευνα παγκοσμίως. Κατά την πρώτη φάση (1900-1901) η επιχείρηση αναλήφθηκε από Σύμιους σπογγαλιείς με τη συνδρομή πλοίων του Βασιλικού Ναυτικού. Η δεύτερη φάση (1976) πραγματοποιήθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία με τη βοήθεια του ωκεανογραφικού πλοίου του J.Y. Cousteau “Καλυψώ”.

Το ναυάγιο χρονολογείται στο 60-50 π.Χ. περίπου, ενώ το φορτίο του χρονολογείται από τον 4ο έως και τον 1ο αιώνα π.Χ. Η μελέτη του φορτίου θα προσθέσει μια σημαντική μαρτυρία για το θαλάσσιο εμπόριο και τη διακίνηση έργων ελληνικής τέχνης στο τέλος της ελληνιστικής εποχής και της δημοκρατικής περιόδου της Ρώμης» (Σημείωση: Στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων βρέθηκαν σημαντικά έργα της αρχαίας ελληνικής τέχνης και τεχνολογίας, όπως τα αγάλματα του Εφήβου και του Φιλοσόφου και ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων, μια συσκευή αστρονομικής παρατήρησης, της οποίας η ακριβής λειτουργία δεν έχει ακόμα αποκρυπτογραφηθεί πλήρως. Οι ειδικοί έχουν οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι το καράβι μετέφερε λάφυρα από τον ελληνικό χώρο στην ιταλική χερσόνησο, πιθανότατα στη Ρώμη).

Σχολιασμός: Η είδηση είναι η αφορμή για να βγουν συμπεράσματα σχετικά με την τύχη των ελληνικών δημιουργιών του πνεύματος κατά την εποχή της Ρωμαϊοκρατίας. Ένας μεγάλος αριθμός τους μεταφέρονταν στη Ρώμη με ανεξέλεγκτο τρόπο.

Σχολική χρήση: Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με χάρτη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Πάνω σε αυτόν οι μαθητές θα σημειώσουν την πιθανή πορεία που θα είχε το καράβι, αν ολοκλήρωνε το ταξίδι του, και κατανοούν έτσι την κινητικότητα στην ανατολική Μεσόγειο. Ταυτόχρονα σε ένα παιχνίδι ρόλων οι μαθητές υποδύονται το πλήρωμα του καραβιού και εκφράζουν τις σκέψεις τους για το φορτίο που μετέφερε.

Δραστηριότητα 2. Ο ανεξέλεγκτος ζήλος για τα έργα του ελληνικού πολιτισμού:

Η ανοικοδόμηση της Κορίνθου

«Αφού η Κόρινθος έμεινε μεγάλο διάστημα ερημωμένη, ανοικοδομήθηκε λόγω της θέσης της από τον Καίσαρα τον θεό, που έστειλε μεγάλο αριθμό εποίκων, οι οποίοι προέρχονταν από τους απελεύθερους. Αυτοί, απομακρύνοντας τα συντρίμια και ανασκάπτοντας τους τάφους, εύρισκαν πάμπολλα έργα κεραμικής τέχνης και πολλά χάλκινα σκεύη. Εντυπωσιασμένοι από την εργασία, δεν άφησαν τάφο που να μην τον ερευνήσουν· έτσι, αφού εξασφάλισαν μεγάλα αποθέματα τέτοιων αντικειμένων, τα ακριβοπουλούσαν και γέμισαν από Νεκροκορίνθια τη Ρώμη –έτσι έλεγαν αυτά που είχαν αφαιρέσει από τους τάφους, κυρίως τα πήλινα. Στην αρχή εκτιμούσαν τα πήλινα πάρα πολύ, όσο και τα χάλκινα των κορινθιακών εργαστηρίων· αργότερα υποχώρησε ο ζήλος, και επειδή

εξαντλήθηκαν τα πήλινα και επειδή τα πιο πολλά ήταν άτεχνα». (Στράβων, Γεωγραφικά 8, 6, 23, μετάφραση Θ. Κ. Στεφανόπουλος) .

Σχολιασμός: Η Κόρινθος, μία πολύ σημαντική ελληνική πόλη της εποχής, ανοικοδομείται από τον Ιούλιο Καίσαρα, που στέλνει αποίκους. Αυτοί, εκμεταλλευόμενοι τη νεοπλουτική μανία των Ρωμαίων για ελληνικά έργα, ανασκάπτουν τους τάφους και πουλάνε ακριβά ευτελή αντικείμενα που βρίσκουν σε αυτούς. Στη συνέχεια όμως αυτή η μόδα υποχωρεί, αφού και τα έργα εξαντλήθηκαν και πολλά από αυτά δεν είχαν καλλιτεχνική αξία.

Σχολική χρήση: Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να το επεξεργαστούν οι μαθητές και να βγάλουν συμπεράσματα για το ντελίριο που είχε καταλάβει πολλούς Ρωμαίους για τα έργα του ελληνικού πολιτισμού. Σε παιχνίδι ρόλων δύο μαθητές υποδύονται τον πωλητή ενός πήλινου αγγείου και τον υποψήφιο αγοραστή αντίστοιχα. Η δραστηριότητα θα επικεντρωθεί στα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιούσε ο πρώτος για να κάνει ελκυστικό το εμπόρεμά του και στο τι θα ζητούσε ο δεύτερος από έναν έμπορο ελληνικών έργων τέχνης.

Δραστηριότητα 3. Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην καθημερινότητα των πλούσιων Ρωμαίων. Το φαγητό.

Οι Ρωμαίοι επηρεάστηκαν από τα πλούτο και την ποικιλία των γεύσεων και των φαγητών της ελληνικής κουζίνας. Είναι χαρακτηριστικά τα παρακάτω, που γράφονται για τον πλούσιο Λούκουλο:

«Το καθημερινό φαγητό του Λούκουλου φανέρωνε το νεόπλουτο που εντυπωσίαζε τους ακαλλιέργητους ανθρώπους με τα πολυτελή χαλιά του, τα ακριβά ποτήρια του, τους χορούς, τις ποικιλίες των φαγητών και τα εξαιρετικής ποιότητας γλυκίσματά του. Είναι χαριτωμένο αυτό που λένε πως έγινε με το στρατηγό Πομπήιο. Κάποτε που ήταν άρρωστος, ο γιατρός του είπε να φάει ένα πουλί που το ονομάζουν τσίχλα. Οι υπηρέτες του τότε του είπαν πως μέσα στο καλοκαίρι ήταν αδύνατο να βρεθεί αλλού τσίχλα, εκτός από τα ορνιθοτροφεία του Λούκουλου. Ο Πομπήιος δεν άφησε να πάρουν από εκεί λέγοντας στο γιατρό: “Ωστε λοιπόν αν ο Λούκουλος δεν ήταν καλοφαγάς θα πέθαινε ο Πομπήιος;”

Μία άλλη φορά ο Λούκουλος κάθισε να φάει μόνος του, και γι’ αυτό του ετοίμασαν ένα απλό δείπνο. Αγανάκτησε και ζήτησε να μάθει το λόγο από τον υπηρέτη. Αυτός δικαιολογήθηκε λέγοντας πως νόμιζε ότι δε χρειαζόταν η πολυτέλεια στο τραπέζι, αφού δεν υπήρχε κανένας προσκεκλημένος. Ο Λούκουλος τότε του είπε: “Μα τι λες; Δε ξέρεις ότι σήμερα στου Λούκουλου τρώει ο Λούκουλος;”»

Πλούταρχος Λούκουλος, 139-141, μετ. Κ. Καλοκαιρινού, προσαρμογή

Σχολιασμός: Το κείμενο αναδεικνύει την αξία του φαγητού (και ως μέσου κοινωνικής καταξίωσης) στη Ρώμη. Η πολυτέλεια που συνδυάζονταν με αυτό δημιούργησε καινούριες νοοτροπίες, έφερε όμως και αντιδράσεις, όπως δείχνει η στάση του Πομπήιου.

Σχολική χρήση: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας τη στρατηγική της ιδεοθύελλας μπορούν να καταθέσουν τις απόψεις τους για την πολυτέλεια των Ρωμαίων με αφορμή το περιστατικό

για το Λούκουλο, και ο διδάσκων να έχει εδώ το ρόλο του καταγραφέα. Έτσι θα βγάλουν μόνοι τους συμπεράσματα για τις υπερβολές που δημιουργήθηκαν σε ομάδες του ρωμαϊκού πληθυσμού, μετά τη γνωριμία τους με τον ελληνικό πολιτισμό.

Δραστηριότητα 4: Μελέτη περίπτωσης. Ο Κάτωνας και οι Έλληνες γιατροί

Ο Κάτωνας (234-149 πΧ) πίστευε ότι η ελληνική μόρφωση και ο τρόπος ζωής που συνδέονταν με τον ελληνικό πολιτισμό ήταν πράγματα επιζήμια για τους Ρωμαίους. Προσπάθησε να καταπολεμήσει τη διαφθορά. Το 184 πΧ πήρε το αξίωμα του Τιμητή, και είχε το δικαίωμα, εκτός των άλλων, να διαγράψει από τις ανώτερες τάξεις της Ρώμης, την τάξη των Συγκλητικών και την τάξη των Ιππέων, όσους δε θεωρούσε άξιους.

Να τονιστεί ότι *«η αρνητική στάση του Κάτωνα απέναντι στον ελληνικό πολιτισμό μπορεί, σε ένα βαθμό, να ερμηνευτεί από τις ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες της εποχής του. Τα μέλη της ρωμαϊκής αριστοκρατίας βρίσκονται σε έντονο ανταγωνισμό μεταξύ τους, γεγονός που απειλεί τη συνοχή της τάξης τους και επομένως τον ίδιο τον παραδοσιακά συλλογικό χαρακτήρα διακυβέρνησης της Ρώμης. Ένα από τα «όπλα» που οι Ρωμαίοι αριστοκράτες διαθέτουν σε αυτόν τον ανταγωνισμό ήταν η απόκτηση και επίδειξη δεξιοτήτων και στοιχείων από τον ελληνικό πολιτισμό (γνώση ελληνικής, διοργάνωση θεατρικών και αθλητικών αγώνων, ρητορική δεινότητα). Ο Κάτων, όμως, αυτοπροσδιορίζεται ως θεματοφύλακας της ρωμαϊκής παράδοσης και για τους παραπάνω λόγους αντιμετωπίζει αρνητικά όψεις του ελληνικού πολιτισμού, μολονότι είναι βαθύτατα εξοικειωμένος με αυτόν»* (Γιώργος Σκαλιάπας – Δημήτρης Μαρκαντωνάτος).

Απόσπασμα από επιστολή του Κάτωνα στο γιο του:

«Όταν αυτός ο λαός (οι Έλληνες) επιβάλει τον πολιτισμό του σε μας, και κυρίως αν στείλει εδώ τους γιατρούς του, θα καταστραφούν τα πάντα. Αυτοί (οι γιατροί) έχουν συνωμοτήσει μεταξύ τους να δολοφονήσουν όλους τους ξένους με την ιατρική τους....Σου απαγορεύω να έχεις οποιαδήποτε σχέση με γιατρούς»

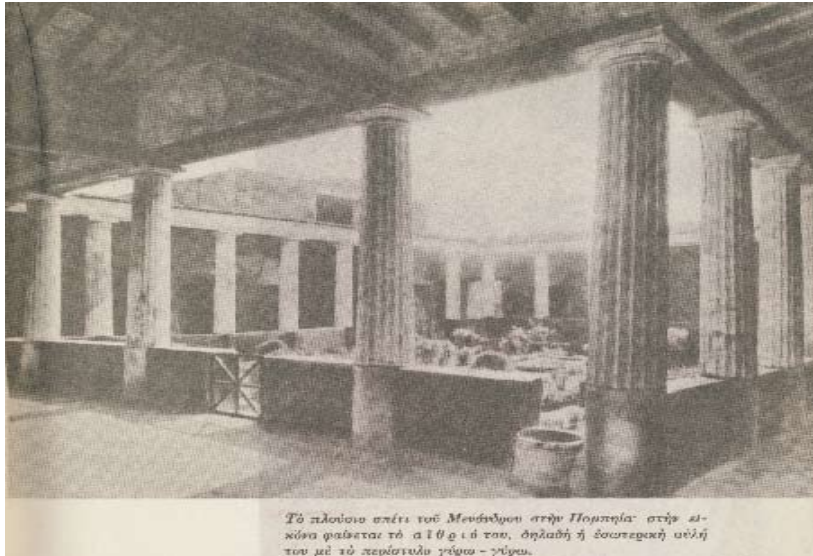
Πλίνιος, Φυσική Ιστορία, XXIX, I, 12-14. Μετ. Λ. Τσακσίρας

Σχολιασμός: Το κείμενο είναι χαρακτηριστικό του τρόπου σκέψης του Κάτωνα, που είχε προσπαθήσει να ανακόψει τη διείσδυση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρώμη. Η προσπάθειά του βέβαια ήταν μάταιη και χωρίς αποτέλεσμα.

Σχολική χρήση: Ο δάσκαλος μπορεί με αφορμή το κείμενο να κάνει μία επικαιροποιημένη συζήτηση για παρόμοιες φοβικές αντιλήψεις που παρατηρούνται και σήμερα.

Γενικό συμπέρασμα: Διδασκαλία μέσω της τέχνης. Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός

Αφού θα ολοκληρωθεί η επεξεργασία όλων των πηγών οι μαθητές θα έχουν κατανοήσει ότι ακόμη και μέσα από τις υπερβολές που δημιουργήθηκαν από τη γνωριμία των Ρωμαίων με τον ελληνικό πολιτισμό, αναδύθηκε ένας νέος πολιτισμός, ο ελληνορωμαϊκός. Ο διδάσκων θα χρησιμοποιήσει προς επίρρωση αυτών τις παρακάτω εικονικές πηγές, τονίζοντας ταυτόχρονα την επίδραση των ελληνικών προτύπων (οι εικονικές πηγές προέρχονται από το βιβλίο του Κ. Καλοκαιρινού, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Μεσαιωνική*, Αθήνα 1965):

Εναλλακτική πρόταση επεξεργασίας: Φύλλο εργασίας με θέμα «Οι ελληνικοί θησαυροί μεταφέρονται στη Ρώμη»

Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν από τις προτεινόμενες λέξεις ποιες είναι αυτές που ταιριάζουν στο ανάλογο μέρος του κειμένου:

Ο στρατηγός Αιμίλιος Παύλος φέρνει στη Ρώμη ελληνικούς θησαυρούς, μετά την υποταγή της Μακεδονίας το 168 πΧ.

Προτεινόμενες λέξεις(για διευκόλυνση του διδάσκοντα υπογραμμίζονται οι ορθές): **βιβλία, νομίματα, έπιπλα, όπλα, χρυσό,αμάξια, χαλκό, καράβια**

«Την άλλη μέρα πέρασαν πολλάφορτωμένα με τα ωραιότερα και πολυτιμότερα μακεδονικά....., που άστραφταν καμωμένα απόκαι σίδηρο.

Ύστερα έρχονταν τρεις χιλιάδες άντρες που κουβαλούσαν, κάθε τέσσερις, ένα ασημένιο

δοχείο γεμάτο ασημένια»

[Πλούταρχος, Αιμ. Παύλος, ΧΧΧΙΙΙ-ΧΧΧΙΥ, μετ. Λ. Τσακσίρα)

Αξιολόγηση σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας παρουσιάζει μία πλήρη εικόνα των επιρροών του ελληνικού πολιτισμού στο ρωμαϊκό τρόπο ζωής. Χρησιμοποιώντας δραστηριότητες που αφορούν ζητήματα της καθημερινότητας (αγοραπωλησίες, τροφή, αντιλήψεις για γιατρούς) δίνει την πολιτισμική διάστασή της και βοηθάει τους μαθητές να πλησιάσουν το ιστορικό γεγονός.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- AlföldyGèza (1992), *Ιστορία της ρωμαϊκής κοινωνίας*, μετ. ΆγγελοςΧανιώτης., Αθήνα: ΜΙΕΤ
- Garnsey Peter & Saller Richard (2003), *Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οικονομία, κοινωνία και πολιτισμός*, μετ. Β. Ι. Αναστασιάδης, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Ward Allen M., Heichelheim Fritz M., Yeo Cedric A. (2008), *Οι Ρωμαίοι*, μετ. Ντ.Σαμπεθάι, Αθήνα: Οδυσσέας
- Το λήμμα της ελληνικής Wikipedia για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό (http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82)
- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό (αρχική σελίδα

www.ime.gr/chronos/07/gr/culture/index.html. Κατόπιν ακολουθούνται οι
σύνδεσμοι ΤΕΧΝΕΣ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ)

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η ύστερη βυζαντινή περίοδος

Κεφάλαιο. «Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους και ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Η Δ΄ Σταυροφορία (1201-1204) αποσκοπούσε, όπως τονίζονταν από τους συμμετέχοντες, στην απελευθέρωση των Αγίων Τόπων και ειδικότερα της Ιερουσαλήμ που την κατείχαν οι Σελτζούκοι. Τελικά παρέκκλινε από τον αρχικό της σκοπό, οι Σταυροφόροι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη και εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας έγιναν λατινικές κτήσεις.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση της διδακτικής πρότασης απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Αφού αποκτήσουν οι μαθητές βασικές γνώσεις για τα χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, θα γνωρίσουν τα γεγονότα που σχετίζονται με τη Δ΄ Σταυροφορία, την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 και το διαμελισμό της αυτοκρατορίας.

- Επιπλέον:
 - ✓ Να δουν όψεις της θρησκευτικής δυναμικής κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα
 - ✓ Να κατανοήσουν το κύρος που αποκτούσαν, χάρη στην οικονομική δύναμη που είχαν, πόλεις της Ιταλίας σαν τη Βενετία
 - ✓ Να προσεγγίσουν τις αιτίες για τις οποίες η Κωνσταντινούπολη έγινε ευάλωτη και έπεσε στα χέρια των Σταυροφόρων.
 - ✓ Να οδηγηθούν σε σκέψεις για την εύκολη στοχοποίηση του «άλλου», του «διαφορετικού», με αφορμή τη στοχοποίηση των Ορθοδόξων από τους Λατίνους)

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ο διδάσκων θα δώσει έμφαση στη Δ΄ Σταυροφορία και τις επιπτώσεις που είχε για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Στη συνέχεια, μέσα από μία σειρά δραστηριοτήτων που δίνουν ευκαιρίες αυτενέργειας στους μαθητές, θα τους βοηθήσει να κάνουν κτήμα τους τη σχετική ιστορική γνώση, ώστε να παραμείνει σε αυτούς ως μάθηση. Ως μέσον διδασκαλίας θα χρησιμοποιήσει ομαδοσυνεργατικές στρατηγικές.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Το μάθημα για τη Δ΄ Σταυροφορία μπορεί να συνδεθεί με ενότητες του μαθήματος των Θρησκευτικών και της Γεωγραφίας.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι η Βυζαντινή αυτοκρατορία έχει εξασθενήσει και δε μπορεί να έχει πλέον το μοναδικό πρωταγωνιστικό ρόλο στο χώρο της

ανατολικής Μεσογείου. Ταυτόχρονα γνωρίζουν ότι στο ιστορικό προσκήνιο έχουν εμφανιστεί και άλλες δυνάμεις που φιλοδοξούν να αποκτήσουν εδάφη και πλούτη.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Είναι σημαντικό να κατανοήσουν καταρχήν οι μαθητές βασικές διαστάσεις και χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, ώστε στη συνέχεια να μπορέσουν να κάνουν κτήμα τους τις ιδιαίτερες πτυχές της Δ΄ Σταυροφορίας που οδήγησαν στην άλωση της Κωνσταντινούπολης. Γι' αυτό προτείνεται η αφόρμηση να επικεντρωθεί στο παρακάτω κείμενο:

« Στις 27 του Νοέμβρη του 1095 δέκατη μέρα της συνόδου του Κλερμόν-Φεράν ο (πάπας) Ουρβανός Β΄ κάλεσε όλη τη χριστιανοσύνη σε συναγερμό...για την υπεράσπιση της πίστης που την απειλούσε η καινούρια μουσουλμανική εισβολή, μιαν έκκληση πραγματικού κληρονόμου των Ρωμαίων αυτοκρατόρων για την άμυνα της Δύσης.

...Η κραυγή “Το θέλει ο Θεός” απάντησε από παντού στην προκήρυξή του και επαναλήφθηκε από τον Ουρβανό, που την έκανε γενικό σύνθημα και ζήτησε από τους μελλοντικούς στρατιώτες του Χριστού να φέρουν όλοι το σήμα του σταυρού». (Ρενέ

Γκρουσέ, Ιστορία των Σταυροφοριών, μετ. Ανδρ. Πάγκαλος)

Αφού παρουσιαστεί το κείμενο με συντομία γίνονται ερωτήσεις του τύπου:

«Η κραυγή “Το θέλει ο Θεός” καθώς και το γεγονός ότι όλοι οι Σταυροφόροι έπρεπε να φέρουν το σήμα του σταυρού σε τι σκέψεις οδηγεί για το χαρακτήρα των Σταυροφοριών;»

«Ποιος θεωρούνταν ο αντίπαλος των χριστιανών της Δύσης;»

«Η έκφραση “πραγματικός κληρονόμος των Ρωμαίων αυτοκρατόρων” σε τι σκέψεις οδηγεί για το ρόλο του Πάπα στο Μεσαίωνα;»

Αφήγηση: Στη συνέχεια, και αφού μέσα από την ολιγόλεπτη συζήτηση οι μαθητές έχουν δημιουργήσει στο νου τους μία πρώτη εικόνα για τις Σταυροφορίες, ο διδάσκων προχωράει στην παρουσίαση του νέου μαθήματος μιλώντας για τη Δ΄ Σταυροφορία και δίνοντας έμφαση στο ρόλο των Βενετών, που αποτελούν, όπως είναι ήδη γνωστό από προηγούμενη ενότητα, οικονομική δύναμη της ανατολικής Μεσογείου. Κάνει λόγο για το διαμελισμό της αυτοκρατορίας, και δεν παραλείπει να αναφερθεί στον εχθρικό τρόπο που αντιμετωπίστηκε η Κωνσταντινούπολη από τους Σταυροφόρους.

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Ο Γάλλος ιστορικός Βιλεαρδουίνος, που ακολουθούσε τη Σταυροφορία γράφει: «Όταν αντικρίσαμε την Κωνσταντινούπολη, δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι υπάρχει άλλη τόσο πλούσια πόλη παρόμοια με αυτή. Τα ψηλά τείχη, οι πλούσιοι πύργοι, τα ανάκτορα και οι μεγάλες εκκλησίες, που ήταν τόσες πολλές ώστε κανείς δεν μπορεί να πιστέψει πως τις είδε όλες. Κανένας από μας δεν ήταν τόσο σκληρός, ώστε να μην αισθανθεί το δέρμα του να ανατριχιάζει. Γιατί ποτέ άλλος λαός, από την απαρχή του κόσμου, δεν ανέλαβε μια τόσο μεγάλη επιχείρηση όσο εκείνη της δικής μας επίθεσης».

Will Durant, Παγκόσμια Ιστορία Πολιτισμού

Ο διδάσκων δίνει το παραπάνω κείμενο στους μαθητές και τους ζητάει να σχολιάσουν τα αισθήματα που προκαλούσε η θέα της Κωνσταντινούπολης. Στη συνέχεια συζητάει μαζί τους για τους λόγους που οδήγησαν τους Σταυροφόρους στην λεηλασία της πόλης.

Δραστηριότητα 2: Παιχνίδι ρόλων

Οι μαθητές της τάξης χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μία παρουσιάζει τα επιχειρήματα των Σταυροφόρων για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και η άλλη τα συναισθήματα των κατοίκων της, όταν είδαν την πόλη τους να καταλαμβάνεται και να λεηλατείται.

Δραστηριότητα 3: Σπουδή σε εικονικές πηγές

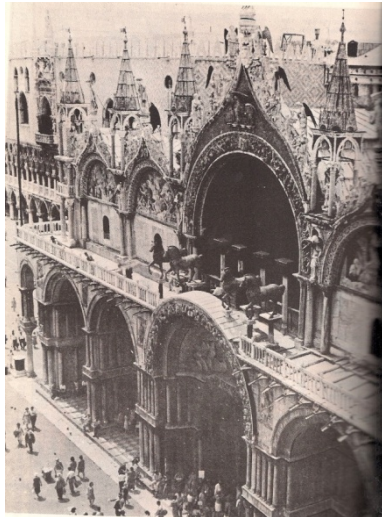
Εικόνα 1

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους

(Μικρογραφία χειρογράφου, Παρίσι, Βιβλιοθήκη Αρσενάλ, 15ος αι.)

Εικόνα 2

Η πρόσοψη του Αγίου Μάρκου στη Βενετία. Φαίνονται τα τέσσερα χάλκινα άλογα που την κοσμούν, έργο του γλύπτη Λυσίππου, που μεταφέρθηκαν από την Κωνσταντινούπολη, μετά τη Δ΄ Σταυροφορία και τη λεηλασία της πόλης(Πηγή: Τσακτοίρα Λ., ΟρφανουδάκηΖ., Θεοχάρη Μ.(1985^Ε):*Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 266)

Εικόνα 3

Βενετοί έμποροι στο λιμάνι του Γαλατά
(Μικρογραφία χειρογράφου, Εθνική Βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Εικόνα 4

Πολύτιμο δισκοπότηρο από την Αγία Σοφία.

Μεταφέρθηκε κι αυτό στη Βενετία.

Οι μαθητές παρατηρούν τις εικονικές πηγές και καλούνται να απαντήσουν στο ερώτημα «Με βάση αυτά που διδαχθήκατε για τη Δ΄ Σταυροφορία και το ρόλο των Βενετών τοποθετήστε τις εικόνες σε λογική σειρά, και προσπαθήστε να επιλέξετε έναν δικό σας τίτλο για κάθε μία».

Γενικό συμπέρασμα: Ο διδάσκων προχωρεί σε ανακεφαλαίωση της ενότητας, τονίζοντας τα κυριότερα σημεία του μαθήματος. Σκοπός του είναι με αυτό τον τρόπο να γίνουν κτήμα όλης της τάξης τα χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, η έκβαση της Δ΄ Σταυροφορίας και ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο αποσκοπεί να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν την Δ΄ Σταυροφορία και να κατανοήσουν τις συνέπειές της. Χρησιμοποιώντας, εκτός των άλλων, και δραστηριότητες με γραπτές και εικονικές πηγές εισάγει το μαθητή στα γεγονότα της εποχής και του δίνει το ρόλο του μικρού ιστορικού.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Angold Michael J (2006), *Η τέταρτη σταυροφορία: Τα γεγονότα και το ιστορικό πλαίσιο*, μετ. Θάνος Κονδύλης Αθήνα: Παπαδήμας
- Μοσχονάς Ν.Γ. επιμέλεια (2008), *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών
- Phillips, Jonathan (2005), *Η τέταρτη σταυροφορία και η λεηλασία της Κωνσταντινούπολης*, μετ. Λεωνίδα Καρατζάς, Αθήνα: Ωκεανίδα
- Το άρθρο της wikipedia για τη Δ΄ Σταυροφορία (http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%84_%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1)
- Η τοποθεσία www.sansimera.gr/articles/246
- Το αφιέρωμα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού για τη Φραγκοκρατία(www.ime.gr/chronos/projects/fragokratia/gr/webpages/frago.html)

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η μέση βυζαντινή περίοδος: η μεσαιωνική ελληνική αυτοκρατορία

Κεφάλαιο. «Η κρίση της εικονομαχίας»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Η Εικονομαχία αφορά τον τρόπο λατρείας των εικόνων. Είναι ένα κίνημα που δίχασε την αυτοκρατορία τη διάρκεια του 8^{ου} αι. , κατά την εποχή της δυναστείας των Ισαύρων και των διαδόχων τους (717-802).

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να γνωρίσουν οι μαθητές ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, την Εικονομαχία, η οποία ξεκίνησε από μία θεολογική διαμάχη που αφορούσε την προσκύνηση των εικόνων, και στη συνέχεια αποτέλεσε περιστατικό που επέδρασε στη βυζαντινή κοινωνία.

- Επιπλέον:
 - ✓ Να σχηματίσουν άποψη, παρακολουθώντας συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, για τη μεγάλη επιρροή που είχε η θρησκεία στο Βυζάντιο αλλά και σε όλο το μεσαιωνικό κόσμο
 - ✓ Να κατανοήσουν πως ένα γεγονός δε μπορεί να ειπωθεί μόνο από μία ιστορική γωνία, αλλά έχει πολλές παραμέτρους.
 - ✓ Να κατανοήσουν τις αρνητικές συνέπειες του φανατισμού
 - ✓ Να κάνουν συγκρίσεις ανάμεσα στη βυζαντινή και τη σημερινή εποχή
 - ✓ Να μπορούν να χρησιμοποιούν ένα σύγχρονο εργαλείο, τις εφαρμογές των ΤΠΕ , σαν μέσο κατανόησης ενός ιστορικού γεγονότος

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ολόκληρο το σενάριο μαθήματος στηρίζεται στη χρήση των ΤΠΕ. Αυτό σημαίνει ότι η αίθουσα διδασκαλίας της τάξης είναι απαραίτητο να διαθέτει τα κατάλληλα μέσα (διαδραστικό σύστημα ή Η/Υ με συσκευή βιντεοπροβολής κοκ) για να γίνει η ανάπτυξη της ενότητας.

Οι μαθητές τότε, με τη βοήθεια του διδάσκοντα ανακαλύπτουν τη γνώση μέσω των δυνατοτήτων που δίνουν οι ΤΠΕ.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η διδακτική ενότητα για την Εικονομαχία συνδέεται με ενότητες των μαθημάτων των Θρησκευτικών και της Αισθητικής Αγωγής.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές έχουν γνωρίσει το σημαίνοντα ρόλο που είχε η θρησκεία και ειδικότερα ο χριστιανισμός στη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Ξέρουν ότι ήταν και

η ενοποιητική δύναμή της, αφού αποτελούσε το κοινό χαρακτηριστικό των κατοίκων της. Επομένως είναι σε θέση να αντιληφθούν ότι κινήματα σαν την Εικονομαχία θα προκαλούσαν το θρησκευτικό αίσθημα των πιστών και θα είχαν συνέπειες και στην ενότητα του κράτους.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο διδάσκων παρουσιάζει, χρησιμοποιώντας την οθόνη του Η/Υ, στους μαθητές λέξεις-κλειδιά του μαθήματος: Αυτές είναι οι:

ΕΙΚΟΝΕΣ, ΕΙΚΟΝΟΦΙΛΟΙ, ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ, ΙΣΑΥΡΟΙ, Ζ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Στόχος του είναι να παραμείνουν στη μνήμη των μαθητών, οι οποίοι, στη συνέχεια θα προσπαθήσουν να βρουν τη σχέση τους με το κίνημα της Εικονομαχίας.

Οι λέξεις-κλειδιά του μαθήματος δίνονται με τις παρακάτω εικόνες (η εικόνα των Εικονόφιλων και της Ζ΄ Οικ. Συνόδου είναι η ίδια):

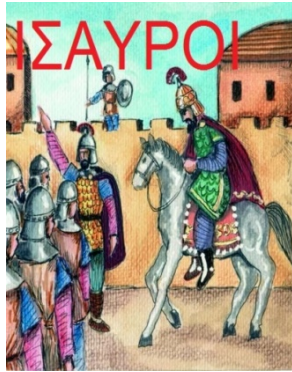
A.

B.

Γ.

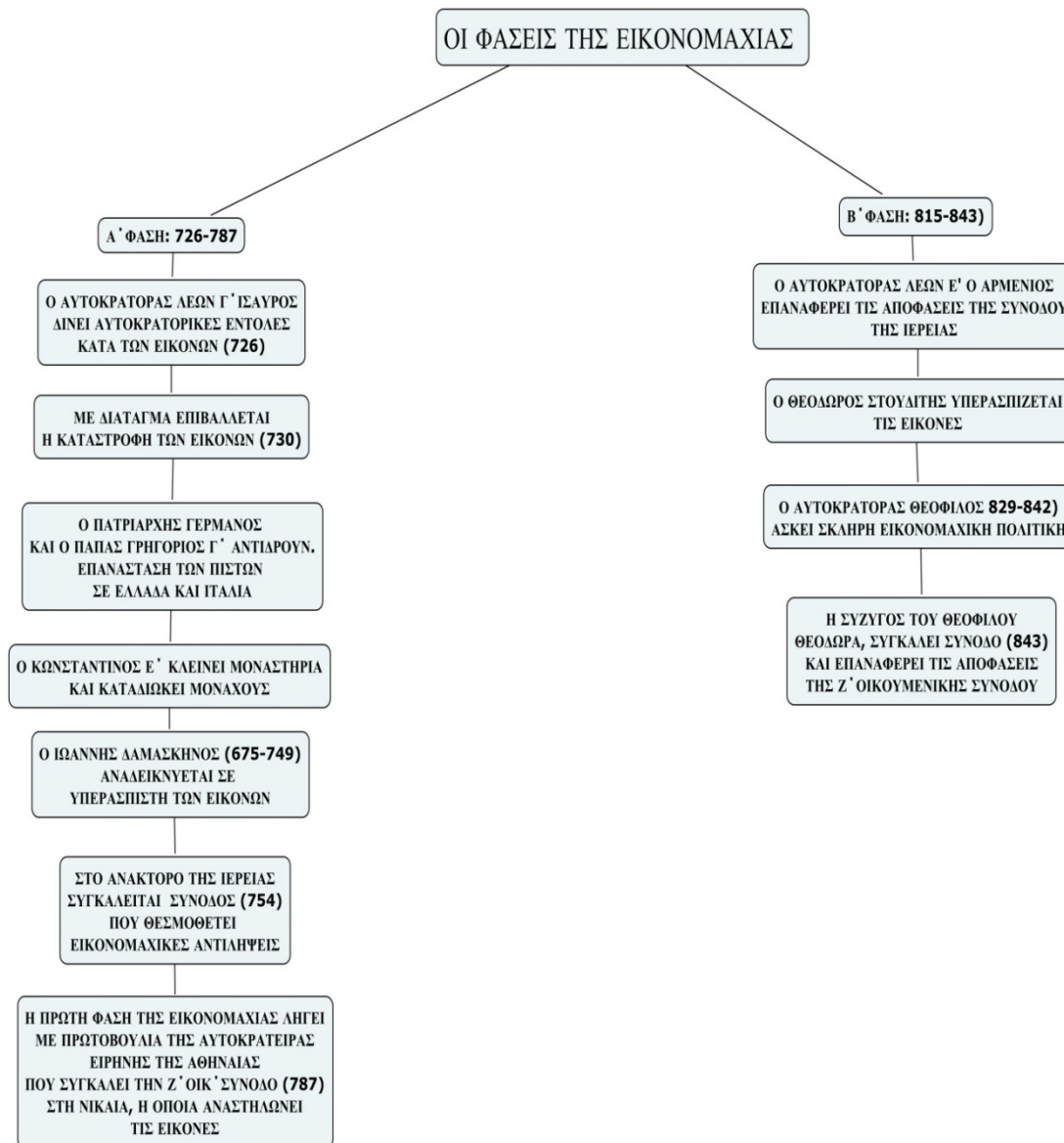

Δ.

Ε.

Αφήγηση: Η αφήγηση του διδάσκοντα γίνεται με τη βοήθεια του υλικού που παρέχει το Ψηφιακό Σχολείο. Οι μαθητές επισκέπτονται την κεντρική σελίδα του «Φωτόδεντρου», που περιέχει ψηφιακά αντικείμενα (<http://photodentro.edu.gr/lor/>) και αναζητούν σχετικά μαθησιακά αντικείμενα γράφοντας στη σχετική φόρμα τη λέξη «Εικονομαχία». Μεταξύ των αποτελεσμάτων της αναζήτησης είναι και ο εννοιολογικός χάρτης της Εικονομαχίας. Πραγματοποιούν τη λήψη του και στη συνέχεια ο δάσκαλος, στηριζόμενος σε αυτόν, αναφέρεται στις φάσεις της Εικονομαχίας και στα γεγονότα που συνδέονται με το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός.

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Οι Εικονόφιλοι

Οι μαθητές, επεξεργάζονται την εικόνα Β που περιέχει τη λέξη-κλειδί «Εικονόφιλοι», στην οποία καταγράφεται (όπως και στην Ε) η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος και απεικονίζει παραστατικά το θρίαμβο των εικόνων με τους υπερασπιστές τους. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν παρατηρήσεις για την ομάδα στην οποία ανήκουν (μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας, ιερωμένοι, μοναχοί), τον τρόπο με τον οποίο παρατάσσονται (που αναδεικνύει και τα χαρακτηριστικά της εκκλησιαστικής ιεραρχίας), την ενδυμασία κοκ.

Δραστηριότητα 2: Φύλλα εργασίας: Επιχειρήματα Εικονομάχων-Εικονόφιλων

Ο δάσκαλος δημιουργεί δύο φύλλα εργασίας με πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου. Στο ένα καταγράφει επιχειρήματα εικονομάχων και στο άλλο εικονόφιλων. Στη συνέχεια χωρίζει την τάξη σε δύο ομάδες και δίνει σε κάθε μία από ένα φύλο. Η μία ομάδα καλείται να σχολιάσει τα επιχειρήματα των εικονομάχων και η άλλη των εικονόφιλων. Τα φύλλα έχουν την εξής μορφή:

1^ο φύλλο:

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ

«Οι εικόνες είναι σαν τα είδωλα. Και άρα αυτοί που τις προσκυνούν είναι ειδωλολάτρες. Όμως δεν πρέπει να προσκυνούμε κατασκευάσματα των ανθρώπινων χεριών και κάθε είδους είδωλο. Πληροφόρησέ με ποιος μάς κληρονόμησε αυτή την παράδοση, δηλαδή να σεβόμαστε και να προσκυνούμε κατασκευάσματα χεριών, και εγώ θα συμφωνήσω ότι αυτό είναι νόμος του Θεού».
Επιστολή του βυζαντινού αυτοκράτορα Λέοντα Γ΄ στον πάπα Γρηγόριο Β΄, πρώτο μισό 8ου αιώνα. Μετάφραση: Μ. Βερέττας

Ποια επιχειρήματα εναντίον των εικόνων χρησιμοποιούσαν οι εικονομάχοι, με βάση το παραπάνω κείμενο, ώστε να πείσουν για τις ιδέες τους;

2^ο φύλλο:

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΦΙΛΩΝ

«Προσκυνώ και σέβομαι το Σταυρό [...], γιατί [...] ήταν όργανο για τη σωτηρία των ανθρώπων. Πώς λοιπόν να μην προσκυνήσω και τις εικόνες που κατασκευάζουν οι πιστοί με αγαθή πρόθεση και με σκοπό να δοξάζουν και να θυμούνται τα παθήματα του Χριστού;»

Ιωάννης Δαμασκηνός, Για τις εικόνες, πρώτο μισό 8ου αιώνα. Μετάφραση: Λ. Τσακσίρας

Ο Ιωάννης Δαμασκηνός (676-749) ήταν Πατέρας της Εκκλησίας και μεγάλος συγγραφέας. Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί στο παραπάνω κείμενο, ώστε να πείσει για την αναγκαιότητα της προσκύνησης των εικόνων;

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Karlin-Hayter Patricia (2006), «Η Εικονομαχία», στο Mango Cyril (επ.), *Ιστορία του Βυζαντίου*, Αθήνα: Νεφέλη, μετ. Όλγα Καραγιώργου, σσ. 212-223
- Φειδά Βλασίου (1994), *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Α΄. Αθήναι, το κεφ. ΙΖ Εικονομαχία και η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος σσ. 764-803

- Το άρθρο της Wikipedia για την Εικονομαχία (με βιβλιογραφική τεκμηρίωση)
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%AF%CE%B1>
- Άρθρο στην τοποθεσία της Αποστολικής Διακονίας με θέμα «Η Εικονομαχία και η Εκκλησία της Ελλάδας»
www.apostoliki-diakonia.gr/GR_MAIN/catehism/theologia_zoi/themata.asp?contents=ecclesia_history/contents_1934.asp&main=1934&file=4.2.2.htm

4^ο διδακτικό παράδειγμα (με τη χρήση χάρτη)

Ενότητα: Τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια: η χριστιανική ρωμαϊκή αυτοκρατορία

Κεφάλαιο. «Η διαίρεση της αυτοκρατορίας και η κατάλυση του δυτικού τμήματος»

Ο χάρτης

Χάρτης του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο

(πηγή:Στέφανος Γλεντής, Ελευθέριος Μαραγκουδάκης, Νίκος Νικολόπουλος, Μαρία Νικολοπούλου. *Ιστορία Ε' Δημοτικού. Στα Βυζαντινά Χρόνια*, Αθήνα: ΟΕΔΒ)

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Το σενάριο μαθήματος αναφέρεται στο χωρισμό του ενωμένου βυζαντινού κράτους που συνέβη στο τέλος του 4^{ου} αι. Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος, το 395 μοιράζει το κράτος στους δύο γιους του Αρκάδιο και Ονώριο, θεωρώντας ότι έτσι θα αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που απειλούσαν τα σύνορά του.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικού σεναρίου:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να αποκτήσουν οι μαθητές, μέσω του χάρτη, μία «πανοραμική» άποψη για τη διαμόρφωση της αυτοκρατορίας μετά τη διαίρεσή της,

Επιπλέον:

- ✓ Να κατανοήσουν ότι ο χάρτης είναι βασικό εργαλείο της παρουσίασης των ιστορικών γεγονότων, και να μάθουν να τον χρησιμοποιούν.
- ✓ Να κάνουν συγκρίσεις με τη σημερινή εποχή, και να δουν ποιες σημερινές χώρες αποτελούσαν τη βυζαντινή αυτοκρατορία στο τέλος του 4^{ου} αι.
- ✓ Να δουν τη σημαντική θέση που εξακολουθούσε να κατέχει η Μεσόγειος θάλασσα στην Ύστερη αρχαιότητα.

Μεθοδολογικές τεχνικές: Η παρουσίαση του μαθήματος επικεντρώνεται στη χρήση του χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδοσίο. Αυτό σημαίνει ότι όλη η τάξη έχει συγκεντρωμένη την προσοχή της σε αυτόν, αφού τα διδακτικά αγαθά θα προέλθουν από εδώ.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί κατεξοχήν να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας, αφού ο χάρτης αποτελεί το επίκεντρό της.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι το κέντρο της αυτοκρατορίας έχει μεταφερθεί ανατολικά, στην Κωνσταντινούπολη. Ταυτόχρονα οι καινούριοι κίνδυνοι που προέρχονται από τους Ούννους, τους Γότθους και τους Βάνδαλους δημιουργούν νέες συνθήκες που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός δείχνει το χάρτη στους μαθητές και εξηγεί ότι παρουσιάζει καταρχήν την έκταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στην εποχή του Μ. Θεοδοσίου. Ζητάει από τους μαθητές να κάνουν τις πρώτες σκέψεις για τους λόγους που οδήγησαν τον Αυτοκράτορα να χωρίσει το κράτος του.

Αφήγηση: Η παράθεση των γεγονότων περιλαμβάνει τα παρακάτω σημεία:

- Οι κίνδυνοι για τη αυτοκρατορία
- Η απόφαση του Θεοδοσίου για χωρισμό της αυτοκρατορίας σε ανατολική και δυτική- Αρκάδιος και Ονώριος
- Η οργάνωση του ανατολικού μέρους της αυτοκρατορίας

- Γότθοι, Ούννοι και άλλοι λαοί εμφανίζονται στο ιστορικό προσκήνιο στο δυτικό μέρος του κράτους. Η πτώση της Ρώμης – η κατάλυση του δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Ένα «ταξίδι» στο δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας

Οι μαθητές δίνουν απάντηση στην παρακάτω δραστηριότητα:

«Υποθέστε ότι είστε έμπορος υφασμάτων και ξεκινάτε με πλοίο από την Κωνσταντινούπολη το 395 μΧ με προορισμό την Ισπανία. Να σημειώσετε πάνω στο χάρτη τις περιοχές από τις οποίες θα πρέπει να περάσετε. Ποιοι ενδεχόμενοι κίνδυνοι μπορεί να απειλήσουν το ταξίδι σας;»

Δραστηριότητα 2: Σκέψου, Συζήτησε ισότιμα, Μοιράσου

Περιοχές-γεγονότα

Οι μαθητές γίνονται μία ομάδα. Δύο από αυτούς εκτελούν αντίστοιχα χρέη συντονιστή και γραμματέα. Εμπρός τους έχουν το χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο. Τους δίνεται η παρακάτω δραστηριότητα: *«Με τη βοήθεια του δασκάλου σας βρείτε στο χάρτη περιοχές και πόλεις που συνδέθηκαν με τα γεγονότα που γνωρίζατε σήμερα. Κατόπιν ο γραμματέας να χωρίσει ένα λευκό χαρτί σε δύο στήλες. Στη συνέχεια να τον βοηθήσετε για να γράψει στην πρώτη στήλη τα ονόματα των περιοχών και των πόλεων και στη δεύτερη τα γεγονότα που συνδέθηκαν με αυτές»*. Κατόπιν ο συντονιστής διευθύνει τη συζήτηση, και όλοι ενθαρρύνονται για να κάνουν προτάσεις. Με βάση αυτές ο γραμματέας καταγράφει την απάντηση στη δραστηριότητα.

Δραστηριότητα 3: Ο διδάσκων δίνει σε όλους τους μαθητές από μία φωτοτυπία του χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο. Ταυτόχρονα σε εμφανές σημείο τοποθετεί χάρτη της σημερινής Ευρώπης, και δίνει την ακόλουθη άσκηση: *«Με τη βοήθεια του σημερινού χάρτη της Ευρώπης χαράξτε πάνω σε αυτόν του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους τα σύνορα των σημερινών κρατών και γράψτε τα ονόματά τους. Ποιες σημερινές χώρες ανήκαν στο Βυζαντινό κράτος και ποιες ήταν εκτός;»*.

Γενικό συμπέρασμα/Ανακεφαλαίωση: Ο διδάσκων προβαίνει σε ανακεφαλαίωση του μαθήματος επισημαίνοντας τα σημαντικότερα σημεία του μαθήματος, για τα οποία έγινε λόγος προηγουμένως. Δεν παραλείπει και σε αυτό το στάδιο να κάνει χρήση του χάρτη, έχοντας ως επίκεντρο το χωρισμό της αυτοκρατορίας.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη χρήση χάρτη, και αποβλέπει να αναδείξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που αυτός μπορεί να έχει σε ένα μάθημα ιστορίας.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Morrisson Cécile επιμέλεια (2007), *Ο βυζαντινός κόσμος: Η ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (330-641)*, Αθήνα: Πόλις, τα κεφ. Η Βαλεντινιανή δυναστεία και ο Θεοδόσιος (363-395) & Από την ενότητα στη διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (395-410). Οι Γότθοι και οι Βάνδαλοι στη Δύση και η πτώση της Ρώμης (410) σσ. 86-94
- Λουγγής Τηλέμαχος(1978), «Το σχίσμα του Ρωμαϊκού κόσμου», στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Ζ' , Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, σσ. 92-104
 - Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τον Αρκάδιο και τον Ονώριο
www.ime.gr/chronos/08/gr/p/index.html

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ»

ΣΚΟΠΟΣ: Βασικός σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τον τρόπο ζωής ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, και έτσι να αντιληφθούν τη διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας και τις διαφοροποιήσεις της. Δουλεύοντας με κείμενα από το «Βίο του Αγίου Φιλαρέτου», ενός έργου της Μέσης Βυζαντινής περιόδου, στο οποίο παρέχονται πολλές πληροφορίες για τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες της εποχής, μπορούν να κατανοήσουν πολλά στοιχεία για τη δομή της βυζαντινής κοινωνίας και τον τρόπο ζωής των μελών της.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ:

- Τι διατροφικές συνήθειες είχαν πλούσιοι και φτωχοί την εποχή του Αγίου Φιλάρετου(8^{ος} αι);
- Ποια ήταν τα μέσα παραγωγής τη βυζαντινή εποχή;
- Εκτός από την ένδεια, τι άλλα προβλήματα αντιμετώπιζαν οι φτωχοί;
- Τι μπορούσε να κατέχει ένας βυζαντινός για να θεωρείται πλούσιος;

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ: Η εργασία θα στηριχτεί στις εξής ομάδες κείμενων από το «Βίο του Αγίου Φιλαρέτου» (για το κείμενο βλ Ryden Lennart, ed.(2002). *The Life of St Philaretos the Merciful, written by his grandson Niketas. Critical edition with introduction, translation, notes, and indices.* Studia Byzantina Upsaliensia 8. Uppsala:

Uppsala University Library , Πρβλ και «Βίος Αγίου Φιλάρτου του Ελεήμονα» ed. M. Fourmy-Leroy, Byzantion 9 (1934), 113-167. Μετάφραση αποσπασμάτων Νικόλαος Παύλου):

ΟΜΑΔΑ Α. «ΟΙ ΕΥΓΕΝΕΙΣ»

1.«Στην χώρα των Παφλαγόνων κατοικούσε ένας άνθρωπος που ονομάζονταν Φιλάρτος, ευγενής....Ήταν πολύ πλούσιος. Είχε στην κατοχή του πολλά ζώα: εξακόσια βόδια, ζεύγη βοοειδών εκατό, οκτακόσια δυνατά άλογα, ογδόντα άλογα και μουλάρια για δουλειές, δώδεκα χιλιάδες πρόβατα, πολλά στρέμματα γης καλλιεργημένης... πολύ ωραία και πανάκριβα. Απέναντι από αυτά ανέβλυζε πηγή που τα πότιζε....Είχε στη δούλεψή του πολλούς δούλους και πολλά κτήματα» (113-115)

2.«και να οι άρχοντες του χωριού έφεραν (για φαγητό) κριάρια, αρνιά, κοτόπουλα, περιστέρια και διαλεκτό κρασί....Όλα αυτά μαγειρεύτηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Αφού στολίστηκε το τραπέζι στο μεγάλο πολυτελές δωμάτιο (:τρίκλινο), εμφανίστηκαν οι βασιλικοί απεσταλμένοι και το βρήκαν πολύ ωραίο. Το αρχαίο τραπέζι στο κέντρο ήταν κατασκευασμένο από ελεφαντόδοντο με χρυσή επένδυση, στρογγυλόσχημο, και πολύ μεγάλο. Κάθισαν σε αυτό τριάντα έξι άνδρες που είδαν σεβρισμένα φαγητά που ταίριαζαν σε αυτοκράτορες» (138).

3« (Κατά τη διάρκεια γάμου ο βασιλιάς έδωσε) κτήματα και πολυτελή ρούχα, χρυσάφι και ασήμι, και έργα πολύτιμα από πολύτιμους λίθους, σμαράγδια και ρουμπίνια και μαργαριτάρια και μεγάλα σπίτια» (145)

ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: «ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ»

4.«Ο (πλούσιος Φιλάρτος) οδηγήθηκε σε μεγάλη φτώχεια, και του απέμειναν μόνο ένα ζευγάρι βόδια , ένα άλογο, ένα γαϊδούρι μία αγελάδα με το μοσχάρι της, ένας εργάτης και μία δούλη. Όλα τα κτήματά του αρπάχτηκαν από τους πλούσιους γείτονες και τους γεωργούς. Όταν τον είδαν να φτάνει στα όρια της φτώχειας και να μη μπορεί να κατέχει και να καλλιεργεί τη γη του, άλλοι με τη βία και άλλοι με παρακάλια (πήραν την περιουσία του), και την χώρισαν...(116-117)

ΟΜΑΔΑ Β. «ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΜΕΝΟΙ»

5.«Κάποιου φτωχού γεωργού, ενώ καλλιεργούσε το κτήμα του, ξαφνικά ψόφησε το βόδι του. Μη μπορώντας να αντέξει τη ζημιά, άρχισε να κλαίει, να οδύρεται και να λέει στο Θεό: “Κύριε, δεν είχα τίποτα άλλο από αυτό το ζευγάρι βόδια και μου το στέρησες .Τώρα πως θα θρέψω τη γυναίκα μου και τα εννιά μικρά παιδιά μου, πως θα δώσω φόρους στον βασιλιά και θα πληρώσω τα χρέη μου; Εσύ Κύριε γνωρίζεις ότι ακόμη και το βόδι μου που ψόφησε το είχα αγοράσει με δανεικά. Τώρα δε

ξέρω τι να κάνω. Θα εγκαταλείψω λοιπόν το σπίτι μου και θα ξενιτευτώ σε χώρα μακρινή, πριν το μάθουν οι δανειστές μου και πέσουν πάνω μου σαν άγρια σκυλιά» (118-119)

6.«(Μία φτωχή γυναίκα) κάθονταν νηστική με τα παιδιά της, και δεν είχε αλεύρι να ζυμώσει ψωμί και να τα θρέψει. Μην αντέχοντας να τα βλέπει πεινασμένα σηκώθηκε και πήγε στη γειτονιά ζητώντας δανεικό ψωμί. Βρήκε ένα, και αφού μάζεψε και άγρια λάχανα πήγε στα παιδιά της, και αφού έφαγαν κοιμήθηκαν» (133)

Οι μαθητές μαθαίνουν με την επεξεργασία των κειμένων να δουλεύουν με πρωτογενείς πηγές Ταυτόχρονα κατανοούν την κοινωνική διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας και τις κοινωνικές αντιθέσεις που προέρχονταν από αυτή, καθώς και τις επιπτώσεις που είχε σε ζητήματα της καθημερινότητας, όπως την τροφή.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ: Η ομαδοσυνεργατική μορφή εργασίας είναι η πλέον ενδεδειγμένη. Οι μαθητές εργάζονται όλοι μαζί και όλοι μαζί μαθαίνουν. Συγκεκριμένα η τάξη μπορεί να χωριστεί σε τρεις ομάδες μαθητών, που θα δουλέψουν τις τρεις ομάδες κειμένων. Η ομάδα που θα έχει το συνδετικό κείμενο μπορεί να αποτελείται από λιγότερα μέλη. Τα συμπεράσματα της κάθε ομάδας ανακοινώνονται σε ολομέλεια της τάξης. Το γενικό συμπέρασμα θα είναι απόρροια των επί μέρους συμπερασμάτων της κάθε ομάδας, και θα καταρτιστεί από όλους τους μαθητές.

ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: Με το τέλος της ερευνητικής εργασίας αναμένεται οι μαθητές να έχουν γνωρίσει βασικές παραμέτρους της βυζαντινής κοινωνίας και τους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνονταν κάθε κοινωνική τάξη. Μέσα από τα κείμενα, που κατά βάση έχουν ως παρονομαστή τους τη χρήση της τροφής, θα αναδειχτούν συνήθειες και συμπεριφορές που θα γίνουν κτήμα των μαθητών και θα τους βοηθήσουν να προσεγγίσουν και να ερμηνεύσουν την κοινωνία της Μέσης Βυζαντινής Περιόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ:

- Καραγιαννόπουλος Ι. (1996) , *Το Βυζαντινό Κράτος*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Mango Cyril (1998). *Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, Μετ. Δημήτρης Τσουγκαράκης, Αθήνα: ΜΙΕΤ
- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τη Μέση Βυζαντινή περίοδο
www.fhw.gr/chronos/09/gr/index.html
- Η ιστοσελίδα (με πολύ πλούσιο υλικό) «Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου» του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
www.exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=index&lang=gr

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια

Κεφάλαιο. «Η Γαλλική Επανάσταση»

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

1. γνωρίσουν τα αίτια της γαλλικής επανάστασης.
2. Να συσχετίσουν τη γαλλική επανάσταση με το παρόν.
3. Να διατυπώσουν μόνοι τα βασικά σημεία της ενότητας.
4. Να εξοικειωθούν με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και τη δημιουργία διαφανειών ppt.
5. Να εξοικειωθούν με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία.

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Ηλεκτρονικός Υπολογιστής (Η/Υ) και βιντεοπροβολέας (στην περίπτωση επιλογής χρήσης ΤΠΕ)

Εναλλακτικά όσον αφορά τα εποπτικά μέσα:

Αν δεν υπάρχει ηλεκτρονικός υπολογιστής και προτζέκτορας μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει, σε έντυπη μορφή, το υλικό και τις πηγές στις ομάδες των μαθητών/-τριών προκειμένου να εργαστούν με αυτές.

Ομαδοσυνεργατική εργασία (εναλλακτικές επιλογές ανάλογα με το διαθέσιμο εξοπλισμό):

Οι μαθητές/-τριες εργάζονται σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

- Αν το μάθημα γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής, οι ομάδες των μαθητών/ -τριών μπορούν να καθίσουν και να εργασθούν στην οθόνη του υπολογιστή. Εκεί μπορούν να φτιάξουν διαφάνεια στο power point.
- Αν δεν υπάρχει αυτός ο εξοπλισμός, οι μαθητές/ -τριες μπορούν να εργαστούν με χαρτί και μολύβι. Σε ένα χαρτί, η κάθε ομάδα θα γράψει τα βασικά σημεία που κατανόησε από την πηγή που επεξεργάστηκε.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με ερωτήματα κινητοποίησης των μαθητών, ανάκλησης γνώσεων που ενδεχομένως να έχουν για το θέμα:

- Πού έγινε η γαλλική επανάσταση;
- Έχετε ξανακούσει ή διαβάσει κάτι για αυτήν;
- Τι είναι αυτό που έχει μείνει σήμερα στη δική μας κοινωνία και πολιτεία από τη γαλλική επανάσταση;

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται τα βασικά σημεία του σχολικού βιβλίου που αφορούν τα αίτια και το χαρακτήρα της Γαλλικής Επανάστασης, χρησιμοποιώντας τον πίνακα για να επισημάνει και να γράψει τα βασικά σημεία:

- <u>Αίτια Γαλλικής Επανάστασης:</u>- φτώχεια- έλλειψη δικαιωμάτων του γαλλικού λαού.- <u>Επανάσταση:</u>- ο λαός ζητά δικαιώματα- το έθνος βασική πηγή εξουσίας- Σύνταγμα = το κείμενο που καθορίζει δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Αναφορικά με το Σύνταγμα ο εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει τους/ τις μαθητές/-τριες αν ο θεμελιώδης χάρτης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων υπάρχει και στη δική μας κοινωνία και να συνδέσει την κατάκτηση αυτή της Γαλλικής Επανάστασης με το σήμερα.

2η διδακτική ώρα

1. Εργασία σε ομάδες

- Οι μαθητές χωρίζονται σε 3 ομάδες των 7 μαθητών και ζητάμε από την κάθε μια ομάδα να εργασθεί πάνω στο υλικό που θα της δοθεί.
- Δίνεται στους/ στις μαθητές/ -τριες το υλικό.
- Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να γράψουν τι περιγράφει το υλικό ή τι δείχνει η εικόνα που τους δόθηκαν με βάση όσα αναπτύχθηκαν και αναλύθηκαν στην πρώτη διδακτική ώρα.
- Στην περίπτωση χρήσης powerpoint ζητεί από την ομάδα, η παρουσίαση των βασικών σημείων να γίνει σε διαφάνεια powerpoint.

2. Εργασία στην ολομέλεια

Οι μαθητές αφού ολοκληρώσουν την επεξεργασία των διαφανειών με βάση το υλικό που τους δόθηκε, καλούνται να τις παρουσιάσουν στην τάξη. Τα βασικά σημεία της κάθε διαφάνειας μπορούν οι μαθητές να τα συγκεντρώσουν σε χαρτόνια μαζί με τις εικόνες και να τις αναρτήσουν στην τάξη.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/-τριες κατανόησαν τα αίτια της Γαλλικής Επανάστασης και ποια ήταν η σημαντικότερη κατάκτηση της (Σύνταγμα, δικαιώματα) σε σχέση με την κοινωνία στην οποία ζουν.

Βιβλιογραφία

McCrogy Martin –Moulder Robert (1983) *Η Γαλλική Επανάσταση για αρχάριους* (μτφρ. Β. Τομανάς). Θεσ/νίκη: Επιλογή.

Lefebvre Georges (2003) *Η Γαλλική Επανάσταση* (μτφρ. Σ. Μαρκέτος), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Υλικό προς επεξεργασία

1^η ομάδα

Η Τρίτη τάξη συνθλίβεται κάτω από το βάρος των προνομίων του κλήρου και της αριστοκρατίας, των φόρων και των αγγαρειών.

Μετά την επικράτηση της επανάστασης τα βάρη μοιράζονται σε όλους

2^η ομάδα

Οι τάξεις πριν την επανάσταση.

Ομάδα 3η

Δίνονται ορισμένα άρθρα από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1789).

Άρθρο 1 - Οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι με ίσα δικαιώματα.

Άρθρο 3- Το έθνος είναι η αποκλειστική πηγή κάθε εξουσίας. Καμία ομάδα ανθρώπων και κανένα άτομο δεν μπορεί να ασκεί εξουσία που δεν απορρέει από το έθνος.

Άρθρο 4 - Ελευθερία σημαίνει το να μπορεί να πράττει το κάθε άτομο ο,τιδήποτε δε βλάπτει ένα άλλο άτομο.

Άρθρο 10 - Κανείς δεν πρέπει να διώκεται για τις πεποιθήσεις του, ακόμη και τις θρησκευτικές, εφ' όσον η εκδήλωσή τους δεν διαταράσσει τη δημόσια τάξη που ο νόμος έχει επιβάλλει.

Άρθρο 11 - Η ελεύθερη ανταλλαγή σκέψεων και ιδεών είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου. Επομένως, κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να ομιλεί, να γράφει, και να τυπώνει τα έργα του ελεύθερα, αρκεί να μην κάνει κατάχρηση αυτής της ελευθερίας σε περιπτώσεις που ορίζονται σαφώς από το νόμο.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα

Κεφάλαιο. «Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος»

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

1. γνωρίσουν τη γενική πορεία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την σταδιακή συγκρότηση και κίνηση των αντιπαρατιθέμενων δυνάμεων.
2. κατανοήσουν τους συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα στις εμπόλεμες δυνάμεις.
3. να ερμηνεύσουν τους βαθμούς και το επίπεδο αντίστασης της κάθε χώρας (π.χ. Νορβηγία παράδοση vs. Ελλάδα αντίσταση).
4. Να αποκτήσουν αντίληψη του χρόνου και του χώρου εντός του οποίου εξελίχθηκε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος.
5. Να κατανοήσουν ποια ήταν τα βασικά μέτωπα του πολέμου.
6. Να διατυπώσουν μόνοι τους γραπτά την πορεία του πολέμου, παρακολουθώντας τα βασικά σημεία του από την παρουσίαση.
7. Να εξοικειωθούν με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
8. Να εξοικειωθούν με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Ηλεκτρονικός Υπολογιστής (H/Y) και βιντεοπροβολέας

Εναλλακτικά όσον αφορά τα εποπτικά μέσα:

Αν δεν υπάρχει ηλεκτρονικός υπολογιστής και προτζέκτορας μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει, σε έντυπη μορφή, ορισμένους τους χάρτες που παρουσιάζει η παρουσίαση και να ζητήσει από τους μαθητές να συγκρίνουν τις διαφορές τους, αναφορικά με την επέκταση και την υποχώρηση των στρατευμάτων, ώστε να διατυπώσουν και να σχολιάσουν την πορεία του πολέμου.

Ατομική ή Ομαδοσυνεργατική εργασία

Μπορεί ο/η κάθε /μια μαθητής/ -τρια να εργασθεί ατομικά με το φύλλο εργασίας που θα δώσει ο εκπαιδευτικός. Μπορεί οι μαθητές/-τριες να εργασθούν σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

- Αν το μάθημα γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής, οι ομάδες των μαθητών/ -τριών μπορούν να καθίσουν και να εργασθούν στην οθόνη του υπολογιστή.
- Αν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, οι μαθητές/ -τριες μπορούν να παρακολουθήσουν την παρουσίαση από το βιντεοπροβολέα στην τάξη.

Ο χάρτης που δείχνει την πορεία του πολέμου βρίσκεται στη διεύθυνση:

<http://www.mathima.gr/ekpaideytiko-yliko/history-greeks-philosophy/item/b-pagkosmios-polemos>

Ο εκπαιδευτικός μπορεί είτε να συνδεθεί με τη διεύθυνση μέσω διαδικτύου είτε να «κατεβάσει» (download) το αρχείο της παρουσίασης σε σκληρό δίσκο, ώστε να είναι διαθέσιμο και όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης με το διαδίκτυο.

Φύλλο εργασίας.

Στις ομάδες των μαθητών έχει διανεμηθεί φύλλο εργασίας με ερωτήσεις.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(κοινό για όλες τις ομάδες)

1. Να καταγράψετε την πορεία επέκτασης των γερμανικών στρατευμάτων.
2. Να καταγράψετε ποιες χώρες υποχώρησαν αμέσως και ποιες προέβαλλαν αντίσταση.
3. Από ποια μάχη και μετά υποχωρούν τα γερμανικά στρατεύματα;
4. Τελική έκβαση του πολέμου.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

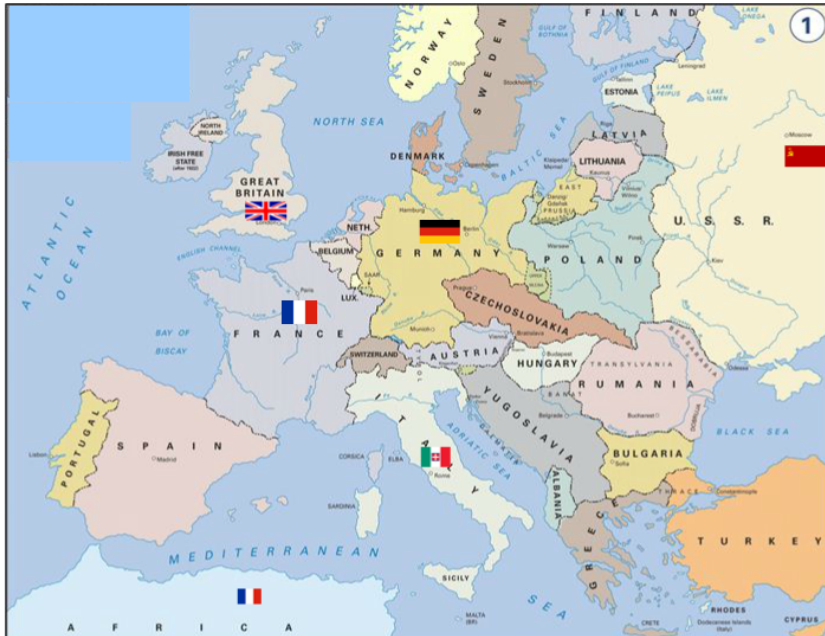
1η διδακτική ώρα

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με ερωτήματα κινητοποίησης των μαθητών, ανάκλησης γνώσεων που ενδεχομένως να έχουν για το θέμα:

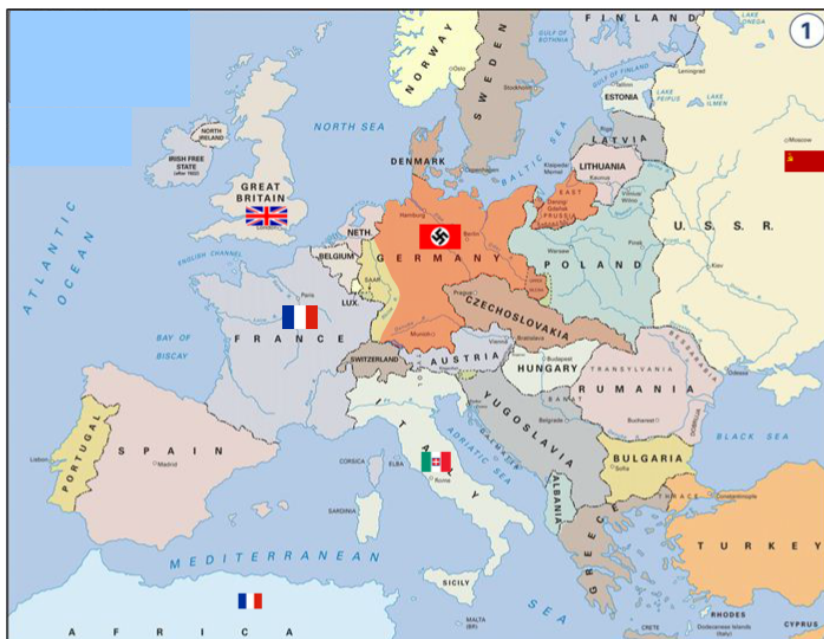
- Τι γνωρίζετε για το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο;
- Ανάμεσα σε ποιες συμμαχίες χωρών έγινε;
- Έχουμε κάποια σχολική γιορτή που να σχετίζεται με αυτόν;
- Ποιο είναι το γεγονός που γιορτάζουμε σε αυτή την γιορτή;

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται συνοπτικά το ότι ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ξεκίνησε όταν οι ναζιστές είχαν την εξουσία στη Γερμανία και προσπάθησαν να υλοποιήσουν το σχέδιο τους για την κατάκτηση της Ευρώπης.

Η αρχική εικόνα που βλέπουν οι μαθητές είναι η Ευρώπη πριν από την κατάκτηση της εξουσίας στη Γερμανία από τους ναζιστές.

Η επόμενη εικόνα δείχνει την Ευρώπη, μετά την κατάκτηση της εξουσίας από τους ναζιστές στη Γερμανία:

Με κάθε κλικ στο ποντίκι, ο χάρτης αλλάζει παρουσιάζοντας, κάθε φορά, την κίνηση – σε χρονική σειρά – των στρατευμάτων των χωρών. Ο επόμενος χάρτης δείχνει την εισβολή – επέκταση της ναζιστικής Γερμανίας.

Ο χάρτης είναι η αρχική εικόνα που έχει το ppt που βλέπουν οι μαθητές. Με κάθε κλικ του ποντικιού, ο χάρτης αλλάζει στην πορεία κίνησης των δυνάμεων των χωρών που συμμετείχαν στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

2η διδακτική ώρα

Στη δεύτερη διδακτική ώρα οι μαθητές/ -τριες εργάζονται πάνω στο φύλλο εργασίας, απαντώντας τις ερωτήσεις. Την ώρα που οι μαθητές/ -τριες εργάζονται μπορεί ο εκπαιδευτικός να προβάλλει μια τις διαφάνειες ώστε να μπορούν να βρουν την απάντηση.

Στο τέλος της διδακτικής ώρας, οι ομάδες μέσω εκπροσώπων παρουσιάζουν τις εργασίες τους και γίνεται σύνοψη από τον εκπαιδευτικό.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/ -τριες κατανόησαν την πορεία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την αλλαγή του εκάστοτε συσχετισμού δυνάμεων.

Βιβλιογραφία

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βερέμης Θάνος - Κολιόπουλος Γιάννης (2006) *Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα*. Αθήνα, Καστανιώτης.

Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, <http://ime.gr>

3^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Οι Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία

Κεφάλαιο. «Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής»

Διατιθέμενος Χρόνος: 1 διδακτική ώρα.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

- γνωρίσουν το όραμα του Ρήγα σχετικά με το ελληνικό κράτος που θα προέκυπτε.
- Να εξοικειωθούν με την ανάλυση – επεξεργασία ιστορικών πηγών.

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Ατομική ή Ομαδοσυνεργατική εργασία

Μπορεί ο/η κάθε /μία μαθητής/ -τρια να εργασθεί ατομικά με την πηγή που θα δώσει ο εκπαιδευτικός. Μπορεί οι μαθητές/-τριες να εργασθούν σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

Κείμενα – Πηγές

Ως τότε, παλληκάρια, να ζούμεν στα στενά,
μονάχοι, σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπωμεν κλαδιά,
να φεύγωμ' απ' τον κόσμο, για την πικρή σκλαβιά;
Να χάνωμεν αδέρφια, Πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;

Καλλιό 'ναι μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!

Τι σ' ωφελεί αν ζήσης και είσαι στη σκλαβιά;
Στοχάσου πως σε ψένουν καθ' ώραν στη φωτιά.
Βεζίρης, Δραγουμάνος, Αφέντης κι αν σταθής,
ο Τύραννος αδικώς σε κάμει να χαθής·

δουλεύεις όλ' ημέρα σε ό,τι κι αν σοι πη,
κι αυτός πασχίζει πάλιν το αίμα σου να πη.

Από το Θούριο

Άρθρον 1. Ο σκοπός όπου απ' αρχής κόσμου οι άνθρωποι συμμαζώχτηκαν από τα δάση την πρώτη φορά, δια να κατοικήσουν όλοι μαζί κτίζοντας χώρες και πόλεις, ήταν για να αλληλοβοηθιούνται και να ζούνε ευτυχισμένοι, και όχι να αλληλοτρώνονται ή να ρουφά το αίμα τους ένας. Τότε έκαμαν βασιλέα για να αγρυπνεί για τα συμφέροντά τους, για να είναι βέβαιοι στην απόλαυση των φυσικών δικαίων, τα όποια δεν έχει την άδεια να τους τα αφαιρέσει κανένας επί της γης.

Άρθρον 2. Αυτά τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον το να είμαστε όλοι ίσοι και όχι ο ένας ανώτερος από τον άλλο· δεύτερο να είμαστε ελεύθεροι, και όχι ο ένας σκλάβος του άλλου· τρίτο να είμαστε σίγουροι στη ζωή μας και κανένας να μη μπορεί να μας την πάρει άδικα και κατά τη φαντασία του· και τέταρτον την περιουσία που κατέχουμε κανένας να μη μπορεί να μας την αγγίξει, αλλά να είναι δική μας και των κληρονόμων μας.

Άρθρον 3. Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, κατά φυσικό λόγο είναι ίσοι. Όταν φταίξει κάποιος, οποιασδήποτε θρησκείας και αν είναι, οποιασδήποτε κατάστασης, ο νόμος είναι ο αυτός για το πταίσμα και αμετάβλητος· ήτοι δεν τιμωρείται ο πλούσιος λιγότερο και ο πτωχός περισσότερο για το αυτό σφάλμα, άλλα ίσια ίσια.

Ρήγα, *Νέα πολιτική διοίκησης των κατοίκων της Ρούμελης*, 1797.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

Γίνεται σύντομη παρουσίαση στους μαθητές/ -τριες της κατάστασης στη Βαλκανική χερσόνησο, όπου οι Έλληνες και άλλοι λαοί ζουν υπό Οθωμανική κυριαρχία. Στο πλαίσιο αυτό περιγράφονται οι προσπάθειες του Ρήγα να αφυπνίσει τους υπόδουλους Έλληνες, καθώς και το σχέδιο του για μια νέα πολιτεία.

Δίνονται στους/ -ις μαθητές/ -τριες κείμενα του Ρήγα και τους ζητάμε να επισημάνουν τις βασικές του ιδέες.

Αν οι μαθητές/-τριες εργάζονται σε ομάδες, η κάθε ομάδα επεξεργάζεται την πηγή που της έχει δοθεί και στο τέλος ο/η εκπρόσωπος της παρουσιάζει τα βασικά σημεία της εργασίας. Αν οι μαθητές/ -τριες εργάζονται ατομικά τότε ο εκπαιδευτικός δίνει το λόγο σε όσους το ζητήσουν, παρουσιάζουν τα βασικά σημεία της εργασίας τους και τα γράφουν στον πίνακα.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/ -τριες κατανόησαν τις βασικές ιδέες του Ρήγα Φεραίου.

Βιβλιογραφία

Αξελός Λουκάς (2003) *Ρήγας Βελεστινλής*. Αθήνα: Στοχαστής.

Κιτρομηλίδης Πασχάλης (2003) *Ρήγας Βελεστινλής: Θεωρία και πράξη*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, <http://ime.gr>

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Το μάθημα της Ιστορίας - Γενική Σκοποθεσία

Βασικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι η διαμόρφωση ενεργών δημοκρατικών πολιτών με ιστορική κριτική σκέψη και συνείδηση. Για να αναπτυχθεί στους μαθητές η ιστορική κριτική σκέψη απαιτείται η κατάκτηση ιστορικών γνώσεων σε συνδυασμό με την κατανόηση ιστορικών όρων και εννοιών, έτσι ώστε αυτοί να είναι σε θέση να χειριστούν τις γνώσεις τους, να μπορούν να γενικεύουν και να είναι - στο βαθμό που τους επιτρέπει η ηλικία και το πνευματικό τους επίπεδο - ιστορικά εγγράμματοι (ιστορικός γραμματισμός).

Με την διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση επιδιώκεται οι μαθητές να αναπτύξουν την ιστορική τους σκέψη μέσω της μελέτης του παρελθόντος. Επιπροσθέτως, επιδιώκεται: α) η ενεργοποίηση του συναισθήματος και της φαντασίας των μαθητών και β) η απόκτηση, από μέρους τους, συνείδησης της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας.

2. Μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης

Η διδασκαλία της Ιστορίας στο ΠΣ βασίζεται στις σύγχρονες θεωρίες μάθησης του κοινωνικο-πολιτισμικού κονστρουκτιβισμού. Η μάθηση αναδεικνύεται ως μια διαδικασία κατασκευής της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι αλληλεπιδρούν σε ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης και δομούν τη γνώση πάνω στα υπάρχοντα γνωστικά σχήματα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτού του τύπου τη μάθηση είναι βοηθητικός και υποστηρικτικός. Η έννοια της υποστήριξης βασίζεται στην κοινωνικο-πολιτισμική θεωρία και βασική της αρχή αποτελεί η Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης (ΖΕΑ) (Zone of Proximal Development), η απόσταση δηλ. μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται ο μαθητής σε μια συγκεκριμένη γνωστική περιοχή (αυτό που μπορεί να επιτύχει μόνος του) και του επιπέδου που ο μαθητής μπορεί να επιτύχει αν δεχθεί βοήθεια από πιο έμπειρους ενήλικους ή συνομήλικους (peers) στο να εσωτερικεύσει τα αντίστοιχα νοήματα (Vygotsky, 1978). Η ΖΕΑ έχει γίνει συνώνυμο στη βιβλιογραφία με τον όρο «σκαλωσιά» (scaffolding) ή «πλαίσιο στηρίγματος» (Κόμης, 2004). Η έννοια αυτή περιλαμβάνει όλα όσα προσφέρει ο εκπαιδευτικός στον μαθητή προκειμένου να τον υποστηρίξει και να τον εφοδιάσει με τρόπο τέτοιο, ώστε ο τελευταίος να καταστεί ικανός να προχωρήσει σε ένα επόμενο/ανώτερο επίπεδο από αυτό στο οποίο βρίσκεται, ενώ ο πρώτος αποσύρει σταδιακά τη βοήθειά/υποστήριξή του. Η θεωρία αυτή έχει σημαντική επίδραση στη συνεργατική μάθηση, καθώς προάγει την αντίληψη ότι τα μέλη μιας ομάδας πρέπει να έχουν διαφορετικά επίπεδα ικανότητας, για να μπορούν οι προχωρημένοι μαθητές να βοηθούν τους λιγότερο ικανούς να λειτουργήσουν εντός της ΖΕΑ.

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις της ιστορικής εκπαίδευσης έχουν σταδιακά εμπλουτιστεί με μεθόδους και τεχνικές όπως τα σχέδια μαθήματος, η εφαρμογή εκπαιδευτικών σεναρίων και η αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και έχουν υιοθετήσει διδακτικές πρακτικές που προάγουν την ομαδική εργασία, την αποκαλυπτική - διερευνητική μάθηση και τη βιωματική μάθηση. Ειδικότερα, οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται στο ΠΣ στοχεύουν να ασκήσουν τους μαθητές στη διερευνητική μάθηση στην υλοποίηση της οποίας συμβάλλουν:

- 5. Η αξιοποίηση των πηγών:** Στους μαθητές του Δημοτικού - πάντα με τη δέουσα προσοχή που επιβάλλει η ηλικιακή αυτή ομάδα - ως ιστορικές πηγές μπορούν να αξιοποιηθούν οπτικές πηγές (χάρτες, ζωγραφικοί πίνακες, φωτογραφίες, αφίσες, κόμικς), προσεχτικά επιλεγμένες από τον εκπαιδευτικό, οι οποίες λειτουργούν ενισχυτικά στη διδακτική διαδικασία και μπορούν να δώσουν διαφορετικές πληροφορίες και δυνατότητες ερμηνείας από αυτές που δίνει το βασικό εκπαιδευτικό υλικό (Παληκίδης, 2007). Η αξιοποίησή τους σε

ποικίλες δραστηριότητες (παρατήρησης, συζήτησης, περιγραφής, ερμηνείας, σύγκρισης, συσχέτισης με άλλες πηγές, αντιπαραβολής, χαρακτηρισμών προσώπων, σύνθεσης απόψεων) επιτρέπει στους μικρούς μαθητές να αρχίσουν να συνειδητοποιούν την αξία των εικόνων (οπτικός γραμματισμός) ως προς την άντληση πληροφοριών, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την κατανόηση του παρελθόντος.

Η αξιοποίηση των ακουστικών πηγών (ντοκουμαντέρ, τηλεοπτικές ταινίες) μπορεί να συμβάλει θετικά στη διδασκαλία της Ιστορίας, καθώς βοηθούν να δοθεί μια αίσθηση συγκεκριμενοποίησης των μακρινών γεγονότων, παρέχουν λεπτομέρειες για τις πιθανές σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων εκείνης της εποχής και μπορούν να θεωρηθούν πηγές πρωτογενών ιστορικών στοιχείων (Μαυροσκούφης, 2005). Στη χρήση όμως των ακουστικών πηγών είναι καταλυτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού, ο οποίος θα πρέπει να έχει ελέγξει εκ των προτέρων το υλικό που θα χρησιμοποιήσει ως προς το γενικότερο πλαίσιο που κατασκευάστηκε αυτό, τον φορέα που το έφτιαξε, το κοινό για το οποίο δημιουργήθηκε, τον σκοπό της δημιουργίας του, την εγκυρότητα των ιστορικών πληροφοριών που μεταφέρει, τους πιθανούς αναχρονισμούς, τις αντιλήψεις που πρεσβεύουν οι συντελεστές της πηγής και να το επεξεργαστεί με τους μαθητές κριτικά και σε σχέση με το σχολικό εγχειρίδιο.

Επίσης, η αξιοποίηση των απτικών πηγών με επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς/ιστορικούς χώρους με επιτόπια παρατήρηση/έρευνα σε ανθρώπινα λείψανα, εργαλεία, όπλα, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, ενδύματα, παιδικά παιχνίδια, κατάλοιπα του βιομηχανικού πολιτισμού μιας εποχής επιτρέπουν στους μαθητές να «συνδιαλεχθούν» με το παρελθόν πιο αποτελεσματικά. Η επίσκεψη σε ένα μουσείο ή έναν αρχαιολογικό χώρο δίνει την ευκαιρία στους μικρούς μαθητές να έχουν άμεση επαφή με το θέμα που έχουν διδαχθεί, να το εντάξουν στο αυθεντικό του περιβάλλον, να προβληματιστούν γύρω απ' αυτό και να αλληλεπιδράσουν με αυτό. Οι επισκέψεις αυτές, όμως για να έχουν αποτέλεσμα απαιτούν καλή προετοιμασία από την πλευρά του εκπαιδευτικού με οργανωμένες ξεναγήσεις, φύλλα εργασίας, απόδοση ρόλων και άμεση ενεργητική εμπλοκή των μαθητών. Ακόμη, η συμμετοχή σε προγράμματα/επισκέψεις σε πάρκα προσομοίωσης ιστορικών γεγονότων/περιόδων ευνοούν την ενεργητική και βιωματική μάθηση πέρα από το σχολείο και μέσα από το παιχνίδι (Pluckrose, 1991). Οι επισκέψεις αυτές μπορούν να συνδεθούν και με την τοπική ιστορία, η μελέτη της οποίας, αναδεικνύει την ιστορικότητα του τοπίου, την οργανική σχέση του με τον άνθρωπο και συνδέει το σχολείο με την τοπική κοινωνία. Η προσέγγιση της τοπικής ιστορίας μπορεί να γίνει με βιωματικές δράσεις και σχέδια ερευνητικών εργασιών που βασίζονται σε ανοιχτές διαδικασίες μάθησης. Οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν και να αναπτύξουν υλικό για να αναπτύξουν μια δράση. Μέσα από την αλληλεπίδραση με το παρελθόν, αυτοί καταφέρνουν να εκτιμήσουν το παρόν τους. Έτσι ο τόπος τους μπορεί να συνδεθεί με τη γενική ιστορία, μέσω π.χ. ενός ήρωα ή ενός μνημείου. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εμπλέξει τους μαθητές σε μεθόδους ιστορικής έρευνας και αναζήτησης αναφορικά με τον τοπικό ήρωα ή το τοπικό μνημείο, ώστε να υλοποιήσουν αυτοί ένα πρόγραμμα (πολιτιστικό, περιβαλλοντικό, κτλ) σε σχέση με τα παραπάνω, το οποίο θα παρουσιάσουν στην τοπική κοινωνία.

Το διαδίκτυο στις μέρες μας εξελίσσεται σε σημαντικό πόρο για τη διδασκαλία της Ιστορίας, καθώς παρέχει στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές πρόσβαση σε μια ποικιλία πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών - γραπτές, οπτικές, ηχητικές και κινούμενες αποτυπώσεις. Οι διαδικτυακές πηγές επιτρέπουν πρόσβαση σε αξιόπιστους ιστοχώρους (websites) (πανεπιστήμια, διεθνείς ενώσεις ιστορικών, μουσεία) αλλά και σε ιστοχώρους που δεν έχουν ελεγχθεί για την αξιοπιστία τους. Για το λόγο αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να τις ελέγχει ως προς την αυθεντικότητα και την αξιοπιστία τους, πριν τις χρησιμοποιήσει

στη διδακτική διαδικασία, καθώς δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο όπου διαδικτυακές πηγές περιέχουν παραποιημένες πληροφορίες.

- 6. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία:** Σύμφωνα και με τις γενικές αρχές του ΠΣ για το μάθημα της Ιστορίας προκρίνεται η συνολική εμπλοκή των μαθητών στο μάθημα της Ιστορίας ως μικρών ερευνητών. Προκειμένου να επιτευχθεί η ενίσχυση της μαθητικής πρωτοβουλίας, η συνεργατική μάθηση και ο κριτικός αναστοχασμός, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό στην ηλικία των οχτώ (8) ετών, απαιτείται η υιοθέτηση μεθόδων, όπως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Στο παραδοσιακό σχολείο και στη «δασκαλοκεντρικού» τύπου διδασκαλία η μαθησιακή διαδικασία οργανωνόταν γύρω από μονολογικές διδασκαλίες και κατευθυνόμενο διάλογο, με τον ρόλο του εκπαιδευτικού και τον βαθμό ελέγχου της όλης διαδικασίας να κυριαρχούν σε σχέση με τον ρόλο των μαθητών. Αντίθετα στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία η οργάνωση και διεξαγωγή της διδακτικής διαδικασίας στηρίζεται στη δυναμική των διαμαθητικών σχέσεων. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει την αυτενέργεια των μαθητών, οι οποίοι μέσα από ομαδικές εργασίες δομούν την ιστορική γνώση και την προσεγγίζουν κριτικά και εξασφαλίζει, όταν ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, σημαντικά την ενεργητική εμπλοκή των μαθητών. Τέλος, επιλύει ικανοποιητικά οργανωτικά προβλήματα της διαδικασίας της διδασκαλίας, όπως το πρόβλημα της αξιοποίησης του χρόνου εμπλοκής των μαθητών στο μάθημα και το πρόβλημα της ανομοιογένειας της τάξης (Ματσαγγούρας, 1995). Ασφαλώς, η μέθοδος αυτή δεν αποτελεί πανάκεια αλλά συνεπάγεται κάποια νέα ζητήματα προς διαχείριση για τον εκπαιδευτικό, όπως τον παιδαγωγικό θόρυβο, το μέγεθος των ομάδων, τον τρόπο σχηματισμού τους, τον τρόπο εσωτερικής λειτουργίας τους, τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους, το παραδοτέο έργο τους, την αξιολόγησή του και τη διαχείριση του χρόνου που δεν πρέπει να ποικίλει ανάλογα με τη δυναμική της κάθε ομάδας, γιατί η διάρκεια της διδακτικής ώρας δεν είναι κάτι που δύναται να τεθεί υπό διαπραγμάτευση με τους μαθητές.
- 7. Η διαθεματικότητα:** Μια, ακόμη, μέθοδος διδασκαλίας που προτείνεται στο ΠΣ είναι τα διαθεματικά σχέδια εργασίας. Αυτά παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα, όπως ότι εστιάζουν στη διαδικασία μάθησης και όχι στο αποτέλεσμα, στηρίζονται στην ομαδική εργασία, αξιοποιούν υπάρχουσες και νέες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή και τον προσωπικό ρυθμό μάθησης. Η διαθεματική προσέγγιση συνεισφέρει στην ολιστική προσέγγιση της γνώσης και ευνοεί τη συνδιδασκαλία διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων. Το ΠΣ της Ιστορίας του Δημοτικού είναι ανοιχτό στη διακειμενικότητα, επομένως στη διδακτική χρήση διαφορετικών ιστορικών κειμένων/πηγών. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσεγγίζει διαθεματικά τα θέματα αλλά να μεριμνά να μη χαθεί ο αυτοτελής και διακριτός ρόλος της Ιστορίας και να μη απολεσθεί η ταυτότητα του μαθήματος.
- 8. Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ):** Ένας παράγοντας που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διδασκαλία της Ιστορίας είναι ότι οι μαθητές σήμερα έχουν διαφορετικές προσλαμβάνουσες από τους μαθητές των προηγούμενων ετών, καθώς η επαφή τους με την τεχνολογία έχει διαμορφώσει νέες ταυτότητες μαθητών (Κουτσογιάννης, 2012). Οι δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ και πιο συγκεκριμένα το Web2.0 έχουν ενσωματωθεί σε σημαντικό βαθμό στη σχολική πρακτική, καθώς μπορούν να προσφέρουν πολλαπλώς στους μικρούς μαθητές, μέσα από την πρόσβαση σε ιστορικές πηγές, ιστορικό υλικό, σε διαδικτυακά συνεργατικά εργαλεία, σε ιστοσελίδες ή/και ιστολόγια. Το σημαντικό στοιχείο της συνεισφοράς των ΤΠΕ είναι ότι οι μαθητές σταδιακά συνειδητοποιούν πως από απλοί καταναλωτές γνώσεων ανάγονται σε δημιουργούς νέας γνώσης και μπορούν να διαμοιράζουν το ψηφιακό υλικό που οι ίδιοι παράγουν σε όλη τη διαδικτυακή κοινότητα. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για την εφαρμογή καινοτόμων ιδεών με τη χρήση των ΤΠΕ στην διδασκαλία της Ιστορίας είναι η μετατόπιση του ίδιου του

εκπαιδευτικού από τον παραδοσιακό του ρόλο σε ρόλο μετασχηματιστή της μαθησιακής διαδικασίας, ώστε να μπορέσει να εμπνεύσει στους μαθητές μια νέα θεώρηση της διδακτικής διαδικασίας με τη συνδρομή των ΤΠΕ.

Παρά το γεγονός ότι έως το πρόσφατο παρελθόν η διδασκαλία της Ιστορίας χαρακτηριζόταν από σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της αξιοποίησης των ΤΠΕ, πλέον εκτιμάται ότι αυτές μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικά μέσα από μια σειρά λογισμικά, εργαλεία (δημιουργία ψηφιακών χρονογραμμών, διαδραστικών χαρτών, ψηφιακών αφηγήσεων, εννοιολογικών χαρτών, ιστοεξερευνήσεων, ψηφιακών κολάζ και παζλ) και άλλες εφαρμογές (εικονικές περιηγήσεις, ηχογραφημένες αφηγήσεις, διαδραστικές παρουσιάσεις) που κάνουν τη διδασκαλία ελκυστική και αλληλεπιδραστική για τους μαθητές. Επιπλέον, σε αυτό συνέβαλε η ανάρτηση σεναρίων για την ιστορία με τη χρήση ΤΠΕ και η αλλαγή στον τρόπο δημοσιοποίησης των σχολικών βιβλίων από το Ψηφιακό Σχολείο (<http://dschool.edu.gr/>), στην ενότητα «Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία», όπου οι μαθητές μπορούν να γνωρίσουν έναν άλλο τρόπο εμφάνισης του σχολικού εγχειριδίου. Καθώς, επίσης, βρίσκονται σε φάση εμπλουτισμού με ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο για την Ιστορία τόσο τα Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία όσο και το Αποθετήριο Μαθησιακά Αντικείμενα της οικογένειας Φωτόδεντρο, αναμένεται να αυξηθεί το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών να εντάσσουν στη διδασκαλία τους έτοιμο εκπαιδευτικό ψηφιακό περιεχόμενο που σύντομα θα βρίσκεται αναρτημένο στους παραπάνω ιστότοπους.

Ιδιαίτερη προσοχή όμως θα πρέπει να δοθεί στον τρόπο αξιοποίησης των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας, καθώς κάποιες φορές οι παρεμβάσεις των εκπαιδευτικών κινούνται στην κατεύθυνση της εργαλειακής χρήσης των νέων ψηφιακών μέσων, δηλαδή τα ψηφιακά αυτά μέσα εντάσσονται στη λογική της αξιοποίησης των ΤΠΕ σε εντελώς παραδοσιακό πλαίσιο, με τη λογική του βιβλίου ή με επιφανειακή χρήση της πολυτροπικότητας για λόγους εντυπωσιασμού, χωρίς αναστοχαστική διάθεση. Σημαντική όμως είναι η ενίσχυση της λειτουργικής διάστασης της ενσωμάτωσης των ψηφιακών μέσων και της κριτικής - αναστοχαστικής προσέγγισης που αποσκοπεί στην καλλιέργεια ενός ψηφιακού κριτικού γραμματισμού. Πιο απλά, οι μαθητές αξιοποιούν τα ψηφιακά μέσα και αναστοχάζονται για τον τρόπο χρήσης τους, με αποτέλεσμα να κατακτούν σταδιακά τη δυνατότητα κριτικής ανάγνωσης και ένταξης των ΤΠΕ στον κόσμο γύρω τους. Όλα τα παραπάνω βέβαια θα πρέπει πάντα να είναι προσαρμοσμένα στο μαθητικό προφίλ της τάξης και στις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

3. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, αποτελεί βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, καθώς μπορεί να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά και να δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες τόσο για το βαθμό επίτευξης των επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων της κάθε ενότητας όσο και για την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών και μέσων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία. Αποτελεί σημαντικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας, καθώς είναι ο συνεκτικός ιστός όλων των μερών της και τη διατρέχει από την αρχή ως το τέλος. Μέσα από την αξιολόγηση ελέγχεται ο βαθμός κατανόησης πληροφοριών, η εφαρμογή τους στην επίλυση προβλημάτων, η ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της κριτικής σκέψης, της συνθετικής ικανότητας και της φαντασίας των μαθητών. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται κατά την αξιολόγηση, ώστε να ελέγχονται όχι μόνο οι γνώσεις που αποκτώνται κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας - χαρακτηριστικό από το οποίο ταλανίζεται η ελληνική εκπαίδευση - αλλά και οι δεξιότητες και οι στάσεις που καλλιεργούνται στους μαθητές. Έτσι μπορούν να ελέγχονται δεξιότητες διερεύνησης ιστορικών πηγών, αξιοποίησής τους για άντληση πληροφοριών, καλλιέργειας συναισθήματος, συζήτησης, συνεργασίας, παραγωγής ομαδικών προϊόντων, αυτενέργειας, παρουσίας ομαδικών εργασιών

στην ολομέλεια της τάξης. Ακόμη, μπορεί να ελέγχεται με την αξιολόγηση η ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στην ελληνική μυθολογία και τις ελληνικές αρχαιότητες, σε επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, στην αποδοχή και το σεβασμό της ιστορίας και του πολιτισμού άλλων λαών. Αυτονόητο είναι ότι οι δεξιότητες αυτές έχουν καλλιεργηθεί προηγούμενα κατά τη φάση της διδασκαλίας μέσα από δραστηριότητες που περιέχονται στο ΠΣ αλλά και άλλες εκτός αυτού με πολυμορφικό υλικό που ο εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει για να εξυπηρετήσει τους παραπάνω στόχους. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι επίσης η αξιολόγηση να είναι αντικειμενική και έγκυρη, να παρέχεται στους μαθητές ο απαιτούμενος σχολικός χρόνος για αυτήν, να έχει δομηθεί πάνω στις βασικές παιδαγωγικές αρχές και να είναι σαφής ως προς το περιεχόμενό της, ιδιαίτερα όταν απευθύνεται σε μαθητές οχτώ (8) ετών, οι οποίοι δεν έχουν μεγάλη εξοικείωση ακόμη με τέτοιου είδους πρακτικές.

Στόχευση του ΠΣ είναι ο περιορισμός της αποστήθισης, της αναπαραγωγής ιστορικών γνώσεων και της άσκοπης και παραθετικής γεγονοτολογίας από τους μαθητές και η ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, της κατανόηση ιστορικών εννοιών και γνώσεων, της ανάπτυξης της ιστορικής κριτικής σκέψης (ιστορικές έννοιες, συσχετισμοί, απλές γενικεύσεις), καθώς και δεξιοτήτων ιστορικής ερμηνείας με παράλληλη καλλιέργεια κοινωνικών και πολιτισμικών δεξιοτήτων. Η αξιολόγηση θα πρέπει λοιπόν να κινείται προς αυτούς τους άξονες και να είναι σύμφωνη με το αντιληπτικό επίπεδο της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. Αυτή αποτελεί συνεχή και ανοικτή διαδικασία και δύναται να έχει πολλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως προφορική και γραπτή εξέταση με έμφαση στην καλλιέργεια της αφηγηματικής ικανότητας, η οποία πρέπει να καλλιεργηθεί στη συγκεκριμένη ηλικία, με διαθεματικές εργασίες, με δραστηριότητες οργάνωσης εκθέσεων, κατασκευής χαρτών, μακετών, ειδωλίων, σύνταξη φανταστικών ιστορικών εγγράφων, εφημερίδων κλπ. Ακόμη, μπορεί να είναι διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική, και να έχει προφορική ή/και γραπτή μορφή.

Η διαγνωστική αξιολόγηση μπορεί να διεξάγεται ατομικά ή/και ομαδικά και να πραγματοποιείται στην αρχή κάθε θεματικής ενότητας, ώστε ο εκπαιδευτικός να ανιχνεύει τις πρότερες γνώσεις των μαθητών και να τις χρησιμοποιεί για να δομήσει τη νέα γνώση. Η διαμορφωτική αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια επεξεργασίας των θεματικών εννοιών, ώστε να ανιχνεύεται ο βαθμός κατανόησης της ύλης και ο βαθμός ικανοποίησης των διδακτικών στόχων που έχουν τεθεί από το ΠΣ και να επανακαθορίζεται η πορεία της διδακτικής πράξης. Μπορεί να έχει τη μορφή της προφορικής συζήτησης, των γραπτών φύλλων εργασίας, των ασκήσεων εμπέδωσης και της αυτοαξιολόγησης των αποκτηθέντων γνώσεων και μπορεί να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό. Η τελική αξιολόγηση πραγματοποιείται στο τέλος μιας θεματικής ενότητας ή κάποιων συναφών διδακτικών εννοιών και συνεισφέρει στην αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων αλλά και του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη κριτικής ιστορικής σκέψης και συνείδησης. Προς την κατεύθυνση αυτή η αξιολόγηση των μαθητών του Δημοτικού μπορεί να γίνεται με προφορικές ή/και γραπτές ερωτήσεις, οι οποίες θα πρέπει να στοχεύουν στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου θεωρούνται ότι πληρούν το κριτήριο της αντικειμενικότητας και προσφέρονται για αξιολόγηση ευρείας κλίμακας. Ωστόσο είναι μηχανιστικού τύπου και δεν ανταποκρίνονται σε στόχους υψηλού επιπέδου. Αντίθετα οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου συνεισφέρουν στην ισόρροπη απόκτηση ιστορικών γνώσεων και στην κριτική αξιοποίησή τους.

Τα κριτήρια αξιολόγησης για τους μαθητές του Δημοτικού θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν εργασίες συμπλήρωσης κειμένου, επιλογής σωστού-λάθους, αντιστοίχισης-σύζευξης, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμησης-κατάταξης σύμφωνα με κριτήρια που έχει θέσει ο εκπαιδευτικός, λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης ακροστιχίδας, σύντομης απάντησης ή οποιασδήποτε άλλης μορφής ο εκπαιδευτικός εκτιμά ότι ταιριάζουν στο μαθησιακό προφίλ της τάξης του.

Τέλος, μπορούν να συμπεριληφθούν μορφές αυτοαξιολόγησης του έργου που παράγαν οι μαθητές σε ατομικό ή/και ομαδικό επίπεδο αλλά και ετεροαξιολόγησης από την υπόλοιπη τάξη με στόχο την ενσυνείδητη κατανόηση και συναντίληψη της μαθησιακής τους πορείας. Όλες οι παραπάνω μορφές αξιολόγησης μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο της όλης διδακτικής διαδικασίας, να ανατροφοδοτήσουν τον εκπαιδευτικό και να τον οδηγήσουν σε αναστοχασμό και τροποποίηση ή/και βελτίωση των μεθόδων που αξιοποιεί στην τάξη.

5. Βιβλιογραφικές αναφορές

Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Κουτσογιάννης, Δ. (2012). Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης. Στο: *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*. Α.Π.Θ.. 208-2. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.

Ματσαγγούρας, Η. (1995). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Μαυροσκούφης, Κ. Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Παληκίδης, Α. (2007). «Η εικονογράφηση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας». Στο: Α. Ανδρέου (επιμ.). *Η διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Pluckrose, H. (1991). *Children Learning History*. England: Basil Blackwell Ltd

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Σημείωση: Στο παραπάνω κείμενο το αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής κ.ο.κ.) χρησιμοποιείται καταχρηστικά για λόγους οικονομίας.

Β΄ ΜΕΡΟΣ
ΣΕΝΑΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Σχέδια μαθημάτων - σενάρια διδασκαλίας

Με τον όρο «σχέδιο μαθήματος» νοείται η λεπτομερής περιγραφή μιας διδασκαλίας. Η περιγραφή αυτή ως επί το πλείστον εστιάζεται στην καταγραφή των φάσεων/σταδίων μιας διδασκαλίας.

Με τον όρο «διδακτικό σενάριο», νοείται η λεπτομερής καταγραφή/περιγραφή μιας διδακτικής πορείας με συγκεκριμένο (α) γνωστικό αντικείμενο, (β) εκπαιδευτικούς στόχους, (γ) διδακτικές πρακτικές. Ένα διδακτικό σενάριο μπορεί να έχει χρονική διάρκεια μεγαλύτερη της μιας διδακτικής ώρας και υλοποιείται μέσα από μια σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αποτελούν λειτουργικά τμήματα του σεναρίου και μπορεί να είναι απλές ή περισσότερο σύνθετες.

Παρά τις μικρές διαφορές τους, στη σύγχρονη διδακτική, οι δυο όροι τείνουν να ταυτιστούν. Ως εκ τούτου ο όρος που χρησιμοποιείται παρακάτω αφορά σε σχέδια μαθήματος – σενάρια.

Επισήμανση: Κάποια από τα σχέδια μαθήματος - σενάρια που ακολουθούν προτείνουν απλά λογισμικά και εφαρμογές (ανήκουν σε αυτά που διδάσκονται στην επιμόρφωση β' επιπέδου) που δεν απαιτούν ιδιαίτερες γνώσεις ΤΠΕ. Ωστόσο ο εκπαιδευτικός που θα τα εφαρμόσει μπορεί να τα αντικαταστήσει με άλλα της προτίμησής του ή να υλοποιήσει κάποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες σε έντυπο υλικό (απλό φύλλο χαρτί), αν αυτό κρίνει αυτό ταιριάζει στον ίδιο και το προφίλ της τάξης του. Η διάρκεια των σχεδίων μαθήματος - σεναρίων είναι ενδεικτική. Τα προτεινόμενα φύλλα εργασίας έχει γίνει προσπάθεια να είναι σύντομα και περιεκτικά, ώστε να μπορούν να αναγνωστούν από τους μαθητές σε εύλογο χρόνο και να μην λειτουργούν αποθαρρυντικά γι αυτούς, εξαιτίας του όγκου τους.

Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 1: Η Κοσμογονία

Θεοί και θεές του Ολύμπου

Διατιθέμενος Χρόνος: 1 διδακτική ώρα

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών είναι οι μαθητές:

- Να γνωρίζουν τους θεούς και τις θεές του Ολύμπου
- Να γνωρίζουν τα σύμβολα των θεών, τις μεταξύ τους σχέσεις καθώς και τους επικρατούντες τρόπους λατρείας - τελετουργίας των αρχαίων Ελλήνων

Επισήμανση: Επιπλέον στόχοι που καλλιεργούνται στο σενάριο είναι:

- Η ανάπτυξη επιχειρηματολογικού λόγου και η βελτίωση των αδυναμιών των μαθητών στη δεξιότητα αυτή
- Η κινητοποίηση της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ατομική εργασία, Εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Εικονογραφημένα βιβλία που αναπαριστούν τη ζωή στον Όλυμπο, τις σχέσεις των θεών μεταξύ τους και τα σύμβολά τους

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη ενότητα αποτελεί την πρώτη ενότητα του μαθήματος της Ιστορίας, με το οποίο οι μαθητές έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή επιλέγεται μια παιγνιώδη δραστηριότητα που θα αναπτύξει τη φαντασία και δημιουργικότητα των μαθητών και θα τους εισαγάγει ομαλά στο μάθημα της Ιστορίας.

Αφόρμηση/Σύνδεση

Το σενάριο μπορεί να συνδεθεί με το προηγούμενο μάθημα που αναφέρεται στο τι πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες για τη γένεση του κόσμου και να έλθει ως συνέχεια αυτού.

Διδακτική Επεξεργασία

4. **Παρουσίαση και περιγραφή της σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα.** Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές στην ολομέλεια σχετικά με τις σχέσεις των θεών, τα χαρακτηριστικά, τα σύμβολά τους, τα προτερήματα και τα ελαττώματά τους, αφηγείται ή/και διαβάζει κάποιους μύθους της επιλογής του που αφορούν στα παραπάνω και επιδεικνύει στην ολομέλεια εικονογραφημένο σχετικό με το θέμα υλικό. Στη συνέχεια εξηγεί στους μαθητές ότι η εργασία που θα ακολουθήσει θα είναι ατομική και θέτει ως

αποστολή της τάξης τη δημιουργία εικόνων από τη ζωή των θεών, οι οποίες θα αποτελέσουν το περιεχόμενο βιβλίου που θα αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και θα παρουσιαστεί σε άλλα τμήματα του σχολείου.

5. **Ατομική εργασία:** Οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν μια ζωγραφιά σε χαρτί Α4 από κάποια σκηνή που φαντάζονται ότι διαδραματίζεται στον Όλυμπο με πρωταγωνιστές τους θεούς, τις θεές του Ολύμπου και τα σύμβολα εξουσίας τους. Στόχος είναι να αποδώσουν ελεύθερα πώς αυτοί φαντάζονται τη ζωή στον Όλυμπο, τις σχέσεις των θεών μεταξύ τους και να διαπιστωθεί ο βαθμός κατανόησης των μύθων που αφηγήθηκε/διάβασε ο εκπαιδευτικός. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αυτοσχεδιάσουν και να απολαύσουν αισθητικά τις δημιουργίες τους. Στη συνέχεια καλούνται να τιτλοφορήσουν τη ζωγραφιά τους ανάλογα με το περιεχόμενό της.
6. **Εργασία στην ολομέλεια:** Οι μαθητές αφού ολοκληρώσουν τις δημιουργίες τους, καλούνται να συνθέσουν με αυτές ένα βιβλίο. Εξηγείται στους μαθητές η δομή του έντυπου βιβλίου, ότι δηλ. πρέπει να υπάρχει σε αυτό εξώφυλλο, πίνακας περιεχομένων, εικόνες, ονόματα συγγραφέων και εικονογράφων. Οι μαθητές δημιουργούν το βιβλίο, ορίζουν εκπροσώπους, οι οποίοι παρουσιάζουν το τελικό προϊόν της τάξης σε άλλα τμήματα του σχολείου και το αναρτούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά στους άξονες της γνωριμίας με τους θεούς και τις θεές του Ολύμπου, της κατανόησης των συμβόλων και των τόπων λατρείας τους, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους, της ικανότητάς τους να αποδίδουν με λόγια αυτό που έχουν εκφράσει με εικόνες και της δεξιότητας να παρουσιάζουν ένα ομαδικό έργο σε ακροατήριο. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Μπορεί να λειτουργήσει διαμορφωτικά και εφόσον ο εκπαιδευτικός διαπιστώσει ότι κατά τη δημιουργία της ζωγραφιάς οι μαθητές έχουν κάποιες δυσκολίες να αντιστοιχίσουν τα σύμβολα με τους θεούς και τις θεές ή/και να αποδώσουν τις σχέσεις μεταξύ τους μπορεί να επανέλθει στην ενότητα με περισσότερες δραστηριότητες που θα εξυπηρετήσουν αυτούς τους στόχους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 1: Η Κοσμογονία

Θεοί και θεές του Ολύμπου

Ατομικό Φύλλο Εργασίας

1. Δημιουργούμε μία (1) εικόνα που να αναπαριστά μια σκηνή από τη ζωή των θεών στον Όλυμπο.
2. Στη ζωγραφιά μας γράψουμε έναν τίτλο σχετικό με το θέμα της.
3. Δημιουργούμε με τη βοήθεια του δασκάλου μας ένα βιβλίο.

Δεν ξεχνώ να αναφέρω: Τον τίτλο του βιβλίου, την ομάδα συγγραφής και εικονογράφησης και τα περιεχόμενα του βιβλίου μας.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 2: Οι ήρωες

2.1 Ο Ηρακλής

Οι άθλοι του Ηρακλή στην Πελοπόννησο

«Ταξίδι» στην άκρη της Γης

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι οι μαθητές:

- Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ήρωα-κυνηγού στο πρόσωπο του Ηρακλή
- Να κατανοούν τη σημασία των εννοιών: άθλος, δόξα, ήρωας

Επισημάνση: Επιπλέον στόχοι που καλλιεργούνται στο σχέδιο μαθήματος - σενάριο είναι οι μαθητές:

- να ανακαλέσουν τους άθλους του Ηρακλή και να τους συνδέσουν με βασικές λέξεις - κλειδιά
- να διακρίνουν την ιστορική πληροφορία μέσα από υβριδικά κειμενικά είδη
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν πληροφορίες και γνώσεις που απέκτησαν
- να έλθουν σε επαφή με την αξιολόγηση πολυτροπικών κειμένων

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Στο συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος - σενάριο ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει βασικές γνώσεις των εφαρμογών που προτείνονται, ώστε να μπορεί να εξυπηρετεί τους μαθητές κάθε φορά που αυτοί συναντούν δυσκολίες. Επίσης, συστήνεται να έχει ελέγξει τις ιστοσελίδες που προτείνει ως προς το υλικό που περιέχουν και την ενεργή ανταπόκρισή τους και να γνωρίζει τις βασικές αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, ώστε να δημιουργήσει τις ομάδες των μαθητών, από τη συνοχή των οποίων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιτυχία του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου.

Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν τη χρήση των βασικών συσκευών του Η/Υ, τη χρήση του διαδικτύου και τις βασικές λειτουργίες των λογισμικών που θα χρησιμοποιήσουν. Για το σκοπό αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει επιδείξει πριν την εφαρμογή του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου τις βασικές λειτουργίες των λογισμικών και να λειτουργεί επικουρικά προς τους μαθητές του κατά τη διάρκεια εφαρμογής. Ακόμη, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν εξοικειωθεί με την ομαδική εργασία, καθώς οι δραστηριότητες του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου λαμβάνουν χώρα σε ομαδική βάση και να έχουν αναπτύξει ικανότητες συνεργασίας, παράγοντες που συντείνουν στην επιτυχία της εφαρμογής.

Τέλος, το σχέδιο μαθήματος - σενάριο είναι σχεδιασμένο να υλοποιηθεί και με λιγότερο εξοπλισμό από τον προτεινόμενο, καθώς είναι έτσι δομημένο, ώστε οι δραστηριότητες να λειτουργούν

ανεξάρτητα επιτρέποντας στον εκπαιδευτικό να επιλέξει ή/και να παραμετροποιήσει εκείνες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών του.

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, εργασία στην ολομέλεια, διερευνητική μάθηση

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Το σχέδιο μαθήματος – σενάριο αφορμάται από τη διδακτική ενότητα «Ο Ηρακλής», η οποία περιγράφει τη ζωή και τους άθλους του ήρωα.

Διδακτική επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της κοινής σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Παρουσιάζεται στους μαθητές η προβληματική του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου που είναι η ενασχόληση με τους άθλους του Ηρακλή και η παρουσίαση τους με διαφορετικό τρόπο στην ολομέλεια της τάξης.

2. 1^ο Φύλλο εργασίας³ – Ομάδες. Κατά την πρώτη διδακτική ώρα οι μαθητές χωρίζονται σε 4 ομάδες μικτής ικανότητας των 3-4 ατόμων, στις οποίες οι ίδιοι δίνουν όνομα. Δίνεται στους μαθητές το 1ο κοινό για όλες τις ομάδες φύλλο εργασίας, στο οποίο η κάθε ομάδα καλείται να δημιουργήσει έναν εννοιολογικό χάρτη στο λογισμικό Inspiration ή στο διαδικτυακό λογισμικό <https://bubbl.us> (ή οποιοδήποτε άλλο ο εκπαιδευτικός εκτιμά ότι μπορεί να ικανοποιήσει τους στόχους του σχεδίου εργασίας – σεναρίου). Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές καλούνται γύρω από το όνομα του Ηρακλή να αναπτύξουν τους άθλους που αυτός πραγματοποίησε και στη συνέχεια τα ονόματα τα οποία εμπλέκονται σε αυτές. Οι εννοιολογικοί χάρτες επιτρέπουν την ενεργοποίηση της προγενέστερης γνώσης και την ενσωμάτωσή της στη νέα.

2η Διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Σύντομη συζήτηση για τους διαφορετικούς τρόπους παρουσίασης πληροφοριών.

Διδακτική επεξεργασία

1.2^ο Φύλλο εργασίας – Ομάδες. Κατά τη δεύτερη ώρα οι ομάδες - οι οποίες μπορεί να διατηρήσουν την ίδια σύνθεση ή να αλλάξουν - καλούνται να επεξεργαστούν το 2^ο κοινό για όλες τις ομάδες φύλλο εργασίας και να δημιουργήσουν, στη διαδικτυακή εφαρμογή www.wordle.net, «συννεφόλεξα» με καθένα από τους άθλους του Ηρακλή. Στόχος είναι με κάθε περιπέτεια να φτιάξουν ένα «συννεφόλεξο», στο οποίο θα περιέχονται λέξεις κλειδιά από τον άθλο στον οποίο αυτό αναφέρεται. Οι μαθητές των υπολοίπων ομάδων θα κληθούν να μαντέψουν σε ποιον άθλο αναφέρεται κάθε «συννεφόλεξο». Η επιτυχία ή μη θα δώσει την αφορμή για συζήτηση σχετικά με τις πληροφορίες που πρέπει να εμπεριέχονται σε ένα κείμενο και την ακρίβεια αυτών των πληροφοριών. Καθώς αναμένεται οι μαθητές να συναντούν κατά την παραπάνω επεξεργασία τις

3 Τα φύλλα εργασίας βρίσκονται στο Παράρτημα του παρόντος σχεδίου μαθήματος – σεναρίου και είναι κοινά για όλες τις ομάδες.

λέξεις άθλος, δόξα, ήρωας καλούνται να αναζητήσουν τις ερμηνείες τους είτε σε έντυπο λεξικό είτε σε ηλεκτρονικό και να δημιουργήσουν με αυτές προτάσεις, ώστε να καταστούν ικανοί να χρησιμοποιούν το παραπάνω λεξιλόγιο σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας.

2.Παρουσίαση. Αφού ολοκληρωθούν τα δύο (2) διαφορετικά φύλλα εργασίας, η κάθε ομάδα καλείται να παρουσιάσει τη δουλειά της στις άλλες ομάδες της τάξης ή/και σε άλλα τμήματα του σχολείου και να τεκμηριώσει (στο βαθμό που το επιτρέπει η ηλικία τους) τι διαφορετικό προσφέρει αυτή σε σχέση με τις άλλες. Η παρουσίαση του ίδιου θέματος με διαφορετικούς τρόπους θα επιτρέψει να γνωρίσουν οι μαθητές την πολυτροπικότητα, τους υβριδικούς τρόπους παρουσίασης ενός θέματος και την προστιθέμενη αξία των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας.

Τα φύλλα εργασίας μπορούν να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου, να εκτυπωθούν και να αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Δ. Αξιολόγηση

Το σχέδιο μαθήματος - σενάριο ακολουθεί τη χρονική κατανομή του ΠΣ γι αυτό και περιλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να υλοποιηθούν σε ένα δίωρο και στοχεύουν να ικανοποιήσουν τους διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί από αυτό. Η αυτονομία που υπάρχει στα φύλλα εργασίας επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να επιλέξει μέρος αυτών ή να τα παραμετροποιήσει ανάλογα με το προφίλ της τάξης και τις δυνατότητες των μαθητών του. Λειτουργεί επαναληπτικά ως προς τους άθλους, συμπληρωματικά και ισότιμα προς τους παραδοσιακούς γραμματισμούς (Χατζησαββίδης & Αλεξίου, 2012), φέρνει τους μαθητές σε επαφή με υβριδικά κειμενικά είδη μέσω των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και τους προτρέπει να τα αναπαραγάγουν.

Η επιλογή των κοινών φύλλων εργασίας στοχεύει τόσο στην καλλιέργεια ικανοτήτων ομαδικής εργασίας όσο και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτενέργειας και κριτικής προσέγγισης των γνώσεων που αποκτώνται μέσα από τις προς διδασκαλία ενότητες. Η γλώσσα τους είναι λιτή και περιεκτική, περιγράφοντας αναλυτικά τα βήματα που πρέπει να γίνουν, ώστε οι μαθητές να παραγάγουν την εργασία τους με τη λιγότερη δυνατή βοήθεια από τον εκπαιδευτικό. Στοχεύουν στην αξιολόγηση και λειτουργούν επαναληπτικά χωρίς να επιζητούν τη στείρα αποστήθιση αλλά εμπλέκοντας τους μαθητές σε δράσεις.

Ειδικότερα, η δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη αποσκοπεί στην ανάκληση της διδαχθέντων γνώσεων αλλά και στην κριτική αξιοποίησή τους, καθώς ζητείται από τα μέλη των ομάδων να συμπεριλάβουν σε αυτόν πέρα από τους άθλους και βασικές λέξεις που περιγράφουν αυτούς. Η δημιουργία «συννεφέλεξων» καλλιεργεί την κριτική ανάγνωση, καθώς ζητείται από τα μέλη των ομάδων να επιλέξουν αντιπροσωπευτικές φράσεις του άθλου που θέλουν να περιγράψουν και ακολούθως να εμπλέξουν με παιχνιδώδη τρόπο και τα υπόλοιπα μέλη της τάξης στην ανακάλυψη του περιγραφόμενου άθλου. Οι παιχνιδώδεις δραστηριότητες ενδείκνυται για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, καθώς αυξάνουν το κίνητρο συμμετοχής και οδηγούν σε μονιμότερα μαθησιακά αποτελέσματα. Η αναζήτηση σε λεξικό της ερμηνείας των βασικών εννοιών της ενότητας και η ένταξή τους σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας στοχεύει στην ουσιαστική κατανόηση των εννοιών αυτών. Θεωρείται βέβαια αυτονόητο ότι πριν την υλοποίηση των φύλλων εργασίας ο εκπαιδευτικός έχει αφηγηθεί τους άθλους του Ηρακλή και έχει πραγματοποιήσει δραστηριότητες κατανόησης αυτών.

Ε. Βιβλιογραφικές αναφορές

Χατζησαββίδης, Σ., Αλεξίου, Μ.(2012). *Μεθοδολογία και διαδικασίες ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων στα Γλωσσικά μαθήματα. Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της γλώσσας και λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: στο πλαίσιο του τυπικού γραμματισμού, για διαθεματικές διδακτικές πρακτικές, για ημιτυπικές και άτυπες σχολικές πρακτικές, με διαδραστικούς πίνακες και φορητούς υπολογιστές.* Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα 2: Οι ήρωες

2.1 Ο Ηρακλής

Οι άθλοι του Ηρακλή στην Πελοπόννησο

«Ταξίδι» στην άκρη της Γης

1ο φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Συνδεόμαστε με το διαδίκτυο και με την εφαρμογή <https://bubbl.us>. Επιλέγουμε ως γλώσσα εργασίας τα ελληνικά και στο κίτρινο τετράγωνο που εμφανίζεται πληκτρολογούμε το όνομα του Ηρακλή.
2. Με το πλήκτρο Control+ Enter δημιουργούμε γύρω από το όνομα του Ηρακλή κουτάκια με όλους τους άθλους και με τον ίδιο τρόπο σε επόμενο κουτάκι λέξεις - κλειδιά για αυτές. Όταν τελειώσουμε επιλέγουμε Export στην οθόνη εργασίας και αποθηκεύουμε στον φάκελο με το όνομα της ομάδας μας που υπάρχει στην επιφάνεια εργασίας την εργασία μας ως εικόνα.
3. Εκτυπώνουμε την εργασία μας, συζητούμε τον τρόπο που θα παρουσιάσουμε τη δουλειά μας στην ολομέλεια και τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουμε για να την αναδείξουμε.

2ο φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Συνδεόμαστε με το διαδίκτυο και με την εφαρμογή www.wordle.net. Ελαχιστοποιούμε την εφαρμογή και συνδεόμαστε με το [βιβλίο της Ιστορίας](#) στη σελίδα του Ψηφιακού Σχολείου. Επιλέγουμε από κάθε άθλο με τη μέθοδο της Αντιγραφής – Επικόλλησης φράσεις και λέξεις - κλειδιά.
- Δεν ξεχνώ:** Επιλέγουμε, αφού διαβάσουμε προσεχτικά την αντίστοιχη παράγραφο και ύστερα από συζήτηση με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μου, τις φράσεις που θεωρούμε ότι είναι αντιπροσωπευτικές του άθλου.
2. Επαναφέρουμε στην επιφάνεια εργασίας την εφαρμογή www.wordle.net και επιλέγουμε την εντολή Create your own. Επικολλούμε τις φράσεις που διαλέξαμε και επιλέγουμε Go. Δοκιμάσουμε από την επιλογή Randomize τη μορφή που θέλουμε να έχει η εργασία μας.
3. Εκτυπώνουμε την εργασία μας, συζητούμε τον τρόπο που θα παρουσιάσουμε τη δουλειά μας στην ολομέλεια και τα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιήσουμε για να την αναδείξουμε.
4. Παίζουμε το παιχνίδι «Μάντεψε ποιον άθλο παρουσιάζουμε», στην οποία καλούμε τους συμμαθητές μας, μέσα από τις λέξεις που έχουμε συμπεριλάβει στο «συννεφόλεξό» μας να βρουν ποιον άθλο παρουσιάζουμε και να μας προσδιορίσουν από πού το κατάλαβαν.
5. Αναζητούμε σε έντυπο ή ηλεκτρονικό λεξικό τις ερμηνείες των λέξεων *άθλος*, *δόξα*, *ήρωας* και δημιουργούμε με αυτές προτάσεις. Τις παρουσιάζουμε στην ολομέλεια και συζητούμε τις διαφορετικές ερμηνείες που έχουν οι προτάσεις κάθε ομάδας.

Υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό

[ψηφιακή έκδοση του βιβλίου της Ιστορίας της Γ' Δημοτικού](#)

http://www.komvos.edu.gr/mythology/ent2/2_iraklis.html

[Λεξικό Τριανταφυλλίδη](#)

3ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: 3. ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ

3.3 Οι περιπέτειες της επιστροφής του Οδυσσέα στην πατρίδα (νόστος)

Η επιστροφή του Οδυσσέα: Οι πρώτες περιπέτειες

Άνεμοι, γίγαντες και η μάγισσα Κίρκη μπαίνουν στο δρόμο του Οδυσσέα

Ο Οδυσσέας κατεβαίνει στον Άδη

Το «πέραςμα» του Οδυσσέα από τα νησιά του Ήλιου, της Καλυψώς και των Φαιάκων

Διατιθέμενος Χρόνος: 4 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι οι μαθητές:

- Να γνωρίζουν τις περιπέτειες του Οδυσσέα, όπως έχουν διασωθεί από την Οδύσεια
- Να πληροφορούνται για τις επιβιώσεις των μύθων της Οδύσειας στην ελληνική παράδοση
- Να θαυμάζουν την εξυπνάδα, την τόλμη, την επιμονή, την υπομονή και την εφευρετικότητα του Οδυσσέα
- Να αναγνωρίζουν τα σημαντικότερα πρόσωπα της Οδύσειας και τα χαρακτηριστικά τους
- Να κατανοούν το συναισθηματικό κόσμο του Οδυσσέα ως προϋπόθεση του νόστου του

Επισημάνση: Ως επιπλέον στόχοι του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου μπορούν να οριστούν:

- να ιεραρχήσουν οι μαθητές τις περιπέτειες του Οδυσσέα και να τις κατατάξουν σε χρονολογική σειρά
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν αυτοί πληροφορίες και γνώσεις εντάσσοντάς τες στον άξονα του χρόνου

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ατομική εργασία, βιωματική Μάθηση εργασία στην ολομέλεια

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: έντυπα φύλλα εργασίας, Η/Υ και βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Με αφορμή τις περιπέτειες του Οδυσσέα και τη διακαή επιθυμία του να επιστρέψει στην πατρίδα οι μαθητές παρακολουθούν την ταινία [«Η καταστροφή της Τροίας και οι περιπέτειες του Οδυσσέα»](#).

Διδακτική Επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Γίνεται συζήτηση για τους διαφορετικούς τρόπους (δραματοποίηση, ταξινόμηση, δημιουργία ανατρεπτικής ιστορίας) με τους οποίους θα προσεγγιστούν οι περιπέτειες του Οδυσσέα.

2. Δραματοποίηση – Ομάδες. Η ανάπτυξη του θέματος θα ξεκινήσει με την ανασκόπηση των περιπετειών του Οδυσσέα που οι μαθητές έχουν ήδη διδαχθεί. Ύστερα από συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας και την ταινία που οι μαθητές έχουν παρακολουθήσει κατά τη φάση της αφόρμησης καλούνται να χωριστούν σε ομάδες, να χρησιμοποιήσουν το υλικό του σχολικού εγχειριδίου και της ταινίας, να επιλέξουν μία από τις περιπέτειες του Οδυσσέα και να τη δραματοποιήσουν. Η δραματοποίηση μπορεί να αποτελέσει ένα «ιδανικό» μέσο για τη διεύρυνση της σκέψης των μαθητών/τριών, αλλά και της μεταξύ τους επικοινωνίας, μέσω της ανάκλησης προσωπικών εμπειριών και της ανταλλαγής βιωμάτων, για την ανάπτυξη εντέλει της «εγγραμματοσύνης» τους, δηλαδή της κοινωνικής δεξιότητας και της κριτικής τους ετοιμότητας (Παπαρούση, Κοντογιάννη, Παπαϊωάννου, 2007).

Δίνεται ο απαραίτητος χρόνος, ώστε οι μαθητές να επεξεργαστούν το υλικό, να μοιράσουν ρόλους και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τη δουλειά τους. Στόχος είναι να ασκηθούν στον επικοινωνιακό λόγο προσαρμόζοντας το λόγο τους ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση και κυρίως ανάλογα με τον ρόλο που υποδύονται.

3. Ανατροφοδότηση ομάδων. Στο τέλος της παρουσίασης της κάθε ομάδας δημιουργείται ένα πάνελ στο οποίο ένας μαθητής - συντονιστής δίνει το λόγο στους υπόλοιπους. Αυτοί κάνουν παρατηρήσεις, προτείνουν στρατηγικές βελτίωσης στη δραματοποίηση που παρακολούθησαν, συγκρίνουν γνώμες και «διαλέγονται» ακούγοντας την άλλη άποψη.

Μετά το πέρας της δραματοποίησης στην τάξη μπορούν να κληθούν κάποια τμήματα του σχολείου να παρακολουθήσουν τη δραματοποίηση των ομάδων.

2η Διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

2η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Γίνεται συζήτηση σχετικά με το πώς ξεκίνησαν οι περιπέτειες και πώς αυτές εξελίχθηκαν μέχρι την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη και κάποιοι μαθητές καλούνται να αφηγηθούν κάποια από τις περιπέτειες του Οδυσσέα ή/και κάποια στιγμή που τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ή τους προβληματίσε και ο εκπαιδευτικός προκαλεί σχετική συζήτηση γύρω από αυτούς τους προβληματισμούς με σκοπό να αναπτύξει την κριτική σκέψη των μαθητών.

Διδακτική Επεξεργασία

1. 1^ο Φύλλο εργασίας⁴ – Ατομικά. Οι μαθητές καλούνται ατομικά να αποτυπώσουν με ζωγραφική τις περιπέτειες του Οδυσσέα (σε διαφορετικό χαρτί την καθεμιά). Στη συνέχεια καλούνται να αναπτύξουν τη χρονογραμμή των περιπετειών του Οδυσσέα σε έντυπη φύλλο εργασίας και να προσθέσουν σε αυτή τις ζωγραφιές που δημιούργησαν. Η δημιουργία της χρονογραμμής αποβλέπει

4 Τα φύλλα εργασίας βρίσκονται στο Παράρτημα του παρόντος διδακτικού παραδείγματος.

στο να αναπτύξουν οι μαθητές ικανότητες ιεράρχησης, κατάταξης και ταξινόμησης των γεγονότων. Στόχος είναι αφενός να αναπτυχθεί η ικανότητα των μαθητών να εντάσσουν γεγονότα στο χωροχρόνο και αφετέρου να καλλιεργηθούν στους μαθητές δεξιότητες κριτικού γραμματισμού. Το τελικό προϊόν των ομάδων μπορεί να αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

3^η – 4^η Διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Αφόρμηση/Σύνδεση

Κατά το δίωρο αυτό ο εκπαιδευτικός ξεκινά συζήτηση και ανιχνεύει αν οι μαθητές γνωρίζουν περιπέτειες άλλων ηρώων που περιπλανήθηκαν πολύ όπως ο Οδυσσέας και γνωστοποιεί στους μαθητές τις περιπέτειες του Ροβινσώνα Κρούσου και τα ταξίδια του Γκιούλιβερ. Τους ωθεί να δημιουργήσουν ανατρεπτικές ιστορίες τις οποίες θα παρουσιάσουν στην τάξη και σε άλλα τμήματα του σχολείου.

Διδακτική Επεξεργασία

Οι μαθητές καλούνται ατομικά να επεξεργαστούν τα παρακάτω αποσπάσματα που αναφέρονται σε κάποιες από τις περιπέτειες των παραπάνω ηρώων.

Δίνονται σε όλες τις ομάδες τα αποσπάσματα:

Απόσπασμα 1: Ροβινσώνας Κρούσος

Χρόνια αργότερα, συμμετείχε σε μία αποστολή για να φέρει σκλάβους από την Αφρική αλλά στις 30 Σεπτεμβρίου 1659 ναυάγησε σε μία καταιγίδα περίπου 40 μίλια από ένα νησί (που ο ίδιος αποκαλεί Νησί της Απόγνωσης) κοντά στις εκβολές του ποταμού Ορινόκου. Όλοι οι σύντροφοί του έχασαν τη ζωή τους ενώ ο Κρούσος επέζησε του ναυαγίου μαζί με τρία ζώα: το σκυλί του καπετάνιου και δύο γάτες. Όταν συνήλθε, ο Κρούσος διαπίστωσε ότι είχε ναυαγήσει σε ένα έρημο νησί. Την πρώτη νύχτα την πέρασε ανεβασμένος σ' ένα δέντρο για τον φόβο των θηρίων. Όταν ξημέρωσε είδε πως ανάμεσα σε βράχους και ξέρες είχε κολλήσει το ναυαγισμένο πλοίο. Κολυμπώντας έφτασε στο πλοίο και αρπάζοντας ένα σχοινί που κρεμόταν, σκαρφάλωσε πάνω. Έχοντας ξεπεράσει την απελπισία του, από μερικά θαρέλια και δοκάρια έφτιαξε μία σχεδία με την οποία μετέφερε στην ακτή διάφορα χρήσιμα είδη, όπως όπλα, εργαλεία και άλλες προμήθειες, πριν το πλοίο σπάσει και βυθιστεί. Έπρεπε πλέον να φροντίσει για μία σίγουρη κατοικία. Γρήγορα ανακάλυψε μία σπηλιά σ' ένα βράχο όπου έφτιαξε τη νέα και περιφραγμένη κατοικία του. Ο Κρούσος κρατούσε ημερολόγιο κάνοντας σημάδια σ' έναν ξύλινο σταυρό που κατασκεύασε ο ίδιος. Κυνηγούσε, καλλιεργούσε κριθάρι και ρύζι, αποξήρηνε σταφύλια για να φτιάξει σταφίδα για τους χειμερινούς μήνες, έμαθε αγγειοπλαστική και μεγάλωνε τις κατσίκες που είχε βρει στο πλοίο, κι όλα αυτά χρησιμοποιώντας τα εργαλεία του καθώς και πέτρες και ξύλα που μάζευε από το νησί.

Πηγή: Wikipedia

Απόσπασμα 2: Γκιούλιβερ

Κατά το πρώτο του ταξίδι, ο Γκιούλιβερ ξεβράζεται στην ακτή μετά από ένα ναυάγιο και βρίσκεται αιχμάλωτος μιας φυλής μικροσκοπικών ανθρώπων, λιγότερο από 6 ίντσες (περίπου 15 εκατοστά) ψηλών, οι οποίοι είναι κάτοικοι της νησιωτικής χώρας Λιλιπούτ. Αφού πρώτα τους δώσει διαβεβαιώσεις για την καλή συμπεριφορά του, του παραχωρείται μια κατοικία στη Λιλιπούτ και αναδεικνύεται σε ευνοούμενο της βασιλικής αυλής. Του δίνεται η άδεια να περιφέρεται στην πρωτεύουσα υπό τον όρο ότι δεν θα βλάπτει τους κατοίκους. Ο Γκιούλιβερ βοηθά τους Λιλιπούτειους να υποτάξουν τους γείτονές τους Blefuscutians κλέβοντας τον στόλο τους. Αρνείται ωστόσο να καταστήσει την επίσης νησιωτική χώρα Blefuscu επαρχία της Λιλιπούτ, δυσαρεστώντας έτσι τον

βασιλιά και την αυλή. Ο Γκιούλιβερ κατηγορείται για προδοσία επειδή «χύνει νερά» στην πρωτεύουσα (παρότι έσβηνε μια πυρκαγιά σώζοντας αναρίθμητες ζωές), μεταξύ άλλων «εγκλημάτων», και καταδικάζεται να τυφλωθεί. Με τη βοήθεια ενός ευγενικού φίλου, ο Γκιούλιβερ δραπετεύει στο *Blefuscu*, όπου επισημαίνει μια εγκαταλειμμένη βάρκα, με την οποία ανοίγεται στο πέλαγος και τελικά διασώζεται από ένα περαστικό πλοίο, που τον μεταφέρει με ασφάλεια στην πατρίδα του.

Πηγή: *Wikipedia*

1.2^ο Φύλλο εργασίας – ατομικά. Οι μαθητές καλούνται να συνθέσουν μια δική της ιστορία με ανατροπές και αποκλίσεις από την κανονική διήγηση με στοιχεία από τις περιπέτειες του Οδυσσέα αλλά και στοιχεία από τα παραπάνω αποσπάσματα. Προτρέπονται να συνθέσουν υποθετικούς διαλόγους ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους ήρωες, να εμπλέξουν πρόσωπα από όλες τις ιστορίες, να δώσουν ένα δικό τους τέλος στην ιστορία και να ζωγραφίσουν σκηνές από την ιστορία τους. Στόχος είναι να αυτενεργήσουν, να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να απολαύσουν την όλη διαδικασία.

Δ. Αξιολόγηση

Τα φύλλα εργασίας του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου αποσκοπούν να εξυπηρετήσουν τους διδακτικούς του στόχους που είναι κοινοί με τους στόχους του ΠΣ. Βέβαια, η αξιολόγηση δεν αποσκοπεί μόνο στην αποτίμηση των γνώσεων που προέκυψαν από την επεξεργασία της ενότητας αλλά κινείται και στους άξονες της πληρότητας της δραματοποίησης, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών, της ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος, και της ακρίβειας των απαντήσεων που θα δοθούν στα φύλλα εργασίας. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Το 1ο φύλλο εργασίας που προτείνεται αποσκοπεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων χρονολόγησης και κατάταξης. Οι μαθητές της Γ΄ Δημοτικού θα πρέπει να κατανοήσουν τις έννοιες του ιστορικού χώρου και του ιστορικού χρόνου, στο βαθμό που η ηλικία και το αντιληπτικό τους επίπεδο το επιτρέπει. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσα από τέτοιου τύπου δραστηριότητες. Η διόρθωση του 1ου φύλλου εργασίας γίνεται στην ολομέλεια δίνοντας την ευκαιρία στους μαθητές να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις που έχουν στις απαντήσεις τους κι έτσι να μάθουν μέσα από τη διαδικασία αυτή, ενώ λειτουργεί ανατροφοδοτικά και για τον εκπαιδευτικό επιτρέποντας του να εντοπίσει τυχόν αδυναμίες κατανόησης της διδαχθείσας ύλης.

Το 2^ο φύλλο εργασίας κινητοποιεί τους μαθητές να δημιουργήσουν μια ανατρεπτική ιστορία, επιτρέποντάς τους να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους, γεγονός που ευχαριστεί ιδιαίτερα τους μαθητές αυτής της ηλικίας. Η παρουσίαση της ιστορίας στην ολομέλεια της τάξης αλλά και σε άλλα τμήματα του σχολείου δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασκηθούν σε δεξιότητες παρουσίασης και ανάπτυξης επιχειρηματολογικού λόγου. Το τελικό προϊόν κάθε μαθητή αξιολογείται από τους υπόλοιπους μαθητές και τέλος όλα αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό. Η αυτονομία που υπάρχει στα φύλλα εργασίας επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να επιλέξει μέρος αυτών ή να τα τροποποιήσει ανάλογα με το προφίλ της τάξης και τις δυνατότητες των μαθητών του.

Ε. Βιβλιογραφικές αναφορές

Παπαρούση, Μ., Κοντογιάννη, Άλ. & Παπαϊωάννου, Θ. (2007). Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων μέσω της δραματοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. *Στα Πρακτικά του 10ου Διεθνούς Συνεδρίου «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα»*. Πάτρα ΚΕ.Δ.ΕΚ. Πανεπιστήμιο Πατρών 2007, τόμοι Α-Β-Γ-Δ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

3^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: 3. ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ

3.3 Οι περιπέτειες της επιστροφής του Οδυσσέα στην πατρίδα (νόστος)

Η επιστροφή του Οδυσσέα: Οι πρώτες περιπέτειες

Άνεμοι, γίγαντες και η μάγισσα Κίρκη μπαίνουν στο δρόμο του Οδυσσέα

Ο Οδυσσέας κατεβαίνει στον Άδη

Το «πέρασμα» του Οδυσσέα από τα νησιά του Ήλιου, της Καλυψώς και των Φαιάκων

Ατομικό Φύλλο Εργασίας

1. Συμβουλευόμαστε το βιβλίο του μαθητή στο μάθημα της Ιστορίας που αφορά τις περιπέτειες του Οδυσσέα και τις κατατάσσουμε με χρονολογική σειρά στην πρώτη στήλη του πίνακα. Στη δεύτερη στήλη κολλάμε την αντίστοιχη ζωγραφιά της περιπέτειας, όπως εμείς τη δημιουργήσαμε.

Περιπέτειες		Εικόνες
1η		

2ο Ατομικό Φύλλο Εργασίας

1. Φτιάχνουμε μια δική μας ιστορία. Αφήνουμε την φαντασία σας ελεύθερη και δημιουργούμε την ιστορία μας με στοιχεία από τις περιπέτειες του Οδυσσέα και τα αποσπάσματα για τον Ροβινσώνα Κρούσο και τον Γκιούλιβερ που μας δίνει ο δάσκαλός μας. Δημιουργούμε διάλογους ανάμεσα στα φανταστικά και στα πραγματικά πρόσωπα, ανακατεύουμε γεγονότα και δίνουμε ένα τέλος που θέλουμε εμείς.

2. Όταν τελειώσουμε δημιουργούμε μια ζωγραφιά σχετική με την ιστορία μας.

3. Παρουσιάζουμε την ιστορία μας στην ολομέλεια και στη συνέχεια σε άλλα τμήματα του σχολείου.

Υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό

Οπτικοακουστικό υλικό «[Η καταστροφή της Τροίας και οι περιπέτειες του Οδυσσέα](#)»

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Χρυσός αιώνας

Κεφάλαιο. «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης»

Διατιθέμενος Χρόνος: 4 διδακτικές ώρες

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι γενικότεροι στόχοι, όπως προτείνονται στο ΠΣ είναι:

- Η χρήση, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, επιλεκτικά των νέων τεχνολογιών, ώστε να αξιοποιούν οι μαθητές τις υπάρχουσες δυνατότητες ψηφιακής πρόσβασης σε δίκτυα πληροφοριών που παρέχονται από αρχεία, βιβλιοθήκες, μουσεία κ.ο.κ., αντλώντας αξιόλογο ψηφιακό υλικό (αρχεία ήχου, εικόνες, πολυτροπικά κείμενα, βίντεο)
- Η κατάκτηση της γνώσης μέσω της έρευνας με στόχο την ενεργοποίηση της διαίσθησης και της φαντασίας των μαθητών, ώστε η αναζήτηση και η διαχείριση της γνώσης να γίνεται με τρόπο κριτικό και δημιουργικό

Και ο ειδικότερος στόχος του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου, όπως προτείνεται στο ΠΣ είναι:

- Ο θαυμασμός των έργων τέχνης του «χρυσού αιώνα» ως αποτέλεσμα γνώσης κανόνων συμμετρίας και αισθητικής αγωγής.

Επισημάνση: Επιπλέον στόχοι του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου είναι οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την παραπομπή σε ηλεκτρονικές πηγές
- να γνωρίσουν το μεγαλείο του Παρθενώνα
- να γνωρίσουν τις περιπέτειες του ναού στο πέρασμα των αιώνων
- να οργανώσουν και να παρουσιάσουν πληροφορίες και γνώσεις
- να επιλέξουν κριτικά τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν σε μία πολυτροπική παρουσίαση

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, εργασία στην ολομέλεια, διερευνητική μάθηση

Η τάξη εργάζεται σε ομάδες, οι οποίες καλούνται μέσα από διαδικασίες συνδιερεύνησης να υπερβούν την αποστήθιση, να διερευνήσουν και να αναζητήσουν υλικό, να το αξιολογήσουν και τέλος να παράγουν συγκεκριμένο προϊόν (ταινία), το οποίο θα εντάξουν σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και περίσταση (παρουσίαση σε εκδήλωση του σχολείου). Εξηγείται στους μαθητές ότι η εργασία θα γίνει κυρίως με βάση τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (Η/Υ, διαδίκτυο, λογισμικά). Οι μαθητές χωρισμένοι σε 4 ομάδες των τεσσάρων - πέντε (4- 5) ατόμων ή άλλη σύνθεση που ο εκπαιδευτικός θα αποφασίσει, εργάζονται στην αίθουσα διδασκαλίας χρησιμοποιώντας φορητούς υπολογιστές ή εναλλακτικά στην αίθουσα υπολογιστών. Οι μαθητές χρησιμοποιούν και αποθηκεύουν τις εργασίες τους με το όνομα της ομάδα τους. Με αυτό θα εμφανιστούν και οι

εργασίες στην ιστοσελίδα του σχολείου, η ανάρτηση των οποίων θα εξοικειώσει τους μαθητές με νέες μορφές αναπαράστασης νοήματος.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Η/Υ, πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, η εφαρμογή Windows Movie Maker, βιντεοπροβολέας

Γ. Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Το σχέδιο μαθήματος – σενάριο για να υλοποιηθεί μπορεί να συνδυαστεί με τα γνωστικά αντικείμενα της Ευέλικτης Ζώνης, της Πληροφορικής και της Θεατρικής Αγωγής (σε σχολικές μονάδες που διδάσκονται τα δύο τελευταία γνωστικά αντικείμενα) και να χρησιμοποιήσει διδακτικές ώρες από τα εν λόγω γνωστικά αντικείμενα.

1^η, 2η διδακτική ώρα

Αφόρμηση/Σύνδεση

Αφετηρία του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου μπορεί να αποτελέσει η ενότητα «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης» που αναφέρεται στην ακμή της Αθήνας και στη δημιουργία του Παρθενώνα. Ο εκπαιδευτικός για να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών να εμπλακούν σε διαδικασίες διερεύνησης προβάλλει τα βίντεο που βρίσκονται αναρτημένα στον ιστότοπο του Ψηφιακού Σχολείου Φωτόδεντρο – Εκπαιδευτικά βίντεο και αφορούν την απόφαση για την [κατασκευή του Παρθενώνα](#) και [τις επιθέσεις](#) που αυτός έχει δεχτεί στο πέρασμα των χρόνων.

Διδακτική Επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της κοινής σημερινής αποστολής από τον διδάσκοντα: Ο εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα «Γιατί ο Παρθενώνας είναι τόσο σημαντικό μνημείο; Τι γνωρίζουμε για αυτόν; Πώς θα μάθουμε περισσότερα;»

2. Αναζήτηση στο διαδίκτυο. Οι μαθητές ενεργοποιούνται να μάθουν περισσότερα για τον Παρθενώνα, να εμβαθύνουν στο θέμα και να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες γι' αυτόν στο διαδίκτυο. Για τον σκοπό αυτό και για να είναι πιο ολοκληρωμένη η γνώση που θα διαμορφώσουν για το θέμα ένας από αυτούς πληκτρολογεί σε κάποια μηχανή αναζήτησης τη λέξη «Παρθενώνας». Η αναζήτηση δίνει ένα πλήθος από υπερσυνδέσμους και αυτοί οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι πρέπει να κάνουν συγκεκριμένες αναζητήσεις. Στόχος είναι να καλλιεργηθεί ο κριτικός γραμματισμός και οι μαθητές να ανατρέξουν σε ιστοσελίδες επίσημων και αξιόπιστων φορέων.

3. 1^ο Φύλλο εργασίας. Δίνεται το πρώτο φύλλο εργασίας που είναι διαφορετικό για την κάθε ομάδα και στο οποίο η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να μελετήσει συγκεκριμένη θεματική για τον Παρθενώνα. Το τελικό προϊόν της κάθε ομάδας θα χρησιμοποιηθεί στη δημιουργία ταινίας που θα παρουσιαστεί σε εκδήλωση του σχολείου.

Ενδεικτικοί ιστότοποι για την άντληση πληροφοριών είναι:

[Ψηφιακή εφαρμογή της ζωφόρου](#)

[Αθηνά, η θεά της Ακρόπολης](#)

[πλοήγηση στον Παρθενώνα](#)

[εικονική περιήγηση στην Ακρόπολη – Παρθενώνα](#)

[εικόνες των γλυπτών](#)

[ψηφιακή περιήγηση στην Ακρόπολη](#)

Υλικό από το Ψηφιακό Σχολείο [εδώ](#), [εδώ](#), [εδώ](#)

Οι ομάδες και οι τίτλοι των εργασιών που θα αναλάβουν ενδεικτικά θα μπορούσαν να είναι:

Α΄ ομάδα: Αετώματα - Ζωοφόρος

Β΄ ομάδα: Γλυπτά

Γ΄ ομάδα: Αρχιτεκτονική

Δ΄ ομάδα: Λεηλασίες

Η παραπομπή στους παραπάνω ιστότοπους θα βοηθήσει τους μαθητές να μην πελαγοδρομούν σε ατέρμονες αναζητήσεις στο διαδίκτυο, αλλά στοχευμένα να ασχοληθούν με τη διερεύνηση και συλλογή υλικού από ιστότοπους που έχουν ελεγθεί για την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους από τον εκπαιδευτικό. Στόχος είναι οι μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες στους συνδέσμους που τους δίνονται και ακολούθως να μπορέσουν να επιλέξουν κριτικά αυτές που χρειάζονται για την εργασία που έχουν αναλάβει. Στη συνέχεια θα τις εντάξουν σε αρχείο, και τέλος θα διαλέξουν ποιες από αυτές θα συμπεριλάβουν στην ταινία που θα δημιουργήσουν. Στο σημείο αυτό μπορεί να αναπτυχθεί συζήτηση σχετικά με την αξιολόγηση ιστοσελίδων, τον έλεγχο της ταυτότητας και της αξιοπιστίας των ηλεκτρονικών πηγών (προσωπική ιστοσελίδα, φορέας της ιστοσελίδας, ηλεκτρονικές διευθύνσεις με αναξιόπιστες πληροφορίες). Η συζήτηση μπορεί να αναπτυχθεί γύρω από τους λόγους για τους οποίους πρέπει να αναφέρονται οι πηγές, το είδος των πηγών στις οποίες είναι καλό να ανατρέχουν για να αναζητούν πληροφορίες και τι πρέπει να ελέγχουν σε αυτές. Τέλος, ζητείται από τους μαθητές να κάνουν αναφορά στην πηγή από την οποία άντλησαν το υλικό τους. Στόχος είναι να αναπτυχθεί ο κριτικός γραμματισμός των μαθητών. Η συζήτηση θα κινηθεί στο γνωστικό επίπεδο της ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνεται. Ο εκπαιδευτικός συνεπικουρεί τις ομάδες κατά τη δημιουργία της ταινίας.

3η διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Αφόρμηση/Σύνδεση

Η δημιουργία της ταινίας και η παρουσίαση της σε εκδήλωση του σχολείου θα αποτελέσουν το έναυσμα συζήτησης για τη δημιουργία ανακοίνωσης και πρόσκλησης στην εκδήλωση.

- 2. 2^ο Φύλλο Εργασίας.** Το 2^ο φύλλο εργασίας καλεί τις ήδη δημιουργημένες ομάδες να διαμορφώνουν σε χαρτί ή στον επεξεργαστή κειμένου ανακοίνωση την οποία θα αναρτήσουν στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου και πρόσκληση την οποία θα αποστείλουν με συμβατικό ή ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε πρόσωπα και φορείς της τοπικής κοινωνίας. Εξηγείται στους μαθητές η δομή μιας ανακοίνωσης και μιας πρόσκλησης και το περιεχόμενό τους (οι μαθητές έχουν διδαχτεί ήδη τα συγκεκριμένα κειμενικά είδη σε προηγούμενες τάξεις) και αφήνονται αυτοί να αυτενεργήσουν και να τις δημιουργήσουν. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός και υποστηρικτικός καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

4^η διδακτική ώρα

2. **3^ο Φύλλο Εργασίας -Παρουσίαση.** Κατά την ώρα αυτή οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης την ταινία, την πρόσκληση και την ανακοίνωση που η καθεμιά έχει δημιουργήσει. Οι 4 ταινίες ενοποιούνται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού σε μία και ενσωματώνεται σε αυτή μουσική που επιλέγουν οι μαθητές. Στο τέλος, κατόπιν ψηφοφορίας, επιλέγεται η πρόσκληση και η ανακοίνωση και αποστέλλεται στους φορείς. Οι υπόλοιπες προσκλήσεις και ανακοινώσεις αποφασίζεται να γίνουν κολάζ είτε σε χαρτόνι είτε με το κάποιο πρόγραμμα ψηφιακού κολάζ (ενδεικτικά picasa) και αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και του σχολείου. Τόσο οι μεμονωμένες εργασίες όσο και το τελικό προϊόν αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και την ιστοσελίδα του σχολείου.

Δ. Αξιολόγηση

Τα φύλλα εργασίας του σχεδίου μαθήματος - σεναρίου αποσκοπούν να εμπλέξουν τους μαθητές στην αναζήτηση της γνώσης μέσα από διαδικασίες που έχουν νόημα για αυτούς. Η δημιουργία ταινίας από τους ίδιους τους μαθητές και η παρουσίαση της στη σχολική μονάδα μετατρέπει τους μαθητές σε μικρούς ερευνητές και τους εξοικειώνει με μορφές υβριδικών κειμενικών ειδών. Η χρήση των ΤΠΕ επιλέγεται γιατί προωθεί δεξιότητες συνδιερεύνησης, βελτιώνει την αλληλεπίδραση μέσα στην τάξη, καλλιεργεί δεξιότητες ερμηνείας και αξιολόγησης των πηγών, επιτρέπει την πρόσβαση σε μεγάλο όγκο πληροφοριών σε σύντομο χρόνο και με πολυτροπικό τρόπο και αυξάνει το κίνητρο για μάθηση. Ωστόσο η άκριτη χρήση της πληροφορίας που παρέχεται από το διαδίκτυο ενέχει κινδύνους και το σχέδιο μαθήματος - σενάριο στοχεύει να «υποψιάσει» τους μαθητές για αυτό. Έτσι το 1ο φύλλο εργασίας καλεί τους μαθητές να αξιολογήσουν οι ίδιοι ποιες (λίγες) πληροφορίες θα συμπεριλάβουν στην ταινία τους, και να τις επιλέξουν κριτικά από αυτές που προκύπτουν στις προτεινόμενες από τον εκπαιδευτικό ιστοσελίδες. Ακόμη, τους επιτρέπει να έλθουν σε επαφή - στο βαθμό που το γνωστικό τους επίπεδο τους επιτρέπει - με την αξιοπιστία των πηγών.

Το 2ο φύλλο εργασίας στοχεύει να αξιολογήσει τις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αναφορικά με την ανακοίνωση και την πρόσκληση και να τους εμπλέξει να εντάξουν αυτοί την παρουσίασή τους σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο. Το 3ο φύλλο εργασίας αξιολογεί τις δεξιότητες παρουσίασης και διαπραγμάτευσης των θέσεων των μαθητών. Τα δύο αυτά φύλλα εργασίας συνδέουν διαθεματικά το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας με το γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας και προωθούν την ολοκληρωμένη γνώση. Βέβαια, η αξιολόγηση δεν αποσκοπεί μόνο στην αποτίμηση των γνώσεων που προέκυψαν από τη διερευνητική διαδικασία αλλά κινείται και στον άξονα της ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (συνεργασίας των μελών των ομάδων, συνεισφοράς στην παραγωγή του συνολικού έργου). Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές αξιολογούνται στο επίπεδο της πληρότητας των μικρών ταινιών που δημιούργησαν, της ανάπτυξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους, της ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος, της κατανόησης και της κριτικής αξιοποίησης των πληροφοριών που επεξεργάστηκαν, της συνθετικής τους ικανότητας, της συλλογικής δράσης και της αυτενέργειας. Όλα αυτά πάντα σε σχέση με τις ικανότητες και την ηλικία των μαθητών.

Τα τελικά προϊόντα αξιολογούνται στο πλαίσιο της κάθε ομάδας, ετεροαξιολογούνται από τα μέλη των άλλων ομάδων και τέλος αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό.

Σημείωση: Στα παραπάνω σχέδια μαθήματος - σεναρία το αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής κ.ο.κ.) χρησιμοποιείται καταχρηστικά για λόγους οικονομίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διδακτικό παράδειγμα για την Δ΄ δημοτικού

Ενότητα: Χρυσός αιώνας

Κεφάλαιο «Ο χρυσός αιώνας της τέχνης»

1^ο Φύλλο Εργασίας – Κοινό για όλες τις ομάδες

1.Επισκεφθείτε τους ιστότοπους που σας δίνει ο δάσκαλός σας. Συλλέξτε εικόνες και πληροφορίες για τη θεματική που έχετε αναλάβει. Αποθηκεύστε τες σε έναν φάκελο στην επιφάνεια εργασίας.

2.Από την ένδειξη «έναρξη» του υπολογιστή σας ανοίξτε το πρόγραμμα Window Movie Maker. Εισάγετε στην επιλογή «Τίτλοι και συντελεστές» τον τίτλο της θεματικής σας και το όνομα της ομάδας σας. Σε επόμενη διαφάνεια εισάγετε ένα μικρό κείμενο 4-5 γραμμές με πληροφορίες που έχετε ήδη συλλέξει στον φάκελο της ομάδας σας. Εισάγετε τις εικόνες που έχετε αποθηκεύσει από την αναζήτησή σας και ολοκληρώστε τη δημιουργία σας.

2^ο Φύλλο Εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Δημιουργήστε σε χαρτί A4 έναν εννοιολογικό χάρτη, που να περιλαμβάνει τις πληροφορίες που απαιτούνται για μια πρόσκληση και για μια ανακοίνωση (φορέας- διοργανωτής, τίτλος έργου, ημερομηνία, ώρα, τόπος, υπογραφή). Εναλλακτικά μπορείτε να τον δημιουργήσετε στο λογισμικό Inspiration.

2. Ενεργοποιήστε μια μηχανή αναζήτησης από τις εγκατεστημένες στην επιφάνεια εργασίας και αναζητήστε εικόνες για τον Παρθενώνα. Διαλέξτε τις εικόνες που θέλετε και αποθηκεύστε τες σε έναν φάκελο στην επιφάνεια εργασίας.

3. Σε χαρτί A4 κολλήστε μια εικόνα που σας αντιπροσωπεύει ή εναλλακτικά ενεργοποιήστε το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και εισάγετε την εικόνα που σας αρέσει. Γράψτε «Πρόσκληση για την εκδήλωση του Παρθενώνα» ή αντίστοιχα «Ανακοίνωση για την εκδήλωση του Παρθενώνα» και στη συνέχεια το κείμενο της πρόσκλησης και της ανακοίνωσης για την εκδήλωση, αφού συμβουλευτείτε τον προηγούμενο εννοιολογικό χάρτη. Εισάγετε περίγραμμα στις δημιουργίες σας και βάλτε στο περίγραμμα το χρώμα που επιλέγετε εσείς. Επιλέξτε οριζόντιο προσανατολισμό. Μορφοποιήστε όπως θέλετε τις δημιουργίες σας. Αποθηκεύστε τες και εκτυπώστε τες.

3ο Φύλλο εργασίας - Κοινό για όλες τις ομάδες

1. Η κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια την ταινία της, την πρόσκληση και την ανακοίνωση σας. Ψηφίστε και αποστείλετε με συμβατικό ή ηλεκτρονικό μήνυμα και επισυναπτόμενο αρχείο την επικρατούσα πρόσκληση στα πρόσωπα και τους φορείς που θέλετε να καλέσετε στην εκδήλωσή σας.

2.Ελάτε να ενοποιήσουμε τις 4 ταινίες σε μία. Στην αρχική διαφάνεια γράψτε τα στοιχεία του σχολείου μας, το τμήμα, την ημερομηνία και το θέμα της ταινίας. Στην τελευταία διαφάνεια γράψτε τους συντελεστές της ταινίας δηλ. τα ονόματα σας και τις πηγές από τις οποίες αντλήσατε τις πληροφορίες. Ελάτε να διαλέξουμε τη μουσική για την ταινία μας.

3. Δημιουργήστε με τις προσκλήσεις και τις ανακοινώσεις που δεν ψηφίστηκαν ένα κολάζ σε χαρτόνι ή χρησιμοποιήστε το πρόγραμμα picasa και εκτυπώστε το. Αναρτήστε το στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου.

4. Ανεβάστε με τη βοήθεια του δασκάλου σας τις δημιουργίες σας στην ιστοσελίδα του σχολείου.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Κλασικά Χρόνια

Κεφάλαιο. «Η μάχη των Θερμοπυλών»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Η μάχη των Θερμοπυλών (480 πΧ) αποτέλεσε μία μεγάλη στιγμή για όλο το δυτικό πολιτισμό. Έλαβαν μέρος 300 Σπαρτιάτες και 700 Θεσπιείς που πολέμησαν με τα πολυάριθμα στρατεύματα της Περσικής αυτοκρατορίας. Η θυσία των Ελλήνων εδώ αποτέλεσε αιώνιο παράδειγμα ανθρώπων με ελεύθερη σκέψη που δεν υποτάσσονται.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Κύριος στόχος είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τα γεγονότα που προηγήθηκαν της μάχης και την ίδια τη μάχη των Θερμοπυλών.

Επιπλέον:

- ✓ Να γνωρίσουν οι μαθητές παραδείγματα θάρρους, αυτοθυσίας και υπακοής στους νόμους της πατρίδας
- ✓ Να ενημερωθούν για την ευγνωμοσύνη των μεταγενέστερων γενεών στους ήρωες της μάχης των Θερμοπυλών

Μεθοδολογικές τεχνικές: Η μάχη των Θερμοπυλών είναι ενταγμένη στη γενικότερη ενότητα των Περσικών πολέμων. Ο διδάσκων καθοδηγεί τους μαθητές, χρησιμοποιώντας κυρίως την αφήγηση, ώστε να κατανοήσουν πως η μάχη αποτελεί μέρος της συνολικής προσπάθειας που κατέβαλλαν οι Έλληνες για να απωθήσουν την Περσική εισβολή.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας, αφού οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν και τις εδαφικές ιδιαιτερότητες που παρουσίαζε η περιοχή των Θερμοπυλών.

Προαπαιτούμενη γνώση: Οι μαθητές ήδη έχουν διδαχτεί για τη διαίρεση της Ελλάδας σε πόλεις-κράτη, καθώς και για τα χαρακτηριστικά της Σπαρτιατικής πολιτείας. Ταυτόχρονα γνωρίζουν τις βλέψεις της Περσικής αυτοκρατορίας για την Ελλάδα.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο διδάσκων γράφει στον πίνακα λέξεις-κλειδιά του μαθήματος, και τονίζει ότι οι μαθητές πρέπει να τις γράψουν στο τετράδιό τους εξηγώντας πως θα πάρουν απαντήσεις για τη σημασία τους στη συνέχεια. Αυτές είναι:

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ- ΣΠΑΡΤΙΑΤΕΣ- ΘΕΣΠΙΕΙΣ- ΛΕΩΝΙΔΑΣ-ΞΕΡΞΗΣ- ΕΦΙΑΛΤΗΣ

Αφήγηση: Η αφήγηση επικεντρώνεται στα εξής σημεία:

- ✓ Τα γεγονότα που προηγήθηκαν της μάχης
- ✓ Η επιλογή των Θερμοπυλών- Οι ιδιαιτερότητες της περιοχής
- ✓ Οι δύο στρατοί. Έλληνες και Πέρσες
- ✓ Οι Σπαρτιάτες και οι Θεσπιείς. Ο βασιλιάς Λεωνίδα
- ✓ Η προδοσία
- ✓ Η τιμή για τη θυσία

Επεξεργασία

Δραστηριότητα 1. Ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να γράψουν κάτω από κάθε λέξη-κλειδί τα χαρακτηριστικά που τη διακρίνουν, αφού πλέον έχουν διδαχτεί τα γεγονότα. Στη συνέχεια κάνει συζήτηση με την τάξη, εξηγώντας και απορίες που πιθανόν έχουν οι μαθητές.

Δραστηριότητα 2. Άσκηση «Ο ιστορικός»

Ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να απαντήσουν στην εξής άσκηση:

«Υποθέστε ότι είστε ιστορικός και σας ζητάνε να περιγράψετε τη μάχη των Θερμοπυλών. Ποια στοιχεία της θα τονίζατε και γιατί;»

Δραστηριότητα 3. Ο δάσκαλος μοιράζει στους μαθητές ένα φύλλο το οποίο περιέχει το ποίημα του Κ.Π. Καβάφη «Θερμοπύλες». Αφού διαβαστεί και δοθούν οι απαραίτητες εξηγήσεις, κάνει μία πολύ σύντομη αναφορά στην κεντρική ιδέα του που περιστρέφεται γύρω από το καθήκον. Στη συνέχεια ζητάει να υπογραμμίσουν οι μαθητές λέξεις που συνδέονται με τη διδακτική ενότητα.

«Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες·
δίκαιοι κ' ίσιοι σ' όλες των τες πράξεις,
αλλά με λύπη κιόλας κ' ευσπλαχνία·
γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν
είναι πτωχοί, πάλ' εις μικρόν γενναίοι,
πάλι συντρέχοντες όσο μπορούνε·
πάντοτε την αλήθεια ομιλούντες,
πλην χωρίς μίσος για τους ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμή τούς πρέπει
όταν προβλέπουν (και πολλοί προβλέπουν)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε».

(Από τα Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος 1984)

Ανακεφαλαίωση : Ο διδάσκων προχωρεί σε ανακεφαλαίωση της ενότητας. Στόχος του είναι να μετουσιωθεί και εδώ το διδακτικό αγαθό σε μάθηση. Επικεντρώνεται κυρίως στον ηρωισμό και τη θυσία των Σπαρτιατών και των Θεσπιέων, χωρίς όμως να παραλείψει να τοποθετήσει τη μάχη μέσα στο ιστορικό της πλαίσιο.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Πρόκειται για ένα απλό σενάριο διδασκαλίας με δραστηριότητες που αποβλέπουν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν το μεγαλείο της θυσίας των Ελλήνων στις Θερμοπύλες.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Βαρμάζης Ν. Δ. επ. (2007). *Η κλασική εποχή. Οι περσικοί πόλεμοι: Η πεντηκονταετία*, Κατερίνη: Μάτι. (χρήσιμο βιβλίο και για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση)
- Δεσποτόπουλος Αλέξ. (1971). «Η μάχη των Θερμοπυλών», στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Β', Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, σσ. 323-327

3^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Ελληνιστικά Χρόνια

Κεφάλαιο. «Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου διασπάται

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου (Ιούνιος 323 π.Χ.) η αυτοκρατορία του, ύστερα από τις συγκρούσεις των στρατηγών του, χωρίζεται και δημιουργούνται τα ελληνιστικά βασίλεια που έχουν, κατά κανόνα, πολυεθνικό χαρακτήρα και διακρίνονται για τη μείξη του ελληνικού πολιτισμού με τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των κατοίκων τους.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Κύριος στόχος είναι να αποκτήσουν οι μαθητές βασικές ιστορικές γνώσεις για την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου και το σχηματισμό των ελληνιστικών βασιλείων.

Επιπλέον:

- ✓ Να κατανοήσουν πως πλέον το επίκεντρο της ελληνικής ιστορίας δεν είναι οι πόλεις-κράτη της κλασικής περιόδου, αλλά τα ελληνιστικά βασίλεια.
- ✓ Να γνωρίσουν κάποια βασικά χαρακτηριστικά των ελληνιστικών βασιλείων.

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ο διδάσκων καθοδηγεί τους μαθητές, για να μάθουν πως τα ελληνιστικά βασίλεια ιδρύθηκαν στη θέση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, και αποτελούν τόπους στους οποίους ο ελληνικός πολιτισμός ήταν βασικό συστατικό.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας που θα βοηθήσει να επεξηγηθούν χαρακτηριστικά που αφορούν την έκταση και τα εδάφη που κατείχαν τα ελληνιστικά βασίλεια.

Προαπαιτούμενη γνώση: Οι μαθητές ήδη γνωρίζουν για το τέλος του Μ. Αλεξάνδρου. Επομένως περιμένουν να γνωρίσουν την τύχη της οικογένειάς του και της αυτοκρατορίας που είχε ιδρύσει.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση:

Τα ελληνιστικά βασίλεια

(Πηγή: Θεόδωρος Κατσουλάκος, Χριστίνα Κατσάρου, Μαρία Λένα, Ιφιγένεια Καρυώτη.

Ιστορία Δ' Δημοτικού. Στα Αρχαία Χρόνια, Αθήνα: ΟΕΔΒ)

Ο δάσκαλος αναπαράγει τον παραπάνω χάρτη των ελληνιστικών βασιλείων σε φωτοτυπίες, τον δίνει στους μαθητές, και εξηγεί πως περιέχει τη συνέχεια της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, που θα την αφηγηθεί.

Αφήγηση: Η αφήγηση, λιτή και περιεκτική, περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- ✓ Η τύχη της οικογένειας του Μ. Αλεξάνδρου
- ✓ Οι συγκρούσεις των στρατηγών
- ✓ Τα ελληνιστικά βασίλεια - Ο ονομαστικός τους προσδιορισμός (βασιλείο Αντιγονιδών, βασιλείο Σελευκιδών, βασιλείο Πτολεμαίων, βασιλείο Ατταλιδών) - Κάποια βασικά χαρακτηριστικά

Επεξεργασία

Δραστηριότητα 1. Αντιστοίχιση

Οι μαθητές καλούνται, έχοντας εμπρός τους το χάρτη των ελληνιστικών βασιλείων, να αντιστοιχήσουν τις λέξεις της στήλης Α με αυτές της στήλης Β

ΣΤΗΛΗ Α΄

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΣΥΡΙΑΣ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΙΓΥΠΤΟΥ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΝΤΙΓΟΝΙΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΠΕΡΓΑΜΟΥ Ή ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΤΤΑΛΙΔΩΝ

ΣΤΗΛΗ Β΄

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΕΡΓΑΜΟΣ

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

ΠΕΛΛΑ

Δραστηριότητα 2. Επιλογή προτεινόμενων λέξεων

Οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν, με τις λέξεις που προτείνονται, το παρακάτω κείμενο:

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ: ΠΕΛΛΑ, ΒΑΣΙΛΕΙΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΠΕΡΓΑΜΟΥ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ, ΣΥΡΙΑΣ,

Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου οιχώρισαν την

αυτοκρατορία του και δημιούργησαν δικά τουςΑυτά

ήταν το βασίλειο της Αιγύπτου, το βασίλειο της και

το βασίλειο της Μακεδονίας. Αργότερα ιδρύθηκε το βασίλειο της.....

Πρωτεύουσα του βασιλείου της Μακεδονίας ήταν η και

της Αιγύπτου η

Δραστηριότητα 3. Σωστές-λανθασμένες προτάσεις

Ο δάσκαλος γράφει τις παρακάτω προτάσεις στον πίνακα, και ζητάει από τους μαθητές να τις χαρακτηρίσουν ΣΩΣΤΕΣ ή ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΕΣ, αιτιολογώντας την απάντησή τους.

- ✓ ΔΕΝ ΥΠΗΡΞΑΝ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ
- ✓ Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΝ ΑΦΗΣΕ ΔΙΑΔΟΧΟ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ
- ✓ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΗΤΑΝ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ
- ✓ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΕΙΧΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΝ ΠΕΛΛΑ
- ✓ Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΗΤΑΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ
- ✓ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΖΟΥΣΑΝ ΠΟΛΛΟΙ ΛΑΟΙ

Ανακεφαλαίωση της ενότητας: Στην ανακεφαλαίωση θα τονιστεί ο χωρισμός της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου σε βασίλεια που ιδρύθηκαν από τους στρατηγούς του, ώστε αυτό να αποτελέσει το επίκεντρο της διδακτικής ενότητας και να παραμείνει ως μάθηση στη σχολική τάξη.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας χρησιμοποιώντας απλές δραστηριότητες, αποβλέπει να κατανοήσουν οι μαθητές βασικά ζητήματα που αφορούν τη συνέχεια της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου και τα ελληνιστικά βασίλεια.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Droysen Johann-Gustav (2002), *Ιστορία των Διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου*, μετ. Ρένος Ηρ. Αποστολίδης Αθήνα: Τράπεζα Πίστεως
- Walbank, F. W. (1993), *Ο Ελληνιστικός κόσμος*, μετ. Τάσου Δαρβέρη, Θεσσαλονίκη: Βάνιας

- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για την Ελληνιστική περίοδο
www.ime.gr/chronos/06/gr/politics/

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια

Κεφάλαιο. «Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Η εποχή της Ρωμαιοκρατίας στην Ελλάδα (146 π.Χ. κ.ε.)

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα, εφόσον ο διδάσκων δεν επιλέξει να χρησιμοποιήσει όλες τις δραστηριότητες εμπέδωσης. Προαιρετικά, αν παρουσιαστεί όλο το σενάριο ολοκληρωμένο, θα πρέπει να διατεθεί 1 ακόμη διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να γνωρίσουν οι μαθητές την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού και τις αλλαγές που έγιναν εξαιτίας του, στο ρωμαϊκό τρόπο ζωής. Να καταλάβουν τα κοινά σημεία που δημιουργήθηκαν από τη συνύπαρξη Ελλήνων-Ρωμαίων, και να κατανοήσουν έτσι την έννοια του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού

- Επιπλέον:
 - ✓ Να κατανοήσουν τη δύναμη και την αξία των πολιτιστικών αγαθών και το ρόλο που έχουν στη συνύπαρξη λαών και ανθρώπων
 - ✓ Να αποκτήσουν ερεθίσματα για την κατανόηση της επίδρασης του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού
 - ✓ Να μάθουν για την κινητικότητα στη ρωμαϊκή εποχή, κάτι που θα χρησιμεύσει για την κατανόηση αντίστοιχων σημερινών καταστάσεων
 - ✓ Να εντοπίσουν στο χάρτη τις θαλάσσιες διαδρομές που γίνονταν, για να μεταφερθούν τα πολιτιστικά αγαθά από την Ελλάδα στη Ρώμη
 - ✓ Να γνωρίσουν τις αντιδράσεις Ρωμαίων στο νέο τρόπο ζωής που δημιουργήθηκε μετά τη γνωριμία με τον ελληνικό πολιτισμό

Μεθοδολογικές τεχνικές: Οι μαθητές εξετάζοντας κείμενα και εικόνες που φανερώνουν την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στον τρόπο ζωής των Ρωμαίων και βγάζοντας συμπεράσματα, δρουν ως μικροί ιστορικοί που προσπαθούν να ερμηνεύσουν νοοτροπίες, συμπεριφορές και αντιλήψεις που δημιουργήθηκαν στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Χρησιμοποιείται η ομαδοσυνεργατική μορφή, όλη η τάξη συνεργάζεται για την απόκτηση των νέων διδακτικών αγαθών. Από τη μεριά του ο διδάσκων θα χρησιμοποιήσει την

αφήγηση ως μέσο παρουσίασης της ενότητας, δίνοντας συνεχώς ερεθίσματα αυτενέργειας στους μικρούς μαθητές, ώστε μόνοι τους να κατακτήσουν τη νέα γνώση.

Σύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα: Το διδακτικό αντικείμενο μπορεί να συνδεθεί με ενότητες των μαθημάτων της Γεωγραφίας, της Γλώσσας-Λογοτεχνίας και των Εικαστικών

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι οι Ρωμαίοι έχουν κατακτήσει την Ελλάδα, και τα ελληνικά εδάφη αποτελούν μέρος της μεγάλης αυτοκρατορίας. Κατανοούν λοιπόν ότι ο ελληνικός χώρος, ως τόπος παραγωγής πολιτισμικών αγαθών θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των Ρωμαίων, ενώ η Ρώμη είναι για πολλούς Έλληνες ένας τόπος ευκαιριών, και προσπαθούν, είτε επειδή έχουν πουληθεί ως σκλάβοι είτε καταφεύγοντας στην αιώνια πόλη, να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες που ενδεχομένως θα παρουσιαστούν.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση και αφήγηση: Χρησιμοποιείται ο αφηγηματικός μονόλογος. Ο δάσκαλος αφηγείται το ιστορικό πλαίσιο της συνάντησης ελληνικού πολιτισμού-ρωμαϊκού τρόπου ζωής.

Κύρια σημεία της αφήγησης:

6. Ο ελληνικός πολιτισμός που γνωρίζουν οι Ρωμαίοι έχει δεχτεί επιδράσεις της Ανατολής.
7. Στη θρησκεία, στα γράμματα, στις τέχνες, στην κατασκευή κατοικιών, στο ντύσιμο κ.α. είναι εμφανής η προσπάθεια μίμησης του ελληνικού τρόπου ζωής
8. Η ελληνική γλώσσα αρχίζει να γίνεται η lingua franca της εποχής
9. Ρωμαίοι αυτοκράτορες, όπως ο Αδριανός (76-138) και πλούσιοι δαπανούν χρήματα για να κοσμήσουν με έργα ελληνικές πόλεις, κυρίως την Αθήνα
10. Δεν λείπουν όμως και οι αντιδράσεις από τη διείσδυση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρώμη

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1. Η μεταφορά των έργων τέχνης

Είδηση που αφορά έκθεση στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο για το Ναυάγιο των Αντικυθήρων (από την ιστοσελίδα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου www.namuseum.gr/exhibitions/temporary/n_temporary-gr.html)

«Η νέα περιοδική έκθεση που διοργανώνεται από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο τον Απρίλιο του 2012 και θα έχει διάρκεια ενός έτους, αφορά στην πρώτη παρουσίαση του συνόλου των αρχαιοτήτων, οι οποίες ανελκυσθήκαν κατά τα έτη 1900-1901 και 1976 από το περίφημο Ναυάγιο των Αντικυθήρων, νοτίως της Πελοποννήσου. Η μερική ανέλκυση του ναυαγίου συνιστά την πρώτη μεγάλης έκτασης ενάλια έρευνα παγκοσμίως. Κατά την πρώτη φάση (1900-1901) η επιχείρηση αναλήφθηκε από Σύμιους σπογγαλιείς με τη συνδρομή πλοίων του Βασιλικού Ναυτικού. Η δεύτερη φάση (1976) πραγματοποιήθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία με τη βοήθεια του ωκεανογραφικού πλοίου του J.Y. Cousteau “Καλυψώ”.

Το ναυάγιο χρονολογείται στο 60-50 π.Χ. περίπου, ενώ το φορτίο του χρονολογείται από τον 4ο έως και τον 1ο αιώνα π.Χ. Η μελέτη του φορτίου θα προσθέσει μια σημαντική μαρτυρία για το θαλάσσιο εμπόριο και τη διακίνηση έργων ελληνικής τέχνης στο τέλος της ελληνιστικής εποχής και της δημοκρατικής περιόδου της Ρώμης» (Σημείωση: Στο Ναυάγιο των Αντικυθήρων βρέθηκαν σημαντικά έργα της αρχαίας ελληνικής τέχνης και τεχνολογίας, όπως τα αγάλματα του Εφήβου και του Φιλοσόφου και ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων, μια συσκευή αστρονομικής παρατήρησης, της οποίας η ακριβής λειτουργία δεν έχει ακόμα αποκρυπτογραφηθεί πλήρως. Οι ειδικοί έχουν οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι το καράβι μετέφερε λάφυρα από τον ελληνικό χώρο στην ιταλική χερσόνησο, πιθανότατα στη Ρώμη).

Σχολιασμός: Η είδηση είναι η αφορμή για να βγουν συμπεράσματα σχετικά με την τύχη των ελληνικών δημιουργιών του πνεύματος κατά την εποχή της Ρωμαϊκρατίας. Ένας μεγάλος αριθμός τους μεταφέρονταν στη Ρώμη με ανεξέλεγκτο τρόπο.

Σχολική χρήση: Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με χάρτη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Πάνω σε αυτόν οι μαθητές θα σημειώσουν την πιθανή πορεία που θα είχε το καράβι, αν ολοκλήρωνε το ταξίδι του, και κατανοούν έτσι την κινητικότητα στην ανατολική Μεσόγειο. Ταυτόχρονα σε ένα παιχνίδι ρόλων οι μαθητές υποδύονται το πλήρωμα του καραβιού και εκφράζουν τις σκέψεις τους για το φορτίο που μετέφερε.

Δραστηριότητα 2. Ο ανεξέλεγκτος ζήλος για τα έργα του ελληνικού πολιτισμού:

Η ανοικοδόμηση της Κορίνθου

«Αφού η Κόρινθος έμεινε μεγάλο διάστημα ερημωμένη, ανοικοδομήθηκε λόγω της θέσης της από τον Καίσαρα τον θεό, που έστειλε μεγάλο αριθμό εποίκων, οι οποίοι προέρχονταν από τους απελευθέρους. Αυτοί, απομακρύνοντας τα συντρίμια και ανασκάπτοντας τους τάφους, εύρισκαν πάμπολλα έργα κεραμικής τέχνης και πολλά χάλκινα σκεύη. Εντυπωσιασμένοι από την εργασία, δεν άφησαν τάφο που να μην τον ερευνήσουν· έτσι, αφού εξασφάλισαν μεγάλα αποθέματα τέτοιων αντικειμένων, τα ακριβοπουλούσαν και

γέμισαν από Νεκροκορίνθια τη Ρώμη –έτσι έλεγαν αυτά που είχαν αφαιρέσει από τους τάφους, κυρίως τα πήλινα. Στην αρχή εκτιμούσαν τα πήλινα πάρα πολύ, όσο και τα χάλκινα των κορινθιακών εργαστηρίων· αργότερα υποχώρησε ο ζήλος, και επειδή εξαντλήθηκαν τα πήλινα και επειδή τα πιο πολλά ήταν άτεχνα». (Στράβων, Γεωγραφικά 8, 6, 23, μετάφραση Θ. Κ. Στεφανόπουλος) .

Σχολιασμός: Η Κόρινθος, μία πολύ σημαντική ελληνική πόλη της εποχής, ανοικοδομείται από τον Ιούλιο Καίσαρα, που στέλνει αποίκους. Αυτοί, εκμεταλλευόμενοι τη νεοπλουτική μανία των Ρωμαίων για ελληνικά έργα, ανασκάπτουν τους τάφους και πουλάνε ακριβά ευτελή αντικείμενα που βρίσκουν σε αυτούς. Στη συνέχεια όμως αυτή η μόδα υποχωρεί, αφού και τα έργα εξαντλήθηκαν και πολλά από αυτά δεν είχαν καλλιτεχνική αξία.

Σχολική χρήση: Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να το επεξεργαστούν οι μαθητές και να βγάλουν συμπεράσματα για το ντελίριο που είχε καταλάβει πολλούς Ρωμαίους για τα έργα του ελληνικού πολιτισμού. Σε παιχνίδι ρόλων δύο μαθητές υποδύονται τον πωλητή ενός πήλινου αγγείου και τον υποψήφιο αγοραστή αντίστοιχα. Η δραστηριότητα θα επικεντρωθεί στα επιχειρήματα που θα χρησιμοποιούσε ο πρώτος για να κάνει ελκυστικό το εμπόρεμά του και στο τι θα ζητούσε ο δεύτερος από έναν έμπορο ελληνικών έργων τέχνης.

Δραστηριότητα 3. Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην καθημερινότητα των πλούσιων Ρωμαίων. Το φαγητό.

Οι Ρωμαίοι επηρεάστηκαν από τα πλούτο και την ποικιλία των γεύσεων και των φαγητών της ελληνικής κουζίνας. Είναι χαρακτηριστικά τα παρακάτω, που γράφονται για τον πλούσιο Λούκουλο:

«Το καθημερινό φαγητό του Λούκουλου φανέρωνε το νεόπλουτο που εντυπωσίαζε τους ακαλλιέργητους ανθρώπους με τα πολυτελή χαλιά του, τα ακριβά ποτήρια του, τους χορούς, τις ποικιλίες των φαγητών και τα εξαιρετικής ποιότητας γλυκίσματά του. Είναι χαριτωμένο αυτό που λένε πως έγινε με το στρατηγό Πομπήιο. Κάποτε που ήταν άρρωστος, ο γιατρός του είπε να φάει ένα πουλί που το ονομάζουν τσίχλα. Οι υπηρέτες του τότε του είπαν πως μέσα στο καλοκαίρι ήταν αδύνατο να βρεθεί αλλού τσίχλα, εκτός από τα ορνιθοτροφεία του Λούκουλου. Ο Πομπήιος δεν άφησε να πάρουν από εκεί λέγοντας στο γιατρό: “Ωστε λοιπόν αν ο Λούκουλος δεν ήταν καλοφαγάς θα πέθαινε ο Πομπήιος;”

Μία άλλη φορά ο Λούκουλος κάθισε να φάει μόνος του, και γι’ αυτό του ετοίμασαν ένα απλό δείπνο. Αγανάκτησε και ζήτησε να μάθει το λόγο από τον υπηρέτη. Αυτός δικαιολογήθηκε λέγοντας πως νόμιζε ότι δε χρειαζόταν η πολυτέλεια στο τραπέζι, αφού δεν υπήρχε κανένας προσκεκλημένος. Ο Λούκουλος τότε του είπε: “Μα τι λες; Δε ξέρεις ότι σήμερα στου Λούκουλου τρώει ο Λούκουλος;”»

Πλούταρχος Λούκουλος, 139-141, μετ. Κ. Καλοκαιρινού, προσαρμογή

Σχολιασμός: Το κείμενο αναδεικνύει την αξία του φαγητού (και ως μέσου κοινωνικής καταξίωσης) στη Ρώμη. Η πολυτέλεια που συνδυάζονταν με αυτό δημιούργησε καινούριες νοοτροπίες, έφερε όμως και αντιδράσεις, όπως δείχνει η στάση του Πομπήιου.

Σχολική χρήση: Οι μαθητές χρησιμοποιώντας τη στρατηγική της ιδεοθύελλας μπορούν να καταθέσουν τις απόψεις τους για την πολυτέλεια των Ρωμαίων με αφορμή το περιστατικό για το Λούκουλο, και ο διδάσκων να έχει εδώ το ρόλο του καταγραφέα. Έτσι θα βγάλουν μόνοι τους συμπεράσματα για τις υπερβολές που δημιουργήθηκαν σε ομάδες του ρωμαϊκού πληθυσμού, μετά τη γνωριμία τους με τον ελληνικό πολιτισμό.

Δραστηριότητα 4: Μελέτη περίπτωσης. Ο Κάτωνας και οι Έλληνες γιατροί

Ο Κάτωνας (234-149 πΧ) πίστευε ότι η ελληνική μόρφωση και ο τρόπος ζωής που συνδέονταν με τον ελληνικό πολιτισμό ήταν πράγματα επιζήμια για τους Ρωμαίους. Προσπάθησε να καταπολεμήσει τη διαφθορά. Το 184 πΧ πήρε το αξίωμα του Τιμητή, και είχε το δικαίωμα, εκτός των άλλων, να διαγράψει από τις ανώτερες τάξεις της Ρώμης, την τάξη των Συγκλητικών και την τάξη των Ιππέων, όσους θεωρούσε άξιους.

Να τονιστεί ότι «η αρνητική στάση του Κάτωνα απέναντι στον ελληνικό πολιτισμό μπορεί, σε ένα βαθμό, να ερμηνευτεί από τις ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες της εποχής του. Τα μέλη της ρωμαϊκής αριστοκρατίας βρίσκονται σε έντονο ανταγωνισμό μεταξύ τους, γεγονός που απειλεί τη συνοχή της τάξης τους και επομένως τον ίδιο τον παραδοσιακά συλλογικό χαρακτήρα διακυβέρνησης της Ρώμης. Ένα από τα «όπλα» που οι Ρωμαίοι αριστοκράτες διαθέτουν σε αυτόν τον ανταγωνισμό ήταν η απόκτηση και επίδειξη δεξιοτήτων και στοιχείων από τον ελληνικό πολιτισμό (γνώση ελληνικής, διοργάνωση θεατρικών και αθλητικών αγώνων, ρητορική δεινότητα). Ο Κάτων, όμως, αυτοπροσδιορίζεται ως θεματοφύλακας της ρωμαϊκής παράδοσης και για τους παραπάνω λόγους αντιμετωπίζει αρνητικά όψεις του ελληνικού πολιτισμού, μολονότι είναι βαθύτατα εξοικειωμένος με αυτόν» (Γιώργος Σκαλιάπας – Δημήτρης Μαρκαντωνάτος).

Απόσπασμα από επιστολή του Κάτωνα στο γιο του:

«Όταν αυτός ο λαός (οι Έλληνες) επιβάλει τον πολιτισμό του σε μας, και κυρίως αν στείλει εδώ τους γιατρούς του, θα καταστραφούν τα πάντα. Αυτοί (οι γιατροί) έχουν συνωμοτήσει μεταξύ τους να δολοφονήσουν όλους τους ξένους με την ιατρική τους....Σου απαγορεύω να έχεις οποιαδήποτε σχέση με γιατρούς»

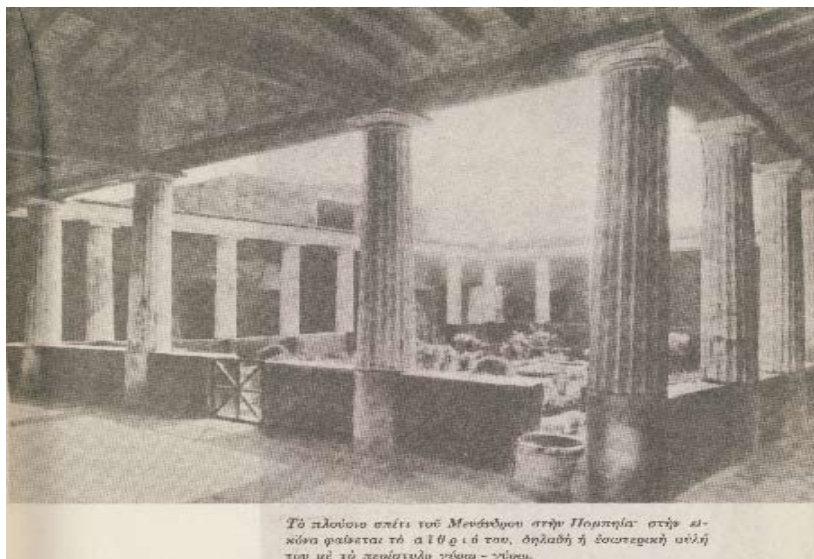
Πλίνιος, Φυσική Ιστορία, ΧΧΙΧ, Ι, 12-14. Μετ. Λ. Τσακσίρας

Σχολιασμός: Το κείμενο είναι χαρακτηριστικό του τρόπου σκέψης του Κάτωνα, που είχε προσπαθήσει να ανακόψει τη διείσδυση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρώμη. Η προσπάθειά του βέβαια ήταν μάταιη και χωρίς αποτέλεσμα.

Σχολική χρήση: Ο δάσκαλος μπορεί με αφορμή το κείμενο να κάνει μία επικαιροποιημένη συζήτηση για παρόμοιες φοβικές αντιλήψεις που παρατηρούνται και σήμερα.

Γενικό συμπέρασμα: Διδασκαλία μέσω της τέχνης. Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός

Αφού θα ολοκληρωθεί η επεξεργασία όλων των πηγών οι μαθητές θα έχουν κατανοήσει ότι ακόμη και μέσα από τις υπερβολές που δημιουργήθηκαν από τη γνωριμία των Ρωμαίων με τον ελληνικό πολιτισμό, αναδύθηκε ένας νέος πολιτισμός, ο ελληνορωμαϊκός. Ο διδάσκων θα χρησιμοποιήσει προς επίρρωση αυτών τις παρακάτω εικονικές πηγές, τονίζοντας ταυτόχρονα την επίδραση των ελληνικών προτύπων (οι εικονικές πηγές προέρχονται από το βιβλίο του Κ. Καλοκαιρινού, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Μεσαιωνική*, Αθήνα 1965):

*Τό πλούσιο σπίτι τοῦ Μενάνδρου στὴν Πομπηία· στὴν ἀ-
κίονα φαίνεται τὸ αἶθρο ἢ ἴσως, ἀρραβὴ ἢ ἐσωτερικὴ ἀσπὴ
τοῦ μὲ τὸ περίστυλο γύρω - γύρω.*

Εναλλακτική πρόταση επεξεργασίας: Φύλλο εργασίας με θέμα «Οι ελληνικοί θησαυροί μεταφέρονται στη Ρώμη»

Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν από τις προτεινόμενες λέξεις ποιες είναι αυτές που ταιριάζουν στο ανάλογο μέρος του κειμένου:

Ο στρατηγός Αιμίλιος Παύλος φέρνει στη Ρώμη ελληνικούς θησαυρούς, μετά την υποταγή της Μακεδονίας το 168 πΧ.

Προτεινόμενες λέξεις(για διευκόλυνση του διδάσκοντα υπογραμμίζονται οι ορθές):
βιβλία, νομίσματα, έπιπλα, όπλα, χρυσό,αμάξια, χαλκό, καράβια

«Την άλλη μέρα πέρασαν πολλάφορτωμένα με τα ωραιότερα και πολυτιμότερα μακεδονικά....., που άστραφταν καμωμένα απόκαι σίδηρο.

Ύστερα έρχονταν τρεις χιλιάδες άντρες που κουβαλούσαν, κάθε τέσσερις, ένα ασημένιο

δοχείο γεμάτο ασημένια»
(Πλούταρχος, Αιμ. Παύλος, XXXIII-XXXIV, μετ. Λ. Τσακσίρα)

Αξιολόγηση σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας παρουσιάζει μία πλήρη εικόνα των επιρροών του ελληνικού πολιτισμού στο ρωμαϊκό τρόπο ζωής. Χρησιμοποιώντας δραστηριότητες που αφορούν ζητήματα της καθημερινότητας (αγοραπωλησίες, τροφή, αντιλήψεις για γιατρούς) δίνει την πολιτισμική διάστασή της και βοηθάει τους μαθητές να πλησιάσουν το ιστορικό γεγονός.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- AlföldyGèza (1992), *Ιστορία της ρωμαϊκής κοινωνίας*, μετ. ΆγγελοςΧανιώτης., Αθήνα: ΜΙΕΤ
- Garnsey Peter & Saller Richard (2003), *Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οικονομία, κοινωνία και πολιτισμός*, μετ. Β. Ι. Αναστασιάδης, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Ward Allen M., Heichelheim Fritz M., Yeo Cedric A. (2008), *Οι Ρωμαίοι*, μετ. Ντ.Σαμπεθάι, Αθήνα: Οδυσσέας
- Το λήμμα της ελληνικής Wikipedia για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό (http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82)
- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό (αρχική σελίδα www.ime.gr/chronos/07/gr/culture/index.html. Κατόπιν ακολουθούνται οι σύνδεσμοι ΤΕΧΝΕΣ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ)

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η ύστερη βυζαντινή περίοδος

Κεφάλαιο. «Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους και ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Η Δ΄ Σταυροφορία (1201-1204) αποσκοπούσε, όπως τονίζονταν από τους συμμετέχοντες, στην απελευθέρωση των Αγίων Τόπων και ειδικότερα της Ιερουσαλήμ που την κατείχαν οι Σελτζούκοι. Τελικά παρέκκλινε από τον αρχικό της σκοπό, οι Σταυροφόροι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη και εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας έγιναν λατινικές κτήσεις.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση της διδακτικής πρότασης απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Αφού αποκτήσουν οι μαθητές βασικές γνώσεις για τα χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, θα γνωρίσουν τα γεγονότα που σχετίζονται με τη Δ΄ Σταυροφορία, την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 και το διαμελισμό της αυτοκρατορίας.

- Επιπλέον:
 - ✓ Να δουν όψεις της θρησκευτικής δυναμικής κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα
 - ✓ Να κατανοήσουν το κύρος που αποκτούσαν, χάρη στην οικονομική δύναμη που είχαν, πόλεις της Ιταλίας σαν τη Βενετία
 - ✓ Να προσεγγίσουν τις αιτίες για τις οποίες η Κωνσταντινούπολη έγινε ευάλωτη και έπεσε στα χέρια των Σταυροφόρων.
 - ✓ Να οδηγηθούν σε σκέψεις για την εύκολη στοχοποίηση του «άλλου», του «διαφορετικού», με αφορμή τη στοχοποίηση των Ορθοδόξων από τους Λατίνους)

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ο διδάσκων θα δώσει έμφαση στη Δ΄ Σταυροφορία και τις επιπτώσεις που είχε για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Στη συνέχεια, μέσα από μία σειρά δραστηριοτήτων που δίνουν ευκαιρίες αυτενέργειας στους μαθητές, θα τους βοηθήσει να κάνουν κτήμα τους τη σχετική ιστορική γνώση, ώστε να παραμείνει σε αυτούς ως μάθηση. Ως μέσον διδασκαλίας θα χρησιμοποιήσει ομαδοσυνεργατικές στρατηγικές.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Το μάθημα για τη Δ΄ Σταυροφορία μπορεί να συνδεθεί με ενότητες του μαθήματος των Θρησκευτικών και της Γεωγραφίας.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι η Βυζαντινή αυτοκρατορία έχει εξασθενήσει και δε μπορεί να έχει πλέον το μοναδικό πρωταγωνιστικό ρόλο στο χώρο της ανατολικής Μεσογείου. Ταυτόχρονα γνωρίζουν ότι στο ιστορικό προσκήνιο έχουν εμφανιστεί και άλλες δυνάμεις που φιλοδοξούν να αποκτήσουν εδάφη και πλούτη.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Είναι σημαντικό να κατανοήσουν καταρχήν οι μαθητές βασικές διαστάσεις και χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, ώστε στη συνέχεια να μπορέσουν να κάνουν κτήμα τους τις ιδιαίτερες πτυχές της Δ΄ Σταυροφορίας που οδήγησαν στην άλωση της Κωνσταντινούπολης. Γι' αυτό προτείνεται η αφόρμηση να επικεντρωθεί στο παρακάτω κείμενο:

« Στις 27 του Νοέμβρη του 1095 δέκατη μέρα της συνόδου του Κλερμόν-Φεράν ο (πάπας) Ουρβανός Β΄ κάλεσε όλη τη χριστιανοσύνη σε συναγερμό...για την υπεράσπιση της πίστης που την απειλούσε η καινούρια μουσουλμανική εισβολή, μιαν έκκληση πραγματικού κληρονόμου των Ρωμαίων αυτοκρατόρων για την άμυνα της Δύσης.

...Η κραυγή "Το θέλει ο Θεός" απάντησε από παντού στην προκήρυξή του και επαναλήφθηκε από τον Ουρβανό, που την έκανε γενικό σύνθημα και ζήτησε από τους μελλοντικούς στρατιώτες του Χριστού να φέρουν όλοι το σήμα του σταυρού».

(Ρενέ Γκρουσέ, Ιστορία των Σταυροφοριών, μετ. Ανδρ. Πάγκαλος)

Αφού παρουσιαστεί το κείμενο με συντομία γίνονται ερωτήσεις του τύπου:

«Η κραυγή "Το θέλει ο Θεός" καθώς και το γεγονός ότι όλοι οι Σταυροφόροι έπρεπε να φέρουν το σήμα του σταυρού σε τι σκέψεις οδηγεί για το χαρακτήρα των Σταυροφοριών;»

«Ποιος θεωρούνταν ο αντίπαλος των χριστιανών της Δύσης;»

«Η έκφραση "πραγματικός κληρονόμος των Ρωμαίων αυτοκρατόρων" σε τι σκέψεις οδηγεί για το ρόλο του Πάπα στο Μεσαίωνα;»

Αφήγηση: Στη συνέχεια, και αφού μέσα από την ολιγόλεπτη συζήτηση οι μαθητές έχουν δημιουργήσει στο νου τους μία πρώτη εικόνα για τις Σταυροφορίες, ο διδάσκων προχωράει στην παρουσίαση του νέου μαθήματος μιλώντας για τη Δ΄ Σταυροφορία και δίνοντας έμφαση στο ρόλο των Βενετών, που αποτελούν, όπως είναι ήδη γνωστό από προηγούμενη ενότητα, οικονομική δύναμη της ανατολικής Μεσογείου. Κάνει λόγο για το διαμελισμό της αυτοκρατορίας, και δεν παραλείπει να αναφερθεί στον εχθρικό τρόπο που αντιμετωπίστηκε η Κωνσταντινούπολη από τους Σταυροφόρους.

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Ο Γάλλος ιστορικός Βιλεαρδουίνος, που ακολουθούσε τη Σταυροφορία γράφει: «Όταν αντικρίσαμε την Κωνσταντινούπολη, δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι υπάρχει άλλη τόσο πλούσια πόλη παρόμοια με αυτή. Τα ψηλά τείχη, οι πλούσιοι πύργοι, τα ανάκτορα και οι μεγάλες εκκλησίες, που ήταν τόσες πολλές ώστε κανείς δεν μπορεί να πιστέψει πως τις είδε όλες. Κανένας από μας δεν ήταν τόσο σκληρός, ώστε να μην αισθανθεί το δέρμα του να ανατριχιάζει. Γιατί ποτέ άλλος λαός, από την απαρχή του κόσμου, δεν ανέλαβε μια τόσο μεγάλη επιχείρηση όσο εκείνη της δικής μας επίθεσης».

Will Durant, Παγκόσμια Ιστορία Πολιτισμού

Ο διδάσκων δίνει το παραπάνω κείμενο στους μαθητές και τους ζητάει να σχολιάσουν τα αισθήματα που προκαλούσε η θέα της Κωνσταντινούπολης. Στη συνέχεια συζητάει μαζί τους για τους λόγους που οδήγησαν τους Σταυροφόρους στην λεηλασία της πόλης.

Δραστηριότητα 2: Παιχνίδι ρόλων

Οι μαθητές της τάξης χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μία παρουσιάζει τα επιχειρήματα των Σταυροφόρων για την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και η άλλη τα συναισθήματα των κατοίκων της, όταν είδαν την πόλη τους να καταλαμβάνεται και να λεηλατείται.

Δραστηριότητα 3: Σπουδή σε εικονικές πηγές

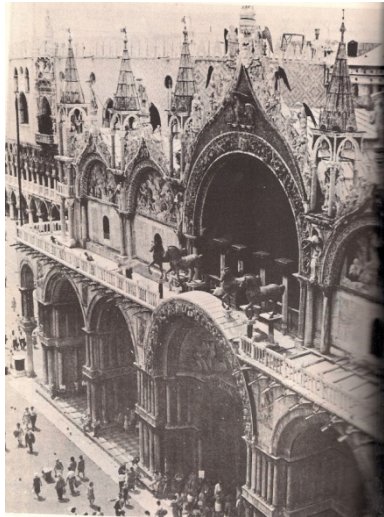
Εικόνα 1

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους

(Μικρογραφία χειρογράφου, Παρίσι, Βιβλιοθήκη Αρσενάλ, 15ος αι.)

Εικόνα 2

Η πρόσοψη του Αγίου Μάρκου στη Βενετία. Φαίνονται τα τέσσερα χάλκινα άλογα που την κοσμούν, έργο του γλύπτη Λυσίππου, που μεταφέρθηκαν από την Κωνσταντινούπολη, μετά τη Δ΄ Σταυροφορία και τη λεηλασία της πόλης(Πηγή: Τσακτσίρα Λ., ΟρφανουδάκηΖ., Θεοχάρη Μ.(1985^Ε):*Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 266)

Εικόνα 3

Βενετοί έμποροι στο λιμάνι του Γαλατά
(Μικρογραφία χειρογράφου, Εθνική Βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Εικόνα 4

Πολύτιμο δισκοπότηρο από την Αγία Σοφία.
Μεταφέρθηκε κι αυτό στη Βενετία.

Οι μαθητές παρατηρούν τις εικονικές πηγές και καλούνται να απαντήσουν στο ερώτημα «Με βάση αυτά που διδαχθήκατε για τη Δ΄ Σταυροφορία και το ρόλο των Βενετών τοποθετήστε τις εικόνες σε λογική σειρά, και προσπαθήστε να επιλέξετε έναν δικό σας τίτλο για κάθε μία».

Γενικό συμπέρασμα: Ο διδάσκων προχωρεί σε ανακεφαλαίωση της ενότητας, τονίζοντας τα κυριότερα σημεία του μαθήματος. Σκοπός του είναι με αυτό τον τρόπο να γίνουν κτήμα όλης της τάξης τα χαρακτηριστικά των Σταυροφοριών, η έκβαση της Δ΄ Σταυροφορίας και ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο αποσκοπεί να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν την Δ΄ Σταυροφορία και να κατανοήσουν τις συνέπειές της. Χρησιμοποιώντας, εκτός των άλλων, και δραστηριότητες με γραπτές και εικονικές πηγές εισάγει το μαθητή στα γεγονότα της εποχής και του δίνει το ρόλο του μικρού ιστορικού.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Angold Michael J (2006), *Η τέταρτη σταυροφορία: Τα γεγονότα και το ιστορικό πλαίσιο*, μετ. Θάνος Κονδύλης Αθήνα: Παπαδήμας
- Μοσχονάς Ν.Γ. επιμέλεια (2008), *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών
- Phillips, Jonathan (2005), *Η τέταρτη σταυροφορία και η λεηλασία της Κωνσταντινούπολης*, μετ. Λεωνίδας Καρατζάς, Αθήνα: Ωκεανίδα
- Το άρθρο της wikipedia για τη Δ΄ Σταυροφορία (http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%84_%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1)
- Η τοποθεσία www.sansimera.gr/articles/246

- Το αφιέρωμα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού για τη Φραγκοκρατία(www.ime.gr/chronos/projects/fragokratia/gr/webpages/frag_o.html)

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η μέση βυζαντινή περίοδος: η μεσαιωνική ελληνική αυτοκρατορία

Κεφάλαιο. «Η κρίση της εικονομαχίας»

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου: Η Εικονομαχία αφορά τον τρόπο λατρείας των εικόνων. Είναι ένα κίνημα που δίχασε την αυτοκρατορία τη διάρκεια του 8^{ου} αι. , κατά την εποχή της δυναστείας των Ισαύρων και των διαδόχων τους (717-802).

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικής πρότασης:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να γνωρίσουν οι μαθητές ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, την Εικονομαχία, η οποία ξεκίνησε από μία θεολογική διαμάχη που αφορούσε την προσκύνηση των εικόνων, και στη συνέχεια αποτέλεσε περιστατικό που επέδρασε στη βυζαντινή κοινωνία.

- Επιπλέον:
 - ✓ Να σχηματίσουν άποψη, παρακολουθώντας συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, για τη μεγάλη επιρροή που είχε η θρησκεία στο Βυζάντιο αλλά και σε όλο το μεσαιωνικό κόσμο
 - ✓ Να κατανοήσουν πως ένα γεγονός δε μπορεί να ειπωθεί μόνο από μία ιστορική γωνία, αλλά έχει πολλές παραμέτρους.
 - ✓ Να κατανοήσουν τις αρνητικές συνέπειες του φανατισμού
 - ✓ Να κάνουν συγκρίσεις ανάμεσα στη βυζαντινή και τη σημερινή εποχή
 - ✓ Να μπορούν να χρησιμοποιούν ένα σύγχρονο εργαλείο, τις εφαρμογές των ΤΠΕ , σαν μέσο κατανόησης ενός ιστορικού γεγονότος

Μεθοδολογικές τεχνικές: Ολόκληρο το σενάριο μαθήματος στηρίζεται στη χρήση των ΤΠΕ. Αυτό σημαίνει ότι η αίθουσα διδασκαλίας της τάξης είναι απαραίτητο να διαθέτει τα κατάλληλα μέσα (διαδραστικό σύστημα ή Η/Υ με συσκευή βιντεοπροβολής κοκ) για να γίνει η ανάπτυξη της ενότητας.

Οι μαθητές τότε, με τη βοήθεια του διδάσκοντα ανακαλύπτουν τη γνώση μέσω των δυνατοτήτων που δίνουν οι ΤΠΕ.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η διδακτική ενότητα για την Εικονομαχία συνδέεται με ενότητες των μαθημάτων των Θρησκευτικών και της Αισθητικής Αγωγής.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές έχουν γνωρίσει το σημαίνοντα ρόλο που είχε η θρησκεία και ειδικότερα ο χριστιανισμός στη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Ξέρουν ότι ήταν και η ενοποιητική δύναμή της, αφού αποτελούσε το κοινό χαρακτηριστικό των κατοίκων της. Επομένως είναι σε θέση να αντιληφθούν ότι κινήματα σαν την Εικονομαχία θα προκαλούσαν το θρησκευτικό αίσθημα των πιστών και θα είχαν συνέπειες και στην ενότητα του κράτους.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο διδάσκων παρουσιάζει, χρησιμοποιώντας την οθόνη του Η/Υ, στους μαθητές λέξεις-κλειδιά του μαθήματος: Αυτές είναι οι:

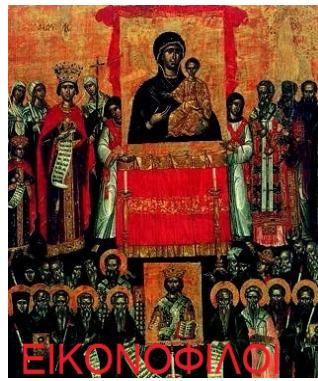
ΕΙΚΟΝΕΣ, ΕΙΚΟΝΟΦΙΛΟΙ, ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ, ΙΣΑΥΡΟΙ, Ζ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Στόχος του είναι να παραμείνουν στη μνήμη των μαθητών, οι οποίοι, στη συνέχεια θα προσπαθήσουν να βρουν τη σχέση τους με το κίνημα της Εικονομαχίας.

Οι λέξεις-κλειδιά του μαθήματος δίνονται με τις παρακάτω εικόνες (η εικόνα των Εικονόφιλων και της Ζ΄ Οικ. Συνόδου είναι η ίδια):

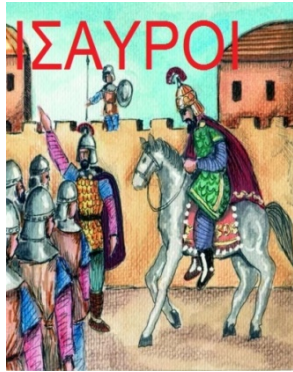
A.

B.

Γ.

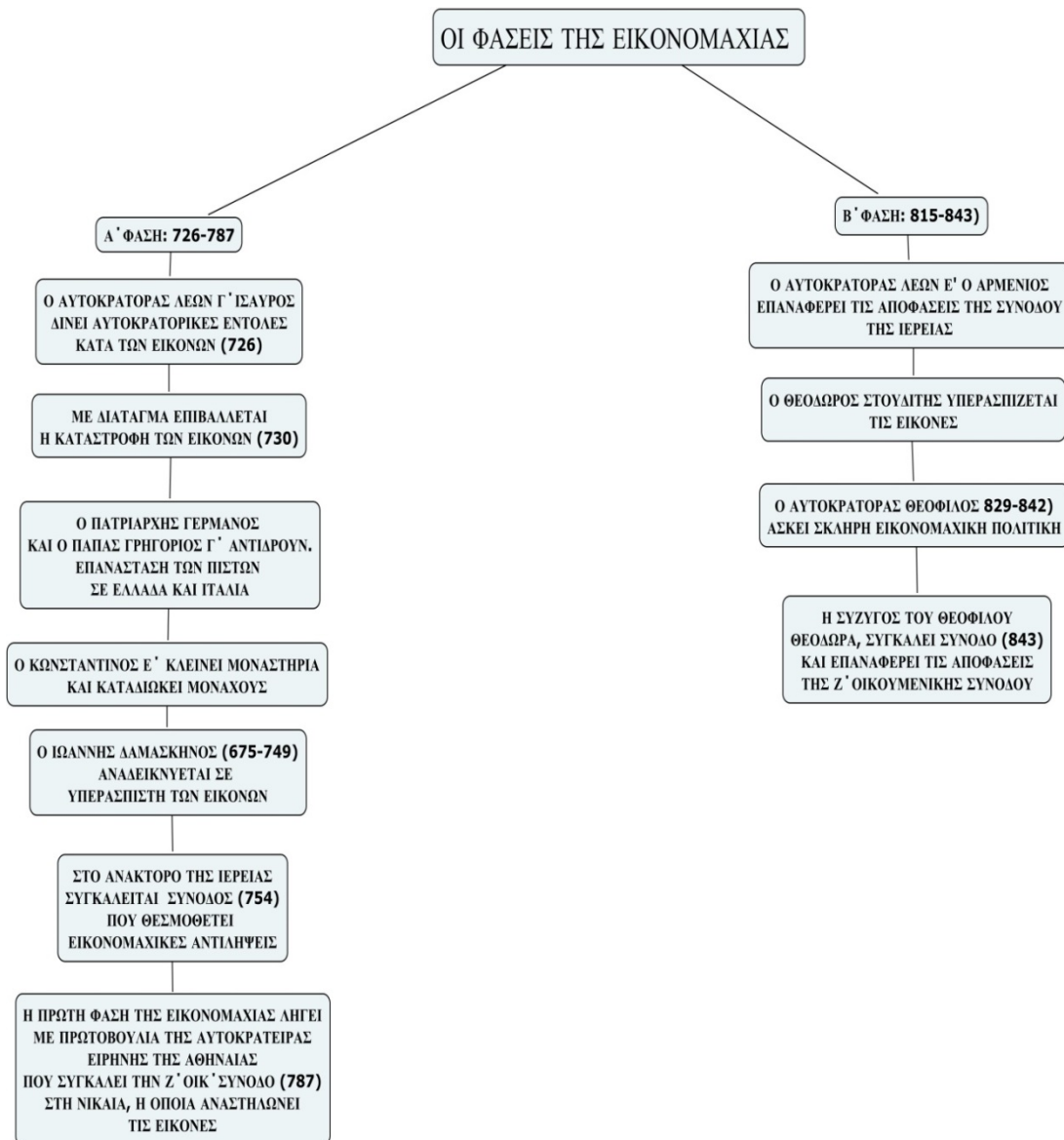

Δ.

Ε.

Αφήγηση: Η αφήγηση του διδάσκοντα γίνεται με τη βοήθεια του υλικού που παρέχει το Ψηφιακό Σχολείο. Οι μαθητές επισκέπτονται την κεντρική σελίδα του «Φωτόδεντρου», που περιέχει ψηφιακά αντικείμενα (<http://photodentro.edu.gr/lor/>) και αναζητούν σχετικά μαθησιακά αντικείμενα γράφοντας στη σχετική φόρμα τη λέξη «Εικονομαχία». Μεταξύ των αποτελεσμάτων της αναζήτησης είναι και ο εννοιολογικός χάρτης της Εικονομαχίας. Πραγματοποιούν τη λήψη του και στη συνέχεια ο δάσκαλος, στηριζόμενος σε αυτόν, αναφέρεται στις φάσεις της Εικονομαχίας και στα γεγονότα που συνδέονται με το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός.

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Οι Εικονόφιλοι

Οι μαθητές, επεξεργάζονται την εικόνα Β που περιέχει τη λέξη-κλειδί «Εικονόφιλοι», στην οποία καταγράφεται (όπως και στην Ε) η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος και απεικονίζει παραστατικά το θρίαμβο των εικόνων με τους υπερασπιστές τους. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν παρατηρήσεις για την ομάδα στην οποία ανήκουν (μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας, ιερωμένοι, μοναχοί), τον τρόπο με τον οποίο παρατάσσονται (που αναδεικνύει και τα χαρακτηριστικά της εκκλησιαστικής ιεραρχίας), την ενδυμασία κοκ.

Δραστηριότητα 2: Φύλλα εργασίας: Επιχειρήματα Εικονομάχων-Εικονόφιλων

Ο δάσκαλος δημιουργεί δύο φύλλα εργασίας με πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου. Στο ένα καταγράφει επιχειρήματα εικονομάχων και στο άλλο εικονόφιλων. Στη συνέχεια χωρίζει την τάξη σε δύο ομάδες και δίνει σε κάθε μία από ένα φύλλο. Η μία ομάδα καλείται να σχολιάσει τα επιχειρήματα των εικονομάχων και η άλλη των εικονόφιλων. Τα φύλλα έχουν την εξής μορφή:

1^ο φύλλο:

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ

«Οι εικόνες είναι σαν τα είδωλα. Και άρα αυτοί που τις προσκυνούν είναι ειδωλολάτρες. Όμως δεν πρέπει να προσκυνούμε κατασκευάσματα των ανθρώπινων χεριών και κάθε είδους είδωλο. Πληροφόρησέ με ποιος μάς κληρονόμησε αυτή την παράδοση, δηλαδή να σεβόμαστε και να προσκυνούμε κατασκευάσματα χεριών, και εγώ θα συμφωνήσω ότι αυτό είναι νόμος του Θεού».

Επιστολή του βυζαντινού αυτοκράτορα Λέοντα Γ΄ στον πάπα Γρηγόριο Β΄, πρώτο μισό 8ου αιώνα. Μετάφραση: Μ. Βερέττας

Ποια επιχειρήματα εναντίον των εικόνων χρησιμοποιούσαν οι εικονομάχοι, με βάση το παραπάνω κείμενο, ώστε να πείσουν για τις ιδέες τους;

2^ο φύλλο:

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΦΙΛΩΝ

«Προσκυνώ και σέβομαι το Σταυρό [...], γιατί [...] ήταν όργανο για τη σωτηρία των ανθρώπων. Πώς λοιπόν να μην προσκυνήσω και τις εικόνες που κατασκευάζουν οι πιστοί με αγαθή πρόθεση και με σκοπό να δοξάζουν και να θυμούνται τα παθήματα του Χριστού;»

Ιωάννης Δαμασκηνός, Για τις εικόνες, πρώτο μισό 8ου αιώνα. Μετάφραση: Λ. Τσακτσίρας

Ο Ιωάννης Δαμασκηνός (676-749) ήταν Πατέρας της Εκκλησίας και μεγάλος συγγραφέας. Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί στο παραπάνω κείμενο, ώστε να πείσει για την αναγκαιότητα της προσκύνησης των εικόνων;

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Karlin-Hayter Patricia (2006), «Η Εικονομαχία», στο Mango Cyril (επ.), *Ιστορία του Βυζαντίου*, Αθήνα: Νεφέλη, μετ. Όλγα Καραγιώργου, σσ. 212-223

- Φειδά Βλασίου (1994), *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Α΄. Αθήναι, το κεφ. ΙΖ Εικονομαχία και η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος σσ. 764-803
- Το άρθρο της Wikipedia για την Εικονομαχία (με βιβλιογραφική τεκμηρίωση)
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%AF%CE%B1>
- Άρθρο στην τοποθεσία της Αποστολικής Διακονίας με θέμα «Η Εικονομαχία και η Εκκλησία της Ελλάδας»
www.apostoliki-diakonia.gr/GR_MAIN/catehism/theologia_zoi/themata.asp?contents=ecclesi_a_history/contents_1934.asp&main=1934&file=4.2.2.htm

4^ο διδακτικό παράδειγμα (με τη χρήση χάρτη)

Ενότητα: Τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια: η χριστιανική ρωμαϊκή αυτοκρατορία
Κεφάλαιο. «Η διαίρεση της αυτοκρατορίας και η κατάλυση του δυτικού τμήματος»

Ο χάρτης

Χάρτης του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο

(πηγή:Στέφανος Γλεντής, Ελευθέριος Μαραγκουδάκης, Νίκος Νικολόπουλος, Μαρία Νικολοπούλου. *Ιστορία Ε' Δημοτικού. Στα Βυζαντινά Χρόνια*, Αθήνα: ΟΕΔΒ)

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου: Το σενάριο μαθήματος αναφέρεται στο χωρισμό του ενωμένου βυζαντινού κράτους που συνέβη στο τέλος του 4^{ου} αι. Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος, το 395 μοιράζει το κράτος στους δύο γιους του Αρκάδιο και Ονώριο, θεωρώντας ότι έτσι θα αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που απειλούσαν τα σύνορά του.

Διάρκεια: Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται 1 διδακτική ώρα.

Στόχοι διδακτικού σεναρίου:

Γενικός ιστορικός στόχος: Να αποκτήσουν οι μαθητές, μέσω του χάρτη, μία «πανοραμική» άποψη για τη διαμόρφωση της αυτοκρατορίας μετά τη διαίρεσή της,

Επιπλέον:

- ✓ Να κατανοήσουν ότι ο χάρτης είναι βασικό εργαλείο της παρουσίασης των ιστορικών γεγονότων, και να μάθουν να τον χρησιμοποιούν.
- ✓ Να κάνουν συγκρίσεις με τη σημερινή εποχή, και να δουν ποιες σημερινές χώρες αποτελούσαν τη βυζαντινή αυτοκρατορία στο τέλος του 4^{ου} αι.
- ✓ Να δουν τη σημαντική θέση που εξακολουθούσε να κατέχει η Μεσόγειος θάλασσα στην Ύστερη αρχαιότητα.

Μεθοδολογικές τεχνικές: Η παρουσίαση του μαθήματος επικεντρώνεται στη χρήση του χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο. Αυτό σημαίνει ότι όλη η τάξη έχει συγκεντρωμένη την προσοχή της σε αυτόν, αφού τα διδακτικά αγαθά θα προέλθουν από εδώ.

Σύνδεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα: Η παρουσίαση μπορεί κατεξοχήν να συνδεθεί με το μάθημα της Γεωγραφίας, αφού ο χάρτης αποτελεί το επίκεντρό της.

Προαπαιτούμενη γνώση: Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι το κέντρο της αυτοκρατορίας έχει μεταφερθεί ανατολικά, στην Κωνσταντινούπολη. Ταυτόχρονα οι καινούριοι κίνδυνοι που προέρχονται από τους Ούννους, τους Γότθους και τους Βάνδαλους δημιουργούν νέες συνθήκες που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Οργάνωση τάξης- Οργάνωση διδασκαλίας

Αφόρμηση: Ο εκπαιδευτικός δείχνει το χάρτη στους μαθητές και εξηγεί ότι παρουσιάζει καταρχήν την έκταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στην εποχή του Μ. Θεοδόσιου. Ζητάει από τους μαθητές να κάνουν τις πρώτες σκέψεις για τους λόγους που οδήγησαν τον Αυτοκράτορα να χωρίσει το κράτος του.

Αφήγηση: Η παράθεση των γεγονότων περιλαμβάνει τα παρακάτω σημεία:

- Οι κίνδυνοι για τη αυτοκρατορία
- Η απόφαση του Θεοδόσιου για χωρισμό της αυτοκρατορίας σε ανατολική και δυτική- Αρκάδιος και Ονώριος

- Η οργάνωση του ανατολικού μέρους της αυτοκρατορίας
- Γότθοι, Ούννοι και άλλοι λαοί εμφανίζονται στο ιστορικό προσκήνιο στο δυτικό μέρος του κράτους. Η πτώση της Ρώμης – η κατάλυση του δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας

Δραστηριότητες εμπέδωσης

Δραστηριότητα 1: Ένα «ταξίδι» στο δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας

Οι μαθητές δίνουν απάντηση στην παρακάτω δραστηριότητα:

«Υποθέστε ότι είστε έμπορος υφασμάτων και ξεκινάτε με πλοίο από την Κωνσταντινούπολη το 395 μΧ με προορισμό την Ισπανία. Να σημειώσετε πάνω στο χάρτη τις περιοχές από τις οποίες θα πρέπει να περάσετε. Ποιοι ενδεχόμενοι κίνδυνοι μπορεί να απειλήσουν το ταξίδι σας;»

Δραστηριότητα 2: Σκέψου, Συζήτησε ισότιμα, Μοιράσου

Περιοχές-γεγονότα

Οι μαθητές γίνονται μία ομάδα. Δύο από αυτούς εκτελούν αντίστοιχα χρέη συντονιστή και γραμματέα. Εμπρός τους έχουν το χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο. Τους δίνεται η παρακάτω δραστηριότητα: *«Με τη βοήθεια του δασκάλου σας βρείτε στο χάρτη περιοχές και πόλεις που συνδέθηκαν με τα γεγονότα που γνωρίσατε σήμερα. Κατόπιν ο γραμματέας να χωρίσει ένα λευκό χαρτί σε δύο στήλες. Στη συνέχεια να τον βοηθήσετε για να γράψει στην πρώτη στήλη τα ονόματα των περιοχών και των πόλεων και στη δεύτερη τα γεγονότα που συνδέθηκαν με αυτές». Κατόπιν ο συντονιστής διευθύνει τη συζήτηση, και όλοι ενθαρρύνονται για να κάνουν προτάσεις. Με βάση αυτές ο γραμματέας καταγράφει την απάντηση στη δραστηριότητα.*

Δραστηριότητα 3: Ο διδάσκων δίνει σε όλους τους μαθητές από μία φωτοτυπία του χάρτη του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδόσιο. Ταυτόχρονα σε εμφανές σημείο τοποθετεί χάρτη της σημερινής Ευρώπης, και δίνει την ακόλουθη άσκηση: *«Με τη βοήθεια του σημερινού χάρτη της Ευρώπης χαράξτε πάνω σε αυτόν του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους τα σύνορα των σημερινών κρατών και γράψτε τα ονόματά τους. Ποιες σημερινές χώρες ανήκαν στο Βυζαντινό κράτος και ποιες ήταν εκτός;».*

Γενικό συμπέρασμα/Ανακεφαλαίωση: Ο διδάσκων προβαίνει σε ανακεφαλαίωση του μαθήματος επισημαίνοντας τα σημαντικότερα σημεία του μαθήματος, για τα

οποία έγινε λόγος προηγουμένως. Δεν παραλείπει και σε αυτό το στάδιο να κάνει χρήση του χάρτη, έχοντας ως επίκεντρο το χωρισμό της αυτοκρατορίας.

Αξιολόγηση του σεναρίου: Το σενάριο διδασκαλίας βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη χρήση χάρτη, και αποβλέπει να αναδείξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που αυτός μπορεί να έχει σε ένα μάθημα ιστορίας.

Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία:

- Morrisson Cécile επιμέλεια (2007), *Ο βυζαντινός κόσμος: Η ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (330-641)*, Αθήνα: Πόλις, τα κεφ. Η Βαλεντινιανή δυναστεία και ο Θεοδόσιος (363-395) & Από την ενότητα στη διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (395-410). Οι Γότθοι και οι Βάνδαλοι στη Δύση και η πτώση της Ρώμης (410) σσ. 86-94
- Λουγγής Τηλέμαχος(1978), «Το σχίσμα του Ρωμαϊκού κόσμου», στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Ζ' , Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, σσ. 92-104
 - Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τον Αρκάδιο και τον Ονώριο
www.ime.gr/chronos/08/gr/p/index.html

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ»

ΣΚΟΠΟΣ: Βασικός σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τον τρόπο ζωής ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, και έτσι να αντιληφθούν τη διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας και τις διαφοροποιήσεις της. Δουλεύοντας με κείμενα από το «Βίο του Αγίου Φιλαρέτου», ενός έργου της Μέσης Βυζαντινής περιόδου, στο οποίο παρέχονται πολλές πληροφορίες για τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες της εποχής, μπορούν να κατανοήσουν πολλά στοιχεία για τη δομή της βυζαντινής κοινωνίας και τον τρόπο ζωής των μελών της.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ:

- Τι διατροφικές συνήθειες είχαν πλούσιοι και φτωχοί την εποχή του Αγίου Φιλάρτου(8^{ος} αι);
- Ποια ήταν τα μέσα παραγωγής τη βυζαντινή εποχή;
- Εκτός από την ένδεια, τι άλλα προβλήματα αντιμετώπιζαν οι φτωχοί;
- Τι μπορούσε να κατέχει ένας βυζαντινός για να θεωρείται πλούσιος;

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ: Η εργασία θα στηριχτεί στις εξής ομάδες κείμενων από το «Βίο του Αγίου Φιλάρετου» (για το κείμενο βλ Ryden Lennart, ed.(2002). *The Life of St Philaretos the Merciful, written by his grandson Niketas. Critical edition with introduction, translation, notes, and indices.* Studia Byzantina Upsaliensia 8. Uppsala: Uppsala University Library , Πρβλ και «Βίος Αγίου Φιλάρετου του Ελεήμονα» ed. M. Fourmy-Leroy, Byzantion 9 (1934), 113-167. Μετάφραση αποσπασμάτων Νικόλαος Παύλου):

ΟΜΑΔΑ Α. «ΟΙ ΕΥΓΕΝΕΙΣ»

1.«Στην χώρα των Παφλαγόνων κατοικούσε ένας άνθρωπος που ονομάζονταν Φιλάρετος, ευγενής...Ήταν πολύ πλούσιος. Είχε στην κατοχή του πολλά ζώα: εξακόσια βόδια, ζεύγη βοοειδών εκατό, οκτακόσια δυνατά άλογα, ογδόντα άλογα και μουλάρια για δουλειές, δώδεκα χιλιάδες πρόβατα, πολλά στρέμματα γης καλλιεργημένης... πολύ ωραία και πανάκριβα. Απέναντι από αυτά ανέβλυζε πηγή που τα πότιζε....Είχε στη δούλεψή του πολλούς δούλους και πολλά κτήματα» (113-115)

2.«και να οι άρχοντες του χωριού έφεραν (για φαγητό) κριάρια, αρνιά, κοτόπουλα, περιστέρια και διαλεκτό κρασί....Όλα αυτά μαγειρεύτηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Αφού στολίστηκε το τραπέζι στο μεγάλο πολυτελές δωμάτιο (:τρίκλινο), εμφανίστηκαν οι βασιλικοί απεσταλμένοι και το βρήκαν πολύ ωραίο. Το αρχαίο τραπέζι στο κέντρο ήταν κατασκευασμένο από ελεφαντόδοντο με χρυσή επένδυση, στρογγυλόσχημο, και πολύ μεγάλο. Κάθισαν σε αυτό τριάντα έξι άνδρες που είδαν σερβιρισμένα φαγητά που ταίριαζαν σε αυτοκράτορες» (138).

3« (Κατά τη διάρκεια γάμου ο βασιλιάς έδωσε) κτήματα και πολυτελή ρούχα, χρυσάφι και ασήμι, και έργα πολύτιμα από πολύτιμους λίθους, σμαράγδια και ρουμπίνια και μαργαριτάρια και μεγάλα σπίτια» (145)

ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: «ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ»

4.«Ο (πλούσιος Φιλάρετος) οδηγήθηκε σε μεγάλη φτώχεια, και του απέμειναν μόνο ένα ζευγάρι βόδια , ένα άλογο, ένα γαϊδούρι μία αγελάδα με το μοσχάρι της, ένας εργάτης και μία δούλη. Όλα τα κτήματά του αρπάχτηκαν από τους πλούσιους γείτονες και τους γεωργούς. Όταν τον είδαν να φτάνει στα όρια της φτώχειας και να μη μπορεί να κατέχει και να καλλιεργεί τη γη του, άλλοι με τη βία και άλλοι με παρακάλια (πήραν την περιουσία του), και την χώρισαν...(116-117)

ΟΜΑΔΑ Β. «ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΜΕΝΟΙ»

5.«Κάποιου φτωχού γεωργού, ενώ καλλιεργούσε το κτήμα του, ξαφνικά ψόφησε το βόδι του. Μη μπορώντας να αντέξει τη ζημιά, άρχισε να κλαίει, να οδύρεται και να λέει στο Θεό: “Κύριε, δεν είχα τίποτα άλλο από αυτό το ζευγάρι βόδια και μου το στέρησες. Τώρα πως θα θρέψω τη γυναίκα μου και τα εννιά μικρά παιδιά μου, πως θα δώσω φόρους στον βασιλιά και θα πληρώσω τα χρέη μου; Εσύ Κύριε γνωρίζεις ότι ακόμη και το βόδι μου που ψόφησε το είχα αγοράσει με δανεικά. Τώρα δε ξέρω τι να κάνω. Θα εγκαταλείψω λοιπόν το σπίτι μου και θα ξενιτευτώ σε χώρα μακρινή, πριν το μάθουν οι δανειστές μου και πέσουν πάνω μου σαν άγρια σκυλιά”» (118-119)

6.«(Μία φτωχή γυναίκα) κάθονταν νηστική με τα παιδιά της, και δεν είχε αλεύρι να ζυμώσει ψωμί και να τα θρέψει. Μη αντέχοντας να τα βλέπει πεινασμένα σηκώθηκε και πήγε στη γειτονιά ζητώντας δανεικό ψωμί. Βρήκε ένα, και αφού μάζεψε και άγρια λάχανα πήγε στα παιδιά της, και αφού έφαγαν κοιμήθηκαν» (133)

Οι μαθητές μαθαίνουν με την επεξεργασία των κειμένων να δουλεύουν με πρωτογενείς πηγές Ταυτόχρονα κατανοούν την κοινωνική διαστρωμάτωση της βυζαντινής κοινωνίας και τις κοινωνικές αντιθέσεις που προέρχονταν από αυτή, καθώς και τις επιπτώσεις που είχε σε ζητήματα της καθημερινότητας, όπως την τροφή.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ: Η ομαδοσυνεργατική μορφή εργασίας είναι η πλέον ενδεδειγμένη. Οι μαθητές εργάζονται όλοι μαζί και όλοι μαζί μαθαίνουν. Συγκεκριμένα η τάξη μπορεί να χωριστεί σε τρεις ομάδες μαθητών, που θα δουλέψουν τις τρεις ομάδες κειμένων. Η ομάδα που θα έχει το συνδεδεμένο κείμενο μπορεί να αποτελείται από λιγότερα μέλη. Τα συμπεράσματα της κάθε ομάδας ανακοινώνονται σε ολομέλεια της τάξης. Το γενικό συμπέρασμα θα είναι απόρροια των επί μέρους συμπερασμάτων της κάθε ομάδας, και θα καταρτιστεί από όλους τους μαθητές.

ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: Με το τέλος της ερευνητικής εργασίας αναμένεται οι μαθητές να έχουν γνωρίσει βασικές παραμέτρους της βυζαντινής κοινωνίας και τους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνονταν κάθε κοινωνική τάξη. Μέσα από τα κείμενα, που κατά βάση έχουν ως παρονομαστή τους τη χρήση της τροφής, θα αναδειχθούν συνήθειες και συμπεριφορές που θα γίνουν κτήμα των μαθητών και θα τους βοηθήσουν να προσεγγίσουν και να ερμηνεύσουν την κοινωνία της Μέσης Βυζαντινής Περιόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ:

- Καραγιαννόπουλος Ι. (1996) , *Το Βυζαντινό Κράτος*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Mango Cyril (1998). *Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, Μετ. Δημήτρης Τσουγκαράκης, Αθήνα: ΜΙΕΤ
- Η ενότητα του e-history (του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού) για τη Μέση Βυζαντινή περίοδο
www.fhw.gr/chronos/09/gr/index.html

- Η ιστοσελίδα (με πολύ πλούσιο υλικό) «Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου» του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων

www.exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=index&lang=gr

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

1^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια

Κεφάλαιο. «Η Γαλλική Επανάσταση»

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

6. γνωρίσουν τα αίτια της γαλλικής επανάστασης.
7. Να συσχετίσουν τη γαλλική επανάσταση με το παρόν.
8. Να διατυπώσουν μόνοι τα βασικά σημεία της ενότητας.
9. Να εξοικειωθούν με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και τη δημιουργία διαφανειών ppt.
10. Να εξοικειωθούν με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία.

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Ηλεκτρονικός Υπολογιστής (Η/Υ) και βιντεοπροβολέας (στην περίπτωση επιλογής χρήσης ΤΠΕ)

Εναλλακτικά όσον αφορά τα εποπτικά μέσα:

Αν δεν υπάρχει ηλεκτρονικός υπολογιστής και προτζέκτορας μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει, σε έντυπη μορφή, το υλικό και τις πηγές στις ομάδες των μαθητών/-τριών προκειμένου να εργαστούν με αυτές.

Ομαδοσυνεργατική εργασία (εναλλακτικές επιλογές ανάλογα με το διαθέσιμο εξοπλισμό):

Οι μαθητές/-τριες εργάζονται σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

- Αν το μάθημα γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής, οι ομάδες των μαθητών/ -τριών μπορούν να καθίσουν και να εργασθούν στην οθόνη του υπολογιστή. Εκεί μπορούν να φτιάξουν διαφάνεια στο power point.
- Αν δεν υπάρχει αυτός ο εξοπλισμός, οι μαθητές/ -τριες μπορούν να εργαστούν με χαρτί και μολύβι. Σε ένα χαρτί, η κάθε ομάδα θα γράψει τα βασικά σημεία που κατανόησε από την πηγή που επεξεργάστηκε.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με ερωτήματα κινητοποίησης των μαθητών, ανάκλησης γνώσεων που ενδεχομένως να έχουν για το θέμα:

- Πού έγινε η γαλλική επανάσταση;
- Έχετε ξανακούσει ή διαβάσει κάτι για αυτήν;
- Τι είναι αυτό που έχει μείνει σήμερα στη δική μας κοινωνία και πολιτεία από τη γαλλική επανάσταση;

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται τα βασικά σημεία του σχολικού βιβλίου που αφορούν τα αίτια και το χαρακτήρα της Γαλλικής Επανάστασης, χρησιμοποιώντας τον πίνακα για να επισημάνει και να γράψει τα βασικά σημεία:

- <u>Αίτια Γαλλικής Επανάστασης:</u>- φτώχεια- έλλειψη δικαιωμάτων του γαλλικού λαού.- <u>Επανάσταση:</u>- ο λαός ζητά δικαιώματα- το έθνος βασική πηγή εξουσίας- Σύνταγμα = το κείμενο που καθορίζει δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Αναφορικά με το Σύνταγμα ο εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει τους/ τις μαθητές/-τριες αν ο θεμελιώδης χάρτης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων υπάρχει και στη δική μας κοινωνία και να συνδέσει την κατάκτηση αυτή της Γαλλικής Επανάστασης με το σήμερα.

2η διδακτική ώρα

1. Εργασία σε ομάδες

- Οι μαθητές χωρίζονται σε 3 ομάδες των 7 μαθητών και ζητάμε από την κάθε μια ομάδα να εργασθεί πάνω στο υλικό που θα της δοθεί.
- Δίνεται στους/ στις μαθητές/ -τριες το υλικό.
- Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να γράψουν τι περιγράφει το υλικό ή τι δείχνει η εικόνα που τους δόθηκαν με βάση όσα αναπτύχθηκαν και αναλύθηκαν στην πρώτη διδακτική ώρα.
- Στην περίπτωση χρήσης powerpoint ζητεί από την ομάδα, η παρουσίαση των βασικών σημείων να γίνει σε διαφάνεια powerpoint.

2. Εργασία στην ολομέλεια

Οι μαθητές αφού ολοκληρώσουν την επεξεργασία των διαφανειών με βάση το υλικό που τους δόθηκε, καλούνται να τις παρουσιάσουν στην τάξη. Τα βασικά σημεία της κάθε διαφάνειας μπορούν οι μαθητές να τα συγκεντρώσουν σε χαρτόνια μαζί με τις εικόνες και να τις αναρτήσουν στην τάξη.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/ -τριες κατανόησαν τα αίτια της Γαλλικής Επανάστασης και ποια ήταν η σημαντικότερη κατάκτηση της (Σύνταγμα, δικαιώματα) σε σχέση με την κοινωνία στην οποία ζουν.

Βιβλιογραφία

McCrorry Martin –Moulder Robert (1983) *Η Γαλλική Επανάσταση για αρχάριους* (μτφρ. Β. Τομανάς). Θεσ/νίκη: Επιλογή.

Lefebvre Georges (2003) *Η Γαλλική Επανάσταση* (μτφρ. Σ. Μαρκέτος), Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Υλικό προς επεξεργασία

1^η ομάδα

Η Τρίτη τάξη συνθλίβεται κάτω από το βάρος των προνομίων του κλήρου και της αριστοκρατίας, των φόρων και των αγγαρειών.

Μετά την επικράτηση της επανάστασης τα βάρη μοιράζονται σε όλους

2^η ομάδα

Οι τάξεις πριν την επανάσταση.

Ομάδα 3η

Δίνονται ορισμένα άρθρα από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1789).

Άρθρο 1 - Οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι με ίσα δικαιώματα.

Άρθρο 3- Το έθνος είναι η αποκλειστική πηγή κάθε εξουσίας. Καμία ομάδα ανθρώπων και κανένα άτομο δεν μπορεί να ασκεί εξουσία που δεν απορρέει από το έθνος.

Άρθρο 4 - Ελευθερία σημαίνει το να μπορεί να πράττει το κάθε άτομο ο,τιδήποτε δε βλάπτει ένα άλλο άτομο.

Άρθρο 10 - Κανείς δεν πρέπει να διώκεται για τις πεποιθήσεις του, ακόμη και τις θρησκευτικές, εφ' όσον η εκδήλωσή τους δεν διαταράσσει τη δημόσια τάξη που ο νόμος έχει επιβάλλει.

Άρθρο 11 - Η ελεύθερη ανταλλαγή σκέψεων και ιδεών είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου. Επομένως, κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να ομιλεί, να γράφει, και να τυπώνει τα έργα του ελεύθερα, αρκεί να μην κάνει κατάχρηση αυτής της ελευθερίας σε περιπτώσεις που ορίζονται σαφώς από το νόμο.

2^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Η Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα

Κεφάλαιο. «Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος»

Διατιθέμενος Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

9. γνωρίσουν τη γενική πορεία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την σταδιακή συγκρότηση και κίνηση των αντιπαρτιθέμενων δυνάμεων.
10. κατανοήσουν τους συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα στις εμπόλεμες δυνάμεις.
11. να ερμηνεύσουν τους βαθμούς και το επίπεδο αντίστασης της κάθε χώρας (π.χ. Νορβηγία παράδοση vs. Ελλάδα αντίσταση).
12. Να αποκτήσουν αντίληψη του χρόνου και του χώρου εντός του οποίου εξελίχθηκε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος.
13. Να κατανοήσουν ποια ήταν τα βασικά μέτωπα του πολέμου.
14. Να διατυπώσουν μόνοι τους γραπτά την πορεία του πολέμου, παρακολουθώντας τα βασικά σημεία του από την παρουσίαση.
15. Να εξοικειωθούν με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
16. Να εξοικειωθούν με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Ηλεκτρονικός Υπολογιστής (Η/Υ) και βιντεοπροβολέας

Εναλλακτικά όσον αφορά τα εποπτικά μέσα:

Αν δεν υπάρχει ηλεκτρονικός υπολογιστής και προτζέκτορας μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει, σε έντυπη μορφή, ορισμένους τους χάρτες που παρουσιάζει η παρουσίαση και να ζητήσει από τους μαθητές να συγκρίνουν τις διαφορές τους, αναφορικά με την επέκταση και την υποχώρηση των στρατευμάτων, ώστε να διατυπώσουν και να σχολιάσουν την πορεία του πολέμου.

Ατομική ή Ομαδοσυνεργατική εργασία

Μπορεί ο/η κάθε /μία μαθητής/ -τρια να εργασθεί ατομικά με το φύλλο εργασίας που θα δώσει ο εκπαιδευτικός. Μπορεί οι μαθητές/-τριες να εργασθούν σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

- Αν το μάθημα γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής, οι ομάδες των μαθητών/τριών μπορούν να καθίσουν και να εργασθούν στην οθόνη του υπολογιστή.
- Αν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, οι μαθητές/-τριες μπορούν να παρακολουθήσουν την παρουσίαση από το βιντεοπροβολέα στην τάξη.

Ο χάρτης που δείχνει την πορεία του πολέμου βρίσκεται στη διεύθυνση:

<http://www.mathima.gr/ekpaideytiko-yliko/history-greeks-philosophy/item/b-pagkosmios-polemos>

Ο εκπαιδευτικός μπορεί είτε να συνδεθεί με τη διεύθυνση μέσω διαδικτύου είτε να «κατεβάσει» (download) το αρχείο της παρουσίασης σε σκληρό δίσκο, ώστε να είναι διαθέσιμο και όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης με το διαδίκτυο.

Φύλλο εργασίας.

Στις ομάδες των μαθητών έχει διανεμηθεί φύλλο εργασίας με ερωτήσεις.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(κοινό για όλες τις ομάδες)

5. Να καταγράψετε την πορεία επέκτασης των γερμανικών στρατευμάτων.
6. Να καταγράψετε ποιες χώρες υποχώρησαν αμέσως και ποιες προέβαλλαν αντίσταση.
7. Από ποια μάχη και μετά υποχωρούν τα γερμανικά στρατεύματα;
8. Τελική έκβαση του πολέμου.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

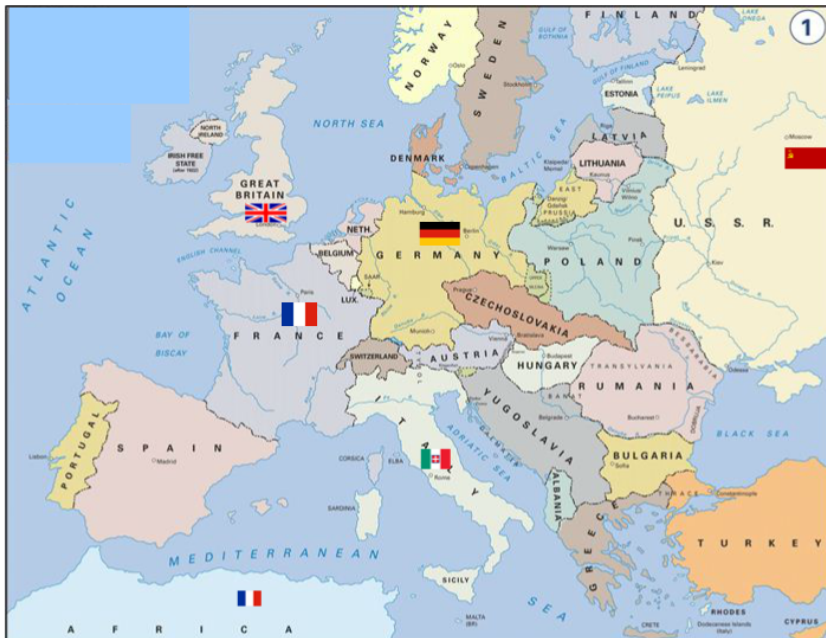
1η διδακτική ώρα

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με ερωτήματα κινητοποίησης των μαθητών, ανάκλησης γνώσεων που ενδεχομένως να έχουν για το θέμα:

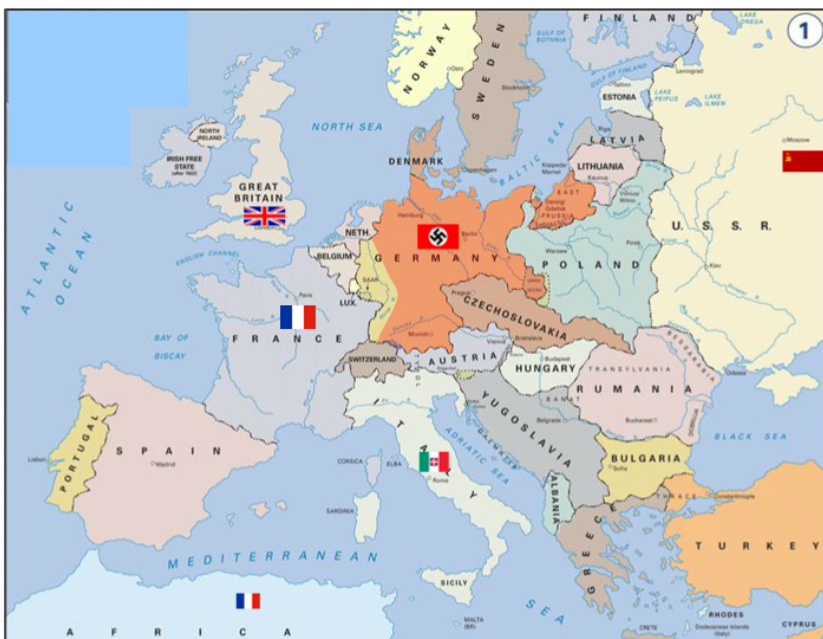
- Τι γνωρίζετε για το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο;
- Ανάμεσα σε ποιες συμμαχίες χωρών έγινε;
- Έχουμε κάποια σχολική γιορτή που να σχετίζεται με αυτόν;
- Ποιο είναι το γεγονός που γιορτάζουμε σε αυτή την γιορτή;

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται συνοπτικά το ότι ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ξεκίνησε όταν οι ναζιστές είχαν την εξουσία στη Γερμανία και προσπάθησαν να υλοποιήσουν το σχέδιο τους για την κατάκτηση της Ευρώπης.

Η αρχική εικόνα που βλέπουν οι μαθητές είναι η Ευρώπη πριν από την κατάκτηση της εξουσίας στη Γερμανία από τους ναζιστές.

Η επόμενη εικόνα δείχνει την Ευρώπη, μετά την κατάκτηση της εξουσίας από τους ναζιστές στη Γερμανία:

Με κάθε κλικ στο ποντίκι, ο χάρτης αλλάζει παρουσιάζοντας, κάθε φορά, την κίνηση – σε χρονική σειρά – των στρατευμάτων των χωρών. Ο επόμενος χάρτης δείχνει την εισβολή – επέκταση της ναζιστικής Γερμανίας.

Ο χάρτης είναι η αρχική εικόνα που έχει το ppt που βλέπουν οι μαθητές. Με κάθε κλικ του ποντικιού, ο χάρτης αλλάζει στην πορεία κίνησης των δυνάμεων των χωρών που συμμετείχαν στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

2η διδακτική ώρα

Στη δεύτερη διδακτική ώρα οι μαθητές/ -τριες εργάζονται πάνω στο φύλλο εργασίας, απαντώντας τις ερωτήσεις. Την ώρα που οι μαθητές/ -τριες εργάζονται μπορεί ο εκπαιδευτικός να προβάλλει μια μια τις διαφάνειες ώστε να μπορούν να βρουν την απάντηση.

Στο τέλος της διδακτικής ώρας, οι ομάδες μέσω εκπροσώπων παρουσιάζουν τις εργασίες τους και γίνεται σύνοψη από τον εκπαιδευτικό.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/ -τριες κατανόησαν την πορεία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την αλλαγή του εκάστοτε συσχετισμού δυνάμεων.

Βιβλιογραφία

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βερέμης Θάνος - Κολιόπουλος Γιάννης (2006) *Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα*. Αθήνα, Καστανιώτης.

Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, <http://ime.gr>

3^ο διδακτικό παράδειγμα

Ενότητα: Οι Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία

Κεφάλαιο. «Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής»

Διατιθέμενος Χρόνος: 1 διδακτική ώρα.

A. Διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να

- γνωρίσουν το όραμα του Ρήγα σχετικά με το ελληνικό κράτος που θα προέκυπτε.
- Να εξοικειωθούν με την ανάλυση – επεξεργασία ιστορικών πηγών.

B. Οργάνωση διδασκαλίας

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, Εργασία στην ολομέλεια.

Ατομική ή Ομαδοσυνεργατική εργασία

Μπορεί ο/η κάθε /μια μαθητής/ -τρια να εργασθεί ατομικά με την πηγή που θα δώσει ο εκπαιδευτικός. Μπορεί οι μαθητές/-τριες να εργασθούν σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων, ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των μαθητών στην τάξη.

Κείμενα – Πηγές

Ως πότε, παλληκάρια, να ζούμε στα στενά,
μονάχοι, σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπωμεν κλαδιά,
να φεύγωμ' απ' τον κόσμο, για την πικρή σκλαβιά;
Να χάνωμεν αδέρφια, Πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;

Καλλιό 'ναι μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!

Τι σ' ωφελεί αν ζήσης και είσαι στη σκλαβιά;
Στοχάσου πως σε ψένουν καθ' ώραν στη φωτιά.
Βεζίρης, Δραγουμάνος, Αφέντης κι αν σταθής,
ο Τύραννος αδίκως σε κάμει να χαθής·
δουλεύεις όλ' ημέρα σε ό,τι κι αν σοι πη,
κι αυτός πασχίζει πάλιν το αίμα σου να πη.

Από το Θούριο

Άρθρον 1. Ο σκοπός όπου απ' αρχής κόσμου οι άνθρωποι συμμαζώχτηκαν από τα δάση την πρώτη φορά, δια να κατοικήσουν όλοι μαζί κτίζοντας χώρες και πόλεις, ήταν για να αλληλοβοηθιούνται και να ζούνε ευτυχισμένοι, και όχι να αλληλοτρώνονται ή να ρουφά το αίμα τους ένας. Τότε έκαμαν βασιλέα για να αγρυπνεί για τα συμφέροντά τους, για να είναι βέβαιοι στην απόλαυση των φυσικών δικαίων, τα όποια δεν έχει την άδεια να τους τα αφαιρέσει κανένας επί της γης.

Άρθρον 2. Αυτά τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον το να είμαστε όλοι ίσοι και όχι ο ένας ανώτερος από τον άλλο· δεύτερο να είμαστε ελεύθεροι, και όχι ο ένας σκλάβος του άλλου· τρίτο να είμαστε σίγουροι στη ζωή μας και κανένας να μη μπορεί να μας την πάρει άδικα και κατά τη φαντασία του· και τέταρτον την περιουσία που κατέχουμε κανένας να μη μπορεί να μας την αγγίξει, αλλά να είναι δική μας και των κληρονόμων μας.

Άρθρον 3. Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, κατά φυσικό λόγο είναι ίσοι. Όταν φταίξει κάποιος, οποιασδήποτε θρησκείας και αν είναι, οποιασδήποτε κατάστασης, ο νόμος είναι ο αυτός για το πταίσμα και αμετάβλητος· ήτοι δεν τιμωρείται ο πλούσιος λιγότερο και ο πτωχός περισσότερο για το αυτό σφάλμα, άλλα ίσια ίσια.

Ρήγα, *Νέα πολιτική διοικήσεις των κατοίκων της Ρούμελης*, 1797.

Γ. Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

Γίνεται σύντομη παρουσίαση στους μαθητές/ -τριες της κατάστασης στη Βαλκανική χερσόνησο, όπου οι Έλληνες και άλλοι λαοί ζουν υπό Οθωμανική κυριαρχία. Στο πλαίσιο αυτό περιγράφονται οι προσπάθειες του Ρήγα να αφυπνίσει τους υπόδουλους Έλληνες, καθώς και το σχέδιο του για μια νέα πολιτεία.

Δίνονται στους/ -ις μαθητές/ -τριες κείμενα του Ρήγα και τους ζητάμε να επισημάνουν τις βασικές του ιδέες.

Αν οι μαθητές/-τριες εργάζονται σε ομάδες, η κάθε ομάδα επεξεργάζεται την πηγή που της έχει δοθεί και στο τέλος ο/η εκπρόσωπος της παρουσιάζει τα βασικά σημεία της εργασίας. Αν οι μαθητές/ -τριες εργάζονται ατομικά τότε ο εκπαιδευτικός δίνει το λόγο σε όσους το ζητήσουν, παρουσιάζουν τα βασικά σημεία της εργασίας τους και τα γράφουν στον πίνακα.

Δ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης ενότητας θα γίνει σε σχέση με το πόσο ικανοποιήθηκαν οι διδακτικοί στόχοι που είχαν αρχικά τεθεί από τον εκπαιδευτικό κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος και θα αφορά το κατά πόσο οι μαθητές/ -τριες κατανόησαν τις βασικές ιδέες του Ρήγα Φεραίου.

Βιβλιογραφία

Αξελός Λουκάς (2003) *Ρήγας Βελεστινλής*. Αθήνα: Στοχαστής.

Κιτρομηλίδης Πασχάλης (2003) *Ρήγας Βελεστινλής: Θεωρία και πράξη*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.

Κόκκινος, Γ. (1998) *Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, <http://ime.gr>

